kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

YIL: 3 SAYI: 24 ŞUBAT 2002

8 MART: Erkek egemenliğine karşı savaş

Özgür Kadın Partisi

Nuray Mert'in "demode" görüşleri

Hindistan'da kadın sendikası: SEWA

Porto Alegre'de feministler de vardı

Antalya'da 8 Mart: Sağcısı solcusu elele

Yüzüklerin Efendisi: Sadece erkekler mi eğlenecek?

kadınlara mahsus gazete PAZARTESİ

Merhaba,

8 Mart kadınların birlik mücadele ve dayanışma günü. Bunun öncesinde İstanbul'da çeşitli kadın grupları binbir hazırlık ve tartışma içindeydiler. Yapılan toplantı ve tartışmalar sonucunda ağırlığını karma grupların oluşturduğu bir platform oluştu ve 8 Mart günü bir miting yapılması kararlaştırıldı. Başka bazı, kadın grupları Bilgi Üniversitesi Dolapdere kampüsünde yapılacak bir şenlikle 9 Mart günü birarada olacaklar. Bazı kadın grupları ise, her iki eyleme de katılacak. Nevin, bu gelişmeleri ve mitinge katılmama sebeplerimizi yazdı. Tartışmalar hararetli sürse de, mitingi yapan arkadaşlarla, miting organizasyonundan çekilen kadınlar arasında birbirini bölmeyen ve engellemeyen bir ilişki de kuruldu.
İstanbul'da gelişmeler böyleyken, Antalya'dan başka bir haber aldık. Türkiye çapında örgütlü sol partilerin kadın erkek birlikteliğiyle kalmayıp hükümet partileriyle 8 Mart kutlayacaklarını duyduk. Nevin, sol partilere hükümet partileriyle ortak kutlayacakları 8 Mart'tan ne beklediklerini sordu.
On beş yıldan fazla süren savaşta kadınlar çeşitli biçimlerde mağdur oldular. Ama savaş, bir yandan da Kürt kadınlara yeni örgütlenme imkanları açtı. Kürt kadınları. dünyanın nadir kadın partilerinden birisini kurdu. Bu tecrübeyi değerlendirdik ve içinde yer alan kadınlarla görüştük.
Porto Alegre'de geçtiğimiz aylarda toplanan Sosyal Forn muhaliflerin gündemini mşgul etti. Burada toplanan binlerce kişinin içindeki kadınların Forum'a feminist bir yaklaşım katma çabası izlemeye değer.
Porto Alegre'de olup bite[illegible] konuşan üç önemli kadının söylediklerini Beril aktardı.
Hindistan'daki kadınların hepsi Muson Düğünü'ndeki küçük burjuva aile kadınları gibi yaşanıyor. Binlerce Hintli kadın günlük 1.800.000 TL kazanmak için 6000 sigara sararak geçimini sağlıyor. Kadınlar çalışıyor sayılabilmelerini, örgütlenmelerini ve gelirlerini yükseltebilmeyi otuz yıl önce kurdukları SEWA sayesinde başarmışlar. Üçyüz bin kadını kucaklayan ve başka bir örneği olmayan bu kadın sendikasını Şemsa tanıttı.
Vivet Kanetti altıncı kitabı Koş Süreyya Koş'da basındaki cinsiyetçiliği çarpıcı bir şekilde anlatırken, medyayı nargilesi eksik erkekler kahvehanesine benzetiyor. Yazılı basında erkekler arasındaki sıkı dayanışmaya rağmen kadınların da kendilerine alan açabildiğini görüyoruz. Bu kadınlardan biri olan Nuray Mert'le Ayşe konuştu.
Ayla Selek, Pınar ve Seyda Selek'in annesi ve avukat Alp Selek'in eşi olarak tanınmıştı ama o esasen Cumhuriyetçi bir eczacıydı. Ayşe cezaevi kapısından arkadaşı Ayla Selek'i anlattı.
Yüzüklerin Efendisi birçok insan tarafından heyacanlı, ilginç, fantastik bir film olarak izlendi. Amerikalı feminist yazar Cynthia Peters'bu filmi yorumlayan ilginç yazısını sayfalarımızda okuyabilirsiniz.

Bayram yeni giysiler almak için vesile olmak zorunda mı? Handan arife günü arkadaşıyla Mango'da gördüklerini yazdı.
Cehennemden Gelen filmi Karındeşen Jack olarak tanıdığımız kadın katilini anlatıyor. Tül Akbal,1800'ler Londra'sında yaşanan seri cinayetleri ve cinayetlerin arkasındaki siyasi atmosferi anlatan filmi yorumladı.
Muson Düğünü filminin Nurol Gök, Tohum ve Toprak kitabını Necla Akgökçe, Zehra Aral'ın Bakire adlı sergisini Nur yazdı.
Cezaevlerinden Pazartesi'ye gelen kart ve mektuplardan oluan sergimiz halen sürüyor.
Mali ve manevi desteğe her zamankinden fazla ihtiyacımız var. **Görüşmek üzere...**

bu ayın kadınları...

Liu Chein
N.O.
Naomi Klein
Nuray Mert
Ayla Selek
Vivet Kanetti
Süheyla Doğan
Prab Haben
Susan George
Zehra Aral

... ve erkekleri

Levent
Kemal Eren
Mert Sarı
Johnny Deep

Savaşa karşı barış...

Erkek egemenliğine karşı savaş

Bu yıl her yıl olduğundan daha fazla, 8 Mart'ın anlamının unutturulmaya, içeriğinin boşaltılmaya çalışıldığını görüyoruz. Bugün Türkiye'nin ve özellikle İstanbul'un oir çok yerinde kadınlar için çeşitli etkinlikler düzenleniyor. Bunların bir çoğu 8 Mort'ın bizim için ne anlam ifade ettiğini unutturmaya yöneliktir. 8 Mart biz kadınların ezilmemize ve sömürülmemize karşı, patriyarkaya karşı mücadelemizi yükselttiğimiz gündür. Biz kadınlar, bu dünya üzerinde yoksulların en yoksuluyuz. Çünkü dünyanın ner yerinde, eğitimin en kısası, yiyeceğin en azı, ücretli işlerin en kötüsü, ücretsiz işlerin çoğu, baskı, şiddet ve aşağılanma bizlere layık görülüyor. Biz kadınlar, yalnızca patronların değil, emekçilerin de kölesiyiz. Çünkü hepimiz, zengin ya da yoksul, genç ya da yaşlı, evli ya da bekâr, ne olursak olalım, evin içindeki bütün işleri yapmaya mahkûmuz. Bizim bedenimiz, erkeklerin hizmetine verilmiş durumda. Bazen istemediğimiz, hazır olmadığımız çocukları doğurmak, bakıp büyütmek zorunda kalıyoruz, bazen de doğurmak istediğimiz hatta doğurduğumuz çocuklardan babaları olmadığı için vaz geçmek zorunda kalıyoruz.

Nüfus arttırma, nüfus planlama politikaları, bize sorulmadan, bizim bedenimiz ve emeğimize dayanarak yapılıyor.

Bedenimiz, erkeklerin hâkimiyet ve zevk aracı. Ama bizim de arzularımız olabileceği hesaba katılmıyor.

O yüzden, refahta ve yoksullukta, savaşta ve barışta sömürülen, ezilen, şiddet ve baskı gören bizleriz.

O yüzden, dünyanın bu kanlı, haksız ve adaletsiz gidişine dur diyecek güçlerin en önemlilerinden biri de biz kadınlarız.

Dünyamız bu 8 Mart'a, dünyanın en zorba gücü ABD'nin, 11 Eylül'de kendi ülkesinde yapılan saldırıları bahane ederek, hemen yakınızdaki halkların üzerine bombalar yağdırdığı bir dönemde giriyor. Biz feministler, ABD'nin emperyalist siyasetinin ve saldırılarının karşısındayız. Ama sadece buna da değil, dünyanın bir çok yerinde sürüp giden savaşlara da karşıyız. Çünkü her türlü savaşın en çok kadınları canından ve huzurundan ettiğinin farkındayız. Kadınları hedef alan tecavüz ve taciz, tarih boyunca önemli bir savaş silahı oldu. Ayrıca, bugün savaşlar askeri güçlerle sivil nüfus arasında sürmekte ve bombalanan ya da göç etmek zorunda kalan sivil halkın çoğunluğunu, kadınlar ve bakmakla yükümlü oldukları çocuklar oluşturmaktadır. Savaştan çıkarı olanlara orduların başındaki erkekler ve silâh endüstrisinin patronlarıdır.

Dünya üzerinde son yıllarda gelişen bir başka endüstri de pornografidir. İnternet aracılığıyla iyice kontrolden çıkan bu sektör, kadınları ve çocukları pervasızca kullanmakta, onlara karşı cinsel şiddeti meşru göstermekte ve teşvik etmekte.

Ama küreselleşme adı altında iyice küstahlaşan sermayenin kadınların ve çocukların emeğini ucuza sömürmesi bununla sınırlı değil. Dünyanın her yerinde en düşük ücretlerle kadınlar çalıştırılıyor ve o yüzden de emekçi sınıfın da en yoksullarını oluşturuyorlar.

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan beri dışa bağımlıdır ancak son yıllarda, tarihinin hiçbir döneminde olmadığı kadar gerek ekonomisi, gerekse siyasetiyle emperyalist ülkeler tarafından yönetilir hale gelmiştir. Bugün ülkeyle ilgili hiçbir karar TBMM'nde alınmamaktadır. Biz feministler ülkemizin yabancılara peşkeş çekilmesinin karşısındayız. Ülkemizin, böyle bir TBMM tarafından değil, kadınlar da dahil ezilenlerin siyasi temsilcilerinin oluşturacağı bir meclisle yönetilmesini istiyoruz.

Türkiye'de bir yıldır süren ekonomik kriz, kadınların geçinme koşullarını kötüleştiriyor. Onların ücretli işlerde çalışmaları ihtimalini azaltıyor, kadınları eskisinden daha fazla aile kurumuna, evinde köleliğe mahkûm ediyor.

Geçtiğimiz on beş yılda, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en uzun savaşlarından birisine tanık oldu. Bu savaş boyunca birçok Kürt kadın tecavüz ve tacize maruz kaldı, evlerinden yurtlarından oldu. Bu savaşın yaralarının sarılması uzun yıllar alacaktır. Ancak, Kürt halkının hiçbir talebini kabul etmek istemeyenler, yaraların sarılması bir yana, sorunun barışçıl çözümünün de önünde engel olmaktadır. Biz feministler, Kürtlerin anadillerinde eğitim yapma haklarını destekliyoruz, bu konuda yürütülen mücadelenin başını çeken Kürt kadınlarına dayanışma selamımızı gönderiyoruz.

Türkiye Cumhuriyet Cezaevlerinde, bir süredir tecrit uygulamasına geçilmeye çalışılıyor. Tutuklu ve hükümlülerin bu uygulama karşısında yürüttükleri ölüm oruçlarında ve bu ölüm orucunu bastırmak için düzenlenen kanlı operasyonlarda 35'den fazla kişi canından oldu, onlarca kişi sakat kaldı. Biz feministler, cezaevlerinde tecrit uygulamasına karşı yürütülen mücadeleyi destekliyor ve Adalet Bakanını bu uygulamadan bir an önce vaz geçmeye çağırıyoruz.

Aynı Adalet Bakanı, yeni Medeni Kanun'la ilgili görüşmek isteyen kadın gruplarına 8 Mart günü randevu verdi. Geçtiğimiz yıl gerçekleşen Medeni Kanun değişikliği, Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca kadınlar açısından en önemli değişikliklerden birisidir. Uzun yıllardır TBMM'de sürüncemede bırakılan Medeni Kanun'daki değişiklikler Meclis üyesi olan erkeklerin hemcinslerini cansiperane savunmasıyla yasallaştı. Ancak bu değişiklikler yetersizdir. Ve en önemlisi, halen evli olan kadınların haklarını korumamakta ve eviçindeki ücretsiz emeklerine sahip çıkmamaktadır. Biz feministler, Medeni Kanun'un bütün kadınların emeklerine, bedenlerine ve kimliklerine sahip çıkabilecekleri biçimde yeniden düzenlenmesini istiyoruz.

Ama sadece bunları da değil, dünya üzerinde ve ülkemizde, savaşa, kadınların ücretsiz sömürüsüne, işçilerin ücretli sömürüsüne, baskıya şiddete karşıyız. Patriyarka ve kapitalizm olmayan yeni bir dünya istiyoruz.

O yüzden bu 8 Mart'ta, bir defa daha
Yaşasın kadınların kurtuluş mücadelesi!

8 Mart'ımıza sahip çıkalım...

Bir 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde daha bir araya geliyoruz bu yıl. Aşağıdaki yazıda konuyla ilgili gelişmeleri ve etkinlikleri okuyabilirsiniz.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ile ilgili olarak kadınlar hummalı bir çalışma içerisindeler. İstanbul'da yaklaşık iki ay önce başlayan hazırlık çahşmaları sonucunda somut olarak ortaya çıkan iki büyük eylemden biri miting, diğeri ise kadın şenliği. Biz ***Pazartesi*** olarak ilk önce miting çalışmasına katıldık. Birçok bağımsız kadın örgütünün ve karma örgütlerden kadınların katıldığı toplantılarda oldukça sert tartışmalar yaşadık. Aramızda tartışma yaratan sorunlardan biri düzenlenen mitinge erkeklerin de katılmasının savunulması, bir diğeri ise mitingin politik içeriğiydi. Bir kaç toplantı sonunda erkeklerin katılmayacağı fikrinde ortaklaşıldı fakat politik içerik konusunda ciddi fikir ayrılıkları ortaya çıktı. Bu nedenden dolayı biz ***Pazartesi Dergisi*** olarak miting çalışmasından çekildik. Ağırlığı karma örgütlerden kadınların oluşturduğu platform ise çalışmasına devam ederek, 8 Mart günü Abide-i Hürriyet meydanında bir miting yapma başvurusunda bulundu.

Bu arada 8 Mart Miting Platformu, 8 Mart etkinlikleri çerçevesinde iki ayrı eylem planladı. Bunlardan ilki, 1 Mart'ta Bakırköy Çocuk ve Kadın Tutukevi önünde yapılacak bir basın açıklamasıydı. Fakat polis açıklamaya izin vermedi. İkinci eylem ise 5 Mart'ta Beyoğlu Mis Sokak'ta cezaevlerindeki tecrite karşı yapılacak basın açıklaması idi. Yine polisin müdahalesi sonucu açıklama yapamayan platform açıklama metnini dağıtmakla yetindi.

8 Mart 2002 Kadın Şenliği...

İkinci çalışmayı ise yaklaşık yirmi beş kadın örgütü ve karma örgütlerden kadınların katıldığı şenlik oluşturuyor. 9 Mart Cumartesi günü Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü'nde gerçekleştirilecek şenlik programı saat 12.00'de başlayıp akşam 18.00'e kadar devam edecek. Her kadın grubunun stand açacağı şenlikte, tiyatro, dia gösterisi, halk oyunları, defile gösterimi, canlı müzik dinletisinin yanı sıra bir de serbest kürsü yer alacak. Konuşmak isteyen her kadın belirlenen süre içerisinde konuşacak. Biz de ***Pazartesi*** olarak orada olacağız.

Elbette İstanbul'daki 8 Mart etkinlikleri bunlarla sınırlı değil. Birçok üniversiteden öğrenci kadınlar okullarında, sendika ve sivil toplum örgütlerinden kadınlar bulundukları yerlerde çeşitli paneller, söyleşiler, gösteriler düzenleyecek.

Erkeklerden bağımsız bir 8 Mart...

Bu yıl Mersin'de 8 Mart'la ilgili şöyle bir olumsuzluk yaşanmış. Mersin Valisi KSSGM'nin öncülüğünde, KA-DER, Cumhuriyetçi Kadınlar Derneği, Bağımsız Kadınlar, CHP, AP, ANAP gibi parti ve örgütlerle bir platform kuruyor. 8 Mart kutlaması için kurulan bu platform, yapılacak etkinliğin ilkelerini, programını ve konuşmacılarını belirliyor. Diğer yanda SES, BES, Eğitim-Sen, Yapı Yol Sen, Tüm Bel Sen, İHD, ÇHD. MKM, EMEP, ÖDP, HADEP bir platform kuruyor. Mersin Vahsi ikinci platformun bazı üyelerini kendi toplantısına çağırıyor. Erkek başkanlar ve yanlarında kadın temsilcilerle erkek ağırlıklı bir toplantı yapılıyor. Valilik şöyle buyuruyor, "Biz 8 Mart'ı kutlayacağız, siz de katılın. Ama renginiz, düşünceleriniz, konuşmalarınız, şarkılarınız olmayacak. Aksini yaparsanız alanda müdahale ederiz." Platform öneriyi arasında değerlendirip tam iki gün Vali'den randevu alıp, "Ortaklaşalım ama bizim de söyleyeceklerimiz olmalı," demeyi istiyor. Fakat randevu verilmiyor. Aradan iki gün geçtikten sonra Vali arayıp platformdan bir kadın arkadaşa hakaret ettikten sonra telefonu yüzüne kapatıyor. Sonuç olarak İHD başkanlığındaki platformun miting başvurusu reddediliyor.

Sanırım yukarıdaki olay neden kadınların mücadelesinin bağımsız olması gerektiğini çok iyi açıklıyor. Hem de başka hiç bir tartışmaya meydan vermeden...

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin de 8 Mart'ta boş durmayacağım öğrendik.Büyükşehir Belediyesi, Mart programı içinde düzenleyeceği konsere tecavüzcülüğü mahkeme kararıyla da sabit olan Doğuş'u ve kadınların dövülmesini savunan bir başka kadın düşmanı İbrahim Erkal'ı çağırıyormuş. Kusura bakmasınlar ama bu yaptıkları ne Mart mevzuuna ne de SP'li bir belediye oldukları için müslümanlığa sığar.Hepinizin 8 Mart Dünya Kadınlar Gününüzü kutluyor, yapılacak etkinliklere katılmanızı bekliyoruz. Görüşmek dileğiyle.

Nevin Cerav

Antalya'nın "yerel"inde neler oluyor?

kadın erkek "el

Elimize bir metin ulaştı; "...Antalya'da, MHP'den TKP'ye, mevcut tüm siyasi görüşlere sahip kadınlar yan yana gelmiş, 8 Mart'ta ortak bir zemin yakalamış..." İnanmadık, araştırmaya karar verdik.

İlk önce Türkiye Komünist Partisi (TKP) Antalya İl Örgütü'nü aradık. Kadın meclisinden bir kadın arkadaş olmadığı için İl Başkam Kemal Eren'le görüştük:

İktidarda olan ve sağcı partilerle, örneğin MHP'yle, DSP'yle ortak toplantılara katılmak, aynı mitingde yer almak sizin açınızdan bir çelişki yaratmıyor mu?
Hayır çelişki değil. Bizim onlarla ortak yaptığımız şey toplantılara katılmak. Antalya Kent Konseyi Kadın Meclisi'nde 8 Mart Emekçi Kadınlar Günü tartışılıyor, bu gün nasıl kutlansın, içeriği nasıl olsun, ne yapalım. Mitinge biz kendi pankartımız ve dövizlerimizle katılacağız. DSP'yle birlikte olmak sorun değil, Türkiye'de iktidarı isteyen bir parti bugün meclise girse orada diğer partilerle ortak işler yapmak zorunda kalacak. Biz buradaki çalışmada da mevcut fikirlerimizi değiştirmeden savunuyoruz ve kendimizi meşrulaştıracak bir alan olarak görüyoruz. Biz bugün diyoruz ki, komünistler kendi kimliğini gizlemekten vazgeçmelidir ve bunu her yerde dile getirmelidir. Bu çahşmalara katılmak partinin ortak kararıdır. Bizim burada yaptığımız ortak bir iş değil, lütfen bu önemli bir nokta. MHP ile birlikte bir eylem olması halinde biz bunu mutlaka değerlendirecektik. Sonuçta bizim parti üyemizden insanları da öldüren gerici, ırkçı, faşist bir partiyle birlikte alana çıkmak tabu ki olamaz. Çünkü bizim o partiyle ortak yürümemiz mümkün değil. "

Aldığımız bilgilere göre, Antalya'da son üç yıldır çalışan bir kent konseyi var ve bu konseyde hemen tüm siyasi parti, dernek, sendika ve kadın çevreleri var. Konseyde kadınlar bir meclis kurmuş, bu mecliste her çevrenin kadın komisyonundan birer temsilci var. Ve bu mecliste alınan her karara bütün çevreler uymak zorunda. Kimsenin aklına biz bağımsız olarak 8 Mart gibi etkinlikleri yakın çevrelerle bir arada kutlayabiliriz düşüncesi gelmiyor nedense...

"Bu doğrultuda bir çalışma bizim ilkelerimize ters değil"

Diğer parti temsilcileriyle görüşürken Antalya TKP'den Levent adında bir arkadaş arayıp görüşmek istedi ve tabiri caizse haddimizi bildirecek bir konuşma yaptı. Onunla telefonda gerçekleşen konuşmamızı kısaca aktarıyoruz:
Antalya'da Yerel Kent Konseyi 2001 diye bir oluşum var. Bu kent konseyinde bizim de adımız var. O kent konseyinde kadın komisyonunun önüne koyduğu bir program var, bu da 8 Mart Emekçi Kadınlar Günü. Bu çerçevede tartışmalar yapıldı ve bu çerçevede kutlamalar yapılıyor.
"Ama bu kutlamaların içinde MHP'de var DSP'de, ANAP'da var?
Olabilir, Kent Konseyi bu, adı üzerinde, bütün Antalya kentine ait bir oluşum.

Ama bu konseyde adı geçen sağcı ve ırkçı partilerle bir arada olmak yine de çelişkili bir tercih değil mi?
Bakın biz Türkiye'nin komünist partisiyiz, biz bütün dinamiklerin olduğu yerlere gideriz, orayı kendi istediğimiz doğrultuda yönlendirmeye çalışırız. Bu komünist hareket olma iddiasındaki bir hareketin yapması gereken bir şey. Bu doğrultuda bir çalışma bizim ilkelerimize ters değil. Bir komünist parti girdiği her yeri kendisine bağımlı kılmaya çalışır.

Bakın ÖDP bile Dünya Kadınlar günü der Dünya Emekçi Kadınlar Günü demez. Sulandırarak tam da burjuvazinin istediği doğrultuda emekçi kimliğinden, sınıf kimliğinden soyutlayarak adlandırır bunu. Anlatabiliyor muyum? Mesela MHP filan da ilk toplantılarda vardı ama sonra çekildiler. Mitingin içeriğini, basın açıklamasının içeriğini biz belirliyoruz.

Ama DSP katılacakmış mitinge?
Katılabilir, hiç önemli değil, katılabilir.

Peki o sağcı anlayışlarla aynı alanda olmak sizi rahatsız etmeyecek mi?
Onlar bizden rahatsız olsunlar bırakın, biz Türkiye'nin komünist partisiyiz.

Ama iktidarda olan bir parti sizden neden rahatsız olsun ki?
Siz ne yapmaya çalışıyorsunuz?

Sadece soru soruyorum size. MHP'yle Komünist parti bir arada olabilir mi?
Bakın şu anda bütün burjuva partilerinin tabanları bizim söylemlerimize açıktır. Anlatabiliyor muyum? Biz bütün topluma açığız. Şimdi sizin dikkatinizi sadece MHP çekiyor, CHP'nin, DSP'nin MHP'den farkı nedir?

Ben de onu söylüyorum Levent Bey, mitingte DSP de olacak...
Bakın bizim yaptığımız partilerin platformu değil, kent konseyi, partiler platformu değil. Biz o kent konseyinin içerisindeyiz ve kent konseyinde bir müdahalede bulunuyoruz. Çünkü biz bir şekilde bir yerlere müdahale etmezsek o kendi mecrasında akar.

Ayrı bir eylem yapılabilir, bir şeylere müdahale etmek öyle de mümkün değil mi?
Gücünüz varsa yaparsınız, tabii ki doğru. Ama bu yolla varolan bir yeri de dönüştürürsünüz. Bir komünist parti bütün süreçlerde varolmalıdır. Ama bakın şunu şöyle yazarsanız, size kızarım.

Hangi açıdan?
Derginizde TKP MHP'yle ittifak yaptı veya MHP'yle iş birliği yaptı gibi bir başlık atarsanız görüşürüz....

Siz bizim dergimizi okudunuz mu daha önce?
Hayır okumadım.

Okumadığınız bir dergiyle ilgili böyle bir tespitte bulunmayın. Ben sizin görüşlerinizi almak için aradım ve sizin söylediklerinizi yazacağım.
Bakm ben kendimi bir erkek olarak düşünmüyorum. Komünistin erkeği, kadını, işçisi, aydını vesairesi olmaz. Komünist komünisttir. Bir kadın komünist olmaz, komünist bir kimliktir. Bir komünistte her şeye bu pencereden bakar.

Levent Bey benim sizden ders almaya ihtiyacım yok.
Bakın sizin TKP'nin MHP'yle bir iş yapma olayı dikkatinizi çekiyor...

Tabii çekecek...

ele" den beteri

Ben de diyorum ki size dikkatinizi başka yönlere verin.

Buna da biz karar versek nasıl olur?
Siz bu günün içeriğini boşaltıyorsunuz, bakın bunu benim eşim söylüyor. Benim eşim İranlı bir komünisttir. Siz bir kere bu düşünceyle kapitalizmi savunuyorsunuz.

Ne diyorsunuz siz beyefendi?
Bakın kapitalizme karşı olmak her olaya sınıfsal olarak bakmayı gerektirir.

Peki meselelere sınıfsal olarak bakan bir partinin sınıf düşmanı partilerle işi ne...."

Bu görüşmeden kısa bir süre sonra, İstanbul TKP MYK üyesi Hande Durna dergimizi arayarak, Antalya'daki mitingten çekildiklerini bildirdi...

"İslamcı kesimler de var bu konseyde ama biz çoğunluktayız"

Konuyla ilgili olarak bu kez Antalya ODP'yi arayarak aynı soruları onlara da yönelttik. Sorularımızı Birsen Tanyeli cevapladı:

"9 Mart'ta burada bir miting yapıyoruz. Üç yıldır da ortak etkinlikler yapıyoruz. Tabii DYP, ANAP ve MHP kanadının mitinge ne kadar kişi getireceklerini bilmiyoruz. Katılacağız diyorlar ama pek yer almıyorlar, komitede de yoklar zaten. Ama DSP'li, DYP'li arkadaşlar var. Mesela Medeni Kanun'la ilgili eyleme de katılmadı DSP'li, MHP'li, ANAP'lı arkadaşlar, bildirinin altına da imza koymaktan kaçındılar.

Toplantılara genel olarak katılıyorlar ama miting çalışmasından MHP çekildi.

Bu miting kararı kadın meclisinde alındı, ODP zaten bu kadın meclisinde başından beri çok aktif olarak yer aldı. Şimdi şekil olarak bu toplantılara MHP de bir temsilcisini gönderiyor, ANAP da. Biz çoğunluk kararı olarak miting kararı alınca hayır demediler. Fakat onların bizimle beraber yürüyüp yürümeyeceklerini bilmiyoruz. Ben burada daha önce MHP'lilerin, DYP'lilerin yürüdüğünü görmedim ama bu mitingte yürümeyeceğiz demediler. Gelebilirler de tabii. Fakat bizim burada inisiyatif koyup çekiliyoruz deme şansımız olmadı çünkü bu yerel gündem çatısında her çevreden oluşum var. Onun için böyle bir ortak karar çıktığında hayır demedik biz, diyemedik çünkü. Ama zaten orada siyasi partiler pankart açmadığı için kimin ne olduğu ortaya çıkmayacak. İslamcı kesimler de var bu konseyde ama biz çoğunluktayız. Onların dediği pek kabul görmüyor zaten. Bizim amacımız burada kendi sloganlarımızı alanlara taşımak, onlar nasıl bunu yapıyorsa biz de bunu yapacağız. Mesela benim önerdiğim bir slogan var, "Yolsuzluk ve Yoksulluğa Karşı Yaşasın Kadın Dayanışması" diye, biz bunları vurgulayacağız. Yani bu alanları kullanmaktan çekinmemeliyiz diye düşünüyorum."

"Meclisin içinde ÖDP'lisi de, MHP'lisi de, TKP'lisi de, feministi de, feminist olmayanı da var"

Antalya Kent Konseyi Kadın Meclisi'nin kuruluşundan bu yana içinde yer alan Süheyla Doğan, kent konseyinin çalışma sistemini ve oluşumunu şöyle anlatıyor:

"1994'de Antalya Kadın Platformu deneyimimiz var. Soma bu platform dağıldı. Ortaya iki tane kadın derneği çıktı ve bu iki dernek de tamamen istihdama dönük derneklerdi, politika üretmeyen derneklerdi. O hareket içerisindeyken politika yapan kadınlar olarak biz kadın meclisinin içerisinde aktif rol aldık. Yalnız kadın meclisi biz olmasak da zaten kurulacak olan bir yapıydı. Şimdi o meclisin içerisinde biz kendi çizgimizi oturtmaya çalışıyoruz ve hemen her yerde de oturtuyoruz. Kadın meclisinin üyelik durumu herkese açık. Tüzüğü gereği Antalya'da yaşayan herkes üye olabilir. Onun için de meclisin içinde ÖDP'lisi de, MHP'lisi de, TKP'lisi de, feministi de, feminist olmayanı da var.

Sadece buraya katılanların tüzüğümüzü kabul etmesi gerekiyor. Şimdi biz kadın meclisi olarak şemsiye örgütüyüz ya, herkese eşit mesafede çağrıda bulunmamız gerekiyor. 8 Mart kutlaması olacak, programı olan gelsin diyoruz. Dolayısıyla herkes geliyor. Bizim baştan bir şartımız yok, sen gelme, sen gel deme gibi bir şansımız yok ama o çalışma içerisinde kendi politikalarımızı ne kadar hayata geçirebiliyorsak geçiriyoruz. Şimdi basın bildirimize bakarsanız feminist bir bakış açısı buraya oturmuş dersiniz ve bu bildiriye buraya katılan kadınlar itiraz etmiyor. Tabii bir de buraya gelen kadınlar çok da bilerek gelmiyor, kadın meclisi varmış diye geliyor, o süreç içerisinde ne kadar kadın bilinci alabiliyorsa alıyor alamıyorsa çekiyor gidiyor. Çok giden kadın var. Mesela Medeni Yasayla ilgili tekne eylemine MHP katılmadı. Büyük olasılıkla mitinge de katılmayacaklar. Ama DSP katılacak. Miting için oluşturduğumuz metne, sloganlara hiç bir itirazları yok. Onlar da bizim belirlediğimiz sloganları atacaklar. Onlar bize uyuyor, ne diyorsak yapıyorlar. Mesela islâmi kesimden Hanımlar Derneği'de var mitingte. Bu sene ilk defa HADEP katılıyor, bu biraz ürküttü diğer partileri. Belki de MHP bu yüzden çekiliyor mitingten. Mitingimiz, 9 Mart'ta Çalık Kavşağı Pazartesi Pazarı'nda olacak. Kimisi Yaşasın Dünya Kadınlar Günü diyecek, kimisi de Dünya Emekçi Kadınlar Günü..."

Merkezi partiler ne kadar merkezi?

Antalya Kent Konseyi Kadın Meclisi'nde yer alan ve mitinge katılacak diğer iki partiye, HADEP'e ve EMEP'e maalesef ne kadar uğraştıysak ulaşamadık. Ne İstanbul'daki ne de Antalya'daki parti il binaları cevap vermedi. Bu nedenle EMEP'in ve ortak yapılacak olan mitinge bu yıl ilk kez katılacağı söylenen HADEP'in bu konudaki düşüncelerini öğrenemedik.

Görüşme yaptığımız sol siyasi partiler bizim garipsediğimiz bu çelişkili duruma yukarıdaki cevapları verdiler. Hele Antalya'lı feminist Süheyla Doğan'ın, Medeni Kanun'la ilgili yapılan protesto eylemlerine yasanın çıkmaması için en fazla uğraşan MHP'lilerin katılmamasına şaşırması iyice anlaşılmaz bir durum.

Acaba bu yerel birliklere katılan muhalifler gündemi gerçekten belirleyebiliyorlar mı yoksa enerjilerini boşa mı harcıyorlar? Düşünmeye değer. Son olarak Antalya Kent Konseyi Kadın Meclisi'nde yer alan çevrelerden bir kaçını sıralamakla yetiniyoruz.

ANAP, CHP, DSP, DYP, EMEP, HADEP, İP, MHP, ÖDP, TKP Kadın komisyonları, Cumhuriyet Kadınları Derneği, Antalyalı Hanımlar Derneği, Kamu Emekçileri Sendikası, Eğitim-Sen, Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi...

Nevin Cerav

Yine polis tecavüzü

Şubat ayında tecavüz saldırılarına bir yenisi daha eklendi. Bir Türkle evli olan Rus uyruklu N.Ö., tıpkı Romen asıllı Lacamiora Bozacı gibi polisler tarafından tecavüze uğradı.

İş görüşmesi için Trabzon'dan İstanbul'a gelen N.Ö.'ye, iki polis tarafından, bir ekip otosunda tecavüz edildi. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran N.O.'nün şikayeti üzerine, Beşiktaş İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde görevli Nihat Yıldız ile adı gizli tutulan diğer polis açığa alındı. Ardından ifadeleri alınan polisler tutuklanma istemiyle nöbetçi mahkemeye sevk edildi. Mahkeme polislerden Nihat Yıldız'ı tutukladı, adı gizli tutulan diğer polisi ise serbest bıraktı.

N.O.' Beşiktaş'ta adres sorduğu iki polisin, "Biz sizi götürelim," sözüne inanarak binmiş ekip otosuna. Bir süre sonra sarkıntılığa, ardından da tecavüze uğramış. Polislerden biri tecavüz ederken diğeri seyretmiş. Şikayetçi olduktan sonra psikolojisi bozulan N.O. bir süreliğine ülkesine geri dönmüş.

N.O., maalesef Lacamiora Bozacı kadar "şanslı" değil. Çünkü tecavüze uğramasının ardmdan kocası gazetelere "acı da olsa ayrılmak zorunda olduklarını" açıkladı. Şimdi onun önünde oldukça uzun ve zorlu bir süreç var...

Bu arada Şile'de polislerin tecavüzüne uğrayan Lacamiora Bozacı'nın ilk duruşmasında tutuklu polislerden Benal Demir'in tahliyesine karar verildi. Tutuklu polislerden Kerem Döndü, Benal Demir ve tutuksuz yargılanan Mehmet Pot'un hazır bulunduğu duruşmada, Benal Demir Lacamiora Bozacı ile kendi isteğiyle birlikte olduklarını, kaçırma ya da zorlama olmadığım iddia etti. Mahkeme de, delileri gözönüne alarak Demir'in tahliyesine karar verdi! Alman karara tepki gösteren Lacamiora ağlayarak sanıklar ceza alana kadar mücadelesini sürdüreceğini söyledi. Kocası Eyüp Sabri Bozacı ise her zamanki gibi karısına destek vermek üzere yanındaydı...

Gözaltında cinsel şiddet devam ediyor...

1997 yılından beri faaliyette olan Gözaltında Cinsel Tacize ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu, takip ettiği dosyaların durumuyla ilgili bir basın açıklaması yaptı. Açıklamaya göre dosyaların dağılımı ve gelişimi şöyle:

● Toplam Başvuru sayısı:150. Türkiye'deki başvuru sayısı:147 (2 başvuru Berlin Büro'su açılmadan önce Almanya'dan). Berlin Bürosu'ndan alman başvuru sayısı: 3.

● Suç dağılımı: Tecavüz: 49 (Bunlardan, tecavüze uğradıktan sonra iki kadın intihar etti, bir kadın işkence sonucu öldürüldü, on dört yaşındaki bir kız tecavüze uğradıktan sonra akrabaları tarafından "namus temizleme" gerekçesi ile öldürüldü, bir kadın işkencenin uzun vadeli etkisi sonucu Aralık 1999 tarihinde öldü).

● Zorla fuhuş: 1, Kız kaçırdıktan sonra taciz: 2, Cinsel taciz: 98. Bu vakalardan işkence sonucu bebeğini düşürenler: 5, Uç buçuk, on yaşları arasında çocukları ile birlikte işkenceye maruz kalanlar: 5, Tecavüze uğradıktan sonra hamile kalanlar: 3 (1 çocuk yaşıyor, 1 çocuk aldırıldı. 1 çocuk ise ölü doğdu).

● Suçu işleyen faillerin dağılımı: Polis: 111, Jandarma/Asker: 32, Özel Tim: 3, Korucu: 6, İnfaz koruma memuru: 9, İtirafçı: 2.

● Kadınların gözaltına alınma nedenleri: Siyasi nedenlerden ya da savaş kaynaklı: 135. Adli nedenler: 15.

● Davaların hukuki durumu: 80, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde görülen: 25, Ceza mahkemelerinde devam eden: 13, Yargıtayda bulunan: 13, Savcılıkta bulunan: 37, Takipsizlik kararından sonra itiraz edilen, henüz kararı verilmemiş olanlar: 3.

● Ölüm vakaları: 6, Mağdurun ölümü nedeniyle düşen davalar: 3, Dava mağdur intihar ettikten sonra da AİHM'de devam ediyor: 1, İhmal sonucu ölüme sebebiyet vermekten dolayı bir yıl hapis cezası: 1, 14 yaşındaki kız ile ilgili olayda tecavüz gerekçesiyle ceza takibi yakınları tarafından istenmedi: 1.

Amargi Kadın Kooperatifi'ne saldırı!

Amargi Kadın Kooperatifi, şubat ayında faaliyetini sürdürdüğü büroya yapılan saldırıyla ilgili olarak bir basın açıklaması yaptı: "13 Şubat 2002, Çarşamba günü, saat 01.00 civarında meydana gelen olay bizleri tedirgin etmiştir. Büromuz, kimliği belirsiz kişilerce kapısı kırılarak içeri girilmiş ve darmadağın edilmiştir. Hangi amaçla girdikleri belli olmayan kişiler, evraklarımızı karıştırıp büroda bulunan elektronik eşyalar ile Varlı kadınların yaptığı el işi kilimleri götürmüşlerdir. Olay her ne kadar "hırsızlık" gibi gözükse de geçtiğimiz günlerde kooperatifimiz üyelerinden Pınar Selek'e yönelen baskı ve tacizler, bizlere bu saldırının da kimler tarafından yapıldığına dair ipuçları vermektedir. Bu nedenle bu tür saldırıların artabileceği endişesindeyiz. Bu saldırıların failleri bulunmadığı takdirde, yeni saldırılarında zemmi oluşacaktır. Yetkilileri sorumlu olmaya ve bu saldırının faillerini bir an önce yargı önüne çıkarmalarını talep ediyoruz."

Ölü ve özgür!

Tayvanlı Liu Chein, Urfa'da bir otel odasında tecavüz edilerek öldürüldü. Şimdi mezar taşında "...Ruhun sonsuza kadar özgür kalsın" yazıyor...

Liu Chein yirmi yedi yaşındaydı. Tayvanlıydı ve bir süredir çeşitli ülkeleri geziyordu. En son durağı da Urfa'ydı. Bir kaç gece kalıp başka bir şehire geçeceği Urfa'da bir otele yerleşti. Aynı otelde birliğine teslim olmak için bekleyen Serdar Beyazıt adlı kişi, Liu'nun tek başına olduğunu görünce onu takibe aldı. Bir süre sonra da ne hikmetse kendi kapısının anahtarını Liu'nun kapısında denedi ve anahtar kilidi açtı! İçeri girer girmez genç kadını yumruklayarak bayıltıp tecavüz etti. Bir süre sonra kendine gelen Liu'yu acımadan boğarak öldürdü. Ardından genç kadının seyahat çeklerini, parasını alarak gittiği Gaziantep'te bir pavyonda eğlendi.

Yapılan inceleme sonucu Liu'nun odasında Serdar Beyazıt'ın sigara izmaritlerini bulan polis, otel görevlilerinin de ifadesiyle katili yakaladı. İfadesinde Liu'ya yaptıklarını itiraf edip tutuklandı.

Liu olaydan sonra Adana'da bir mezarlıkta toprağa verildi. Urfa Valiliği ise, "medeniyetler beşiği" dediği Urfa'nın zedelenen imajını onarmak amacıyla Liu'nun mezarını yaptırma kararı aldı ve tam bir milyar harcayarak dediğini yaptı! Koyun can, kasap et derdinde... Ayrıca yine çok duyarlı olan Valilik Liu'nun mezar taşına şu manalı sözleri yazdırdı: "Özgürlüğü seven Liu, ruhun sonsuza kadar özgür kalsın." Evet, kadınsanız ancak ölüyken özgür kalabilirsiniz.

Belki Urfa Valiliği gerçekten yaptığında ve söylediğinde samimi olabilir ama biz bu samimiyeti ne hukuk alanında ne de toplum düzeninde görüyoruz. Polislerin, korucuların, hemen her meslekten erkeğin kadınlara yaptığı saldırılar sonucu ellerini kollarını sallayarak dolaştığı bu memlekette hangi samimiyete inanabiliriz. Yabancı bir ülkede, bir otel odasında tecavüz edilip öldürüldükten sonra, mezar taşına yazılan süslü cümlelere mi yoksa yapılan mahkemeler sonucu serbest bırakılan kadın düşmanı erkeklerin korunmasına mı? Liu'nun tek "suçu" kadın olmaktı. Bir erkeğin caniliği sonucu genç yaşında toprağın altına girdi. Ve artık hiç bir şey onu geri getirmeyecek. Katili ise belki bir kaç yıl yatar ve belki de yine çıkarılan bir af sonucu serbest kalarak başka bir kadın takibe alır. Sizler de ülkenizin zedelenen imajını düzeltmek için mezar taşlarına yazılar yazdırmaya devam edersiniz. Peki imajınızı düzeltmek için daha kaç mezar taşı yazdırmanız gerekiyor, hiç düşündünüz mü?

Vevin Ceran

Ortaöğrenim okullarında bekâret kontrolüne yol açan "iffet" maddesi değiştirildi! Ama aslında hiç birşey değişmedi...

İffetli ayrımına İffetsiz son

AB'ye giriyoruz ya, devletin çeşitli kademeleri çağdaş bir Türkiye yaratma çabalarını had safhaya çıkardı! Değişiklik üzerine değişiklik yapıyorlar. Bu değişikliklerden bir tanesi de kız öğrencilere bekâret kontrolü yapılmasını içeren "iffet" maddesi. Tabii bu maddenin iptali anlamına gelmiyor, yalnızca küçük bir değişiklik söz konusu olan . Hatta küçük bir hileli rötuş desek daha doğru olur. Çünkü eski yönetmeliğe göre bekâret kontrolünü gerektiren madde şöyle, "İffetsizliği tescil edilmiş olmak, herhangi bir kimsenin iffet ve namusuna tecavüz etmek." Değiştirilmiş hali ise şöyle, "Toplumun ortak değerleriyle bağdaşmayan davranışlarda bulunmak." Nereye çekerseniz çekin, yoruma açık!

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ortaöğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliği'nde yeralan "iffet" maddesi geçmiş yıllarda birçok genç kadını intihara sürüklemiş ve psikolojilerini bozmuştu. Biraz geriye gidip arşivi araştırdığımızda oldukça ciddi ve çarpıcı haberler çıktı karşımıza.

"Antalya İmam Hatip Lisesi'nde okuyan üç genç kız, erkek arkadaşlarıyla yemek yediler diye okul yönetimince bekâret kontrolüyle tehdit edildiler. Korkudan kaçan kızlardan Z.B., sığındığı arkadaşının işyerinde bekâretini yitirdi." (27 Mart 1996-Hürriyet)

"Aydın Ortaklar Öğretmen Lisesi'nde evci çıkan dört kız öğrenciden biri, okul yönetiminin başvurusu üzerine yakalanarak bekâret kontrolüne gönderildi. Bekâret kontrolüne gönderilen kız öğrenci bunalıma girerek okulundan ayrıldı." 25 Mart 1994-Cumhuriyet)

"Darülaceze'ye getirilen on sekiz yaşındaki sağır dilsiz kıza, müdürün emri ile makroskopi (harici kontrol) adı altında, savcılık ve polise bilgi verilmeden bekâret muayenesi yapıldı." (9 Mart 1995-Hürriyet)

"Kızlık zarı kontrolüne gönderilen sekiz öğrenciden ikisi intihar etti." (5 Mart 1995-Cumhuriyet)

"Simav yakınlarındaki Gölcük Yaylası'na pikniğe giden dört genç kız, ormancıların ihbarı ve okul müdüriyetinin isteği üzerine bekâret kontrolüne gönderildi. Biri kendini öldürdü, diğerini hastanede zor kurtardılar. "İffetsizlik" suçlamasına dayanamamışlardı." (5 Mart 1995-Cumhuriyet)

Onüç yılı aşkın bir süredir yürürlükte olan bu madde, yıllardır verilen çeşitli mücadelelere, tepkilere rağmen kaldırılmıyor. Çünkü erkek egemen zihniyet başta meclis olmak üzere hemen her yerde el birliği içerisinde. Değişik adlardan oluşan parti çatıları altında koltuk kavgası yapan erkekler kadınların bedenleriyle ilgili fikir birliği yapmakta hiç zorlanmıyorlar. Sanırım buna en iyi örnek, 12 Şubat 1995 tarihli Milli gazetede yeralan, "İffetsizlik" başlıklı yazı olacak. "...Bu millet bekâret kavramına verdiği önemle yoğrulup geldi. Bunu hiçe saymak ve bekâret kavramını hor görmek ancak bunu yapanları küçültür. Efendim bekâret kavramı yüzünden insanlar kendilerini öldürüyormuş. Ne yapılsın peki? Herşey serbest mi olsun?"

Bu yazının üzerinden yaklaşık yedi yıl geçti ama değişen hiç birşey yok...

Nevin Ceran

Kadınların gözü mecliste

Antalyalı kadınlar, Medeni Kanun'daki eşitsizlikleri protesto etmek için tekneyle denize açılarak bir basın açıklaması yaptılar. 129 kadın örgütünün desteklediği Medeni Kanun Platformu'ndan bir grup kadın ise 27 Şubat'ta Ankara'da milletvekilleriyle görüşerek mal rejimiyle ilgili taleplerini iletti.

Antalya Yerel Gündem Kadın Meclisi üyesi bir grup kadının çağrısıyla biraraya gelen çeşitli çevrelerden kadınlar, ilk medeni yasanın kabulünün 76. yıldönümü olan 17 Şubat Pazar günü tekneyle denize açılarak bir basın açıklaması yaptılar. Medeni Kanun'da yer alan "Edinilmiş mallara katılma rejimi"yle ilgili düzenlemenin 17 milyon evli kadını mağdur ettiğini belirten kadınlar basın açıklamasında: "Kadınlar aleyhine yapılan her düzenlemeyi takip ediyoruz. Oluşturduğumuz kara listede yer alan vekillere oy yok," dediler. Basın açıklamasından sonra teknede şarkılar söyleyen kadınlar, halay çektiler. Denize açılarak teknede eylem yapan kadınlar geçtiğimiz yılda konuyla ilgili olarak dağa çıkarak eylem yapmışlardı.

Bu arada İstanbul'da da toplam 129 kadın örgütünün desteklediği Medeni Kanun'daki eşitsizliklerle ilgili olarak oluşturulan bir kadın ekibi, 27 Şubat tarihinde Ankara'ya giderek çeşitli partilerin milletvekilleriyle görüştü. Görüşme sonunda kadınlar bir basın açıklaması yaptılar. Açıklama kısaca şöyle: "...Medeni Kanun'da kadınlar lehine yapılan tüm değişikliklere karşı çıkan MHP, kadınların ısrarlı randevu taleplerine rağmen, 27 Şubat'ta kadın örgütleri temsilcileriyle görüşmeye yanaşmadı. Artık açık bir şekilde ifade ediliyor ki, yapılan hatayı muhalefet iktidara, iktidar partileri de MHP'ye atıyor. Ve MHP kadınların karşısına dahi çıkamıyor!

Biz kadınlar bu haksızlığa razı olmayacağız, yürürlük maddesi değişinceye kadar mücadele etmeye kararlıyız. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde tüm partileri ve milletvekillerini yürürlük maddesinin bir an önce, kadınların istediği yönde değişmesi için ne yapacaklarını açıklamaya çağırıyoruz. Nüfusun yarısından çoğunu oluşturan kadınların isteklerine ve sorunlarına duyarsız "vekillerin" bir daha TBMM'ye girmesine izin vermemek için her şeyi yapacağız. Bütün kadınların gözü Meclis'te, sizin üzerinizdedir!"

Kürt kadınlarının örgütlenmesinde bir aşama

Özgür Kadın

Kürt hareketi içinde kadınlar hep kitlesel olarak yer aldılar, hareketin önemli noktalarında hep kadınlar oldu. Birçok kitle gösterisinde, kadınlar kalabalıklar halinde yer aldılar. Dağlardan gelen fotoğraflarda da, erkekler kadar, yanık yüzlü, neşeli genç kızların görüntüleri de vardı.
Bir çok genç kız ve kadın halklarının mücadelesi için hayatlarını değiştirmeyi tercih etmiş,büyük fedakarlıkları göze almıştı. Ama önümüzdeki sayfalarda ele alacağımız Özgür Kadın Partisi, PJA, bu katılımın biraz daha ötesinde bir oluşum. Bu parti elbette Kürt hareketinin bir parçası ama bu çerçeve içinde kadınların özgürleşmesi ve kurtuluşu meselesini de gündemine alıyor. Türkiye'de kadın hareketi dahil pek çok çevrede çok fazla bilinmeyen bu partiyi yayınlarından derlediğimiz bilgilerle ve internet üzerinden yaptığımız bir röportaj ile sizlere tanıtmak istedik.

Kürt hareketinin önemli bileşenlerinden biri olan PJA (Özgür Kadın Partisi), savaşın en yakıcı döneminde ortaya çıkmış ama barışı, özgürlüğü, hepsinden öte kadının özgürleşmesini kendine dava edinmiş bir kadın örgütü.

Toplumsal dönüşümün ancak kadının özgür olduğu bir toplum modeli ile mümkün olduğuna, "bir cinsin ezen, diğer cinsin ezilen konumda olduğu bir sistemde asla eşitlik, sağlıklı bir toplumsal örgütlülük ve ekolojik denge"nin gerçekleşmeyeceğine inanan PJA, kadınların özünde varolan ama erkek egemen sistem tarafından baskı altında tutulan güçlerinin ve renklerinin yer alabileceği toplumsal bir sistem için mücadele ediyor. Kadın kadına örgütlenme temel ilkelerinden biridir. "Kopuş teorisi" adını verdikleri kuramlarında bu örgütlenmenin ilkelerini belirlerken, gerek kurdukları kadın ordusu gerekse daha sonraki partileşme sürecindeki pratikleriyle bu kuramı yaşama geçirirler. PJA, olağanüstü savaş koşullarında ve erkek egemen sisteme rağmen kurdukları alternatif yapılarla radikal ve devrimci bir mücadele sürdürmektedir.

Kürt hareketi içinde ayrı bir kadın örgütlenmesinin temelleri ilk kez 1993 yılında atılır. Henüz bir partileşme söz konusu değildir. PKK bünyesinde bu yıl kadın ordusu kurulur. Daha sonra, 8 Mart 1995'te 1. Ulusal Kadın Kongresi düzenlenir. 15 gün süren ve 350 kadın delegenin yer aldığı bu kongrenin ardından YAJK örgütlenmesine gidilir. 1998'de düzenlenen Ortadoğu 2. YAJK Konferansı bir yıl sonraki partileşme sürecinin bir ön hazırlığı niteliğindedir. Partileşmenin ilk adımı olarak PJKK adını alan oluşum, daha sonra Ağustos 2000'de gerçekleştirilen 3. Kongre ile PJA adını alacak ve böylece, ordulaşmadan partileşmeye varan "kopuş teorisi"nin yaşama geçirildiği kurumlar tamamlanacaktır.

Kopuş teorisi: Erkekten ve onun yarattığı sistemden kopuş...

Abdullah Öcalan tarafından geliştirilen kopuş teorisini benimseyen PJA, erkeklerden ayrı bir örgütlenmenin, kadının erkeğin baskısından kurtulmasının önkoşulu olduğunu söyler:

"(...) elbette doğa kanunlarına ters düşme yaklaşımında değiliz. Aksine cinsler arası eşitsizlikle ahengi bozulan doğanın dengesini yeniden sağlamak temel amacımızdır. Egemenlikli sisteme ve cinsler arası eşitsizliğe karşı, başta kadın cinsi olmak üzere, genelde ezilen her bireyin iradesini ve kişiliğini yaratmak, yine kendi özüne dönüşünü sağlamak, kopuş olgusunun temel hedefidir. Bu temelde, kadına ve erkeğe ait bütün geriliklerden, çirkinliklerden, ruhsal ve düşünsel anlamda koparak, kendine yabancılaşmayı ortadan kaldırmak, öz kimliğiyle buluşarak kendisini yaratmaktır hedeflenen."

Kadın kurtuluş mücadelesinin neden kadınlar tarafından yapılması gerektiği ise şu ifadelerde net bir şekilde anlatılmaktadır:

"Kendi yaşam ekseni etrafında cins olarak öz ger-

Partisi (PJA)

çekliği ile erkeğin tüm hakimiyetinden, müdahalelerinden uzak, bağımsız bir temelde kendini yaratan kadın, özgür yaşamın yaratıcısı, kurucusu olma rolünü üstlenecektir. Kopuşu gerçekleştiren kadın kişiliği, kabulret ölçüleri ile erkeği de köleleştiren sistemden bağımsızlaştıracak, bu temelde her iki cinsin de kendi iradesiyle katılım sağladığı, eşitliğe ve özgürlüğe dayalı bir yaşam gerçeğine ulaşacaktır. Kopuşun bu temelde gerçekleşmediği, kadının özgür iradesini ortaya çıkaramadığı hiçbir zeminde eşitliğe dayalı bir yaşam gerçekleşmez."

Bu mücadelede erkeklerin iktidarlarından vazgeçmede gönülsüz davranacağını söyler PJA. "Günümüz dünyasında hala erkek bu cazibeyle bütün gücünü kadının üzerinde kullanmakta ve bu "güç" karşısında sonsuz kofluğu, kendine sevdalanmışlığı yaşamaktadır. Ondan, beğendiği bir özelliğini değiştirmesini beklemek ham hayal olur. (...) Egemenden hiçbir zaman kendi kendini değiştirmesini bekleyemeyiz. " (1)

Kadınların kendi mücadelesini yürütmesine yapılan bu vurgu ve erkeklerin kadınların kurtuluş mücadelesinde neden yer alamayacağını çok net bir şekilde anlatan yukarıdaki satırlar, feminizmin de vazgeçilmez ilke ve sözleridir. Bunun yanısıra, gerçek devrimlerin kadına yönelik baskı ve eşitsizlik giderilmeden ve kadınların gerçek anlamda özgürleşmeden yapılamayacağı düşüncesinde olduğu gibi, pek çok noktada PJA ile feministler ortak bir dili konuşmaktadır.

Özgür yaşam projesi...

PJA ilk karşı devrimin kadının sömürülmeye başlanması olduğunu söyler. Erkek egemenliği daha sonra bu sömürüyü geliştirip çeşitlendirerek farklı boyutlara taşımış ve farklı sömürü mekanizmaları yaratmıştır. PJA'ya göre, "yirmibirinci yüzyilda ulusal ve sınıfsal tüm çelişkilerin yerini en temel çelişki olarak cins çelişkisi alacaktır". Sosyalizm de cinsiyet körü olduğu ve sorunu sadece sınıf çelişkisinin çözümünde gördüğü için PJA'h kadınlarca eleştirilir. Bu devrimde kadınları özgürleştirmemiş, erkek egemen bakış aşılamamış ve toplumsal dönüşüm kadın sorunu çözülemediği için tamamlanamamıştır.

Buna alternatif olarak, PJA, tüm baskı ve ezilmelerin kaynağı olarak gördüğü "aile"den başlayarak gündelik hayatın dönüşüme uğradığı bir projeyi savunur. "Özgür yaşam projesi" adını alan bu proje "kadın eksenli ideoloji" denen, mutlak erkek iktidarını parçalandığı, buna karşılık, kadının yeteneklerini açığa çıkaran, kadının tolumsal yaşama eşit ve özgür bir biçimde katılımını öngören bir anlayış üzerine temellendirilir. Buna göre, "insanlığın temel demokrasi sorunları, çevre sorunları, doğanın yaşanabilir hale getirilmesi, emek sorunları vb. hepsi cins çelişkisinin çözümlenmesiyle sonuca ulaşacaktır." *(2)*

Kürt hareketinde 1999 yılında silahlı mücadelenin durdurulmasının ardından, ülkede barış ve demokrasinin geliştirilmesi yönünde tavır alınmasına paralel olarak PJA da toplumsal barışın sağlanmasında görev üstlenir. Kadınlar için bir cephe kapanırken daha zorlu başka cepheler açılmaktadır. Bundan başka, PJA 2002 yılında tüm Türkiyeli kadınlara ulaşmayı ve onlarla ortak etkinlikler geliştirmeyi hedeflemektedir. *(3)*

Derleyen:
Kerime Kara

(1) Jina Serbilind, Ocak 2001, s. 36.
(2) Jina Serbilind, Ocak 2001. s. 13 - 14.
(3) Yedinci Gündem, 29 Aralık 2001, s. 5.

kadının özgürlük ideolojisinin peşinde

Özgür Kadın Partisi'ne internet üzerinden sorularımızı yönelttik

PJA oluşumu sırasında, özellikle ordulaşma sürecinde erkeklerle herhangi bir karşılaşma ya da çatışma yaşadı mı? Şu anda yerleşik erkek egemen hiyerarşik yapılanmalara karşı nasıl alternatif geliştirildi?

Bugün partileşme aşamasını yaşayan Kadın Özgürlük Hareketi, tarihsel ve toplumsal gerçeklikle de bağlantılı olarak genel Parti tarihi içinde adım adım gelişme göstermiştir. Bunun ilk aşaması kendi tarihi ve sosyal gerçekliğinden hatta insan olma özelliklerinden koparilan kadının kendisi için öngörülen konumu tanıma, başlatılan ulusal uyanış ve diriliş devrimiyle birlikte kendi iradesini açığa çıkarabilecek bir örgütlülüğe çekilmesi olmuştur. Çünkü P.Ö'nin de belirttiği gibi, bilinçsiz insan, cahil insan en büyük tehlikeyi oluşturmuştur. Kendindeki sınıfsal, ulusal, cinsel yönleri diğer bir deyimle erkek egemenlikli sistemin hizmetine koyulan yanları çözümlemek ilk adımdı ve bu yönüyle kendi kimliğini tanıyan kadın ona alternatif olabilecek gücü yarattıktan sonra artık onun somut adımlarına, özgün örgütlenmelerine hazır hale geldi. Kadın

ordulaşması ise ikinci adımı ifade etti. Bu salt fiziki anlamda bir savaş gucunü oluşturma değil, tarihsel, felsefik, siyasal ve toplumsal anlamları taşıyordu. Kadının da kendi gücü ve iradesiyle kendi ayakları üzerinde durabileceğini yaşam anlayışı ve ideolojisiyle halksal gelişmeyi de bu ayaklar üzerinde yürütebileceğini kanıtlamaktır. Mesele silah elde erkek gibi savaşmak değil, her alanda güçlenen saygı duyulacak kadını yaratma, onu düşünce gücüyle, fiziğiyle, ruhi gelişimiyle değişim-dönüşümün öznesi haline getirmekti.

Elbette ilk kez böyle bir modelin yaşama geçirilişi karşısında bazı klasik yaklaşımlarla karşılandı. Erkek egemenlikli yaklaşımlar açısından kadım savaşta yedek güç hatta ağırlık olarak gören bazı yaklaşımlar zorlayıcı olmuştur. Bunlar bir örgütlülüğün ilk gelişim sancılarıydı, bu yaklaşımlar eleştiri-özeleştiri ve aynı zamanda savaş süreci boyunca şehitlerimizin ortaya çıkardığı kadın iradesinin kadın özgürlük çizgisiyle kazandıran doğru mücadele tarzım birleştiren gücü ile aşıldı. Bu konudaki yamlgilar hem kadınm hem erkeğin kadım ele alışında doğru anlayışı oturtmaya hizmet eder hale getirildi. Bu yönüyle Partinin gerilikleri aşmasının temel yöntemi eleştiri-özeleştiri yoluyla dönüşüm Kadın hareketinin gelişimi açısından da temel hareket noktası olmuştur.

Toplumsal dönüşümün yolunun, kadınlara yönelik baskı ve eşitsizliğin giderilmesinden ve kadınların özgürleşmesinden geçtiği teması bizce çok önemli. Ancak, bu dönüşümün gündelik hayata somut olarak nasıl yansıyacağını tasarlıyorsunuz? Örneğin, kadınlarla erkekler arasında gelecekte nasıl bir ilişki düşünüyorsunuz? Bu projede, çocuk ve yaşlıların bakımından bulaşık yıkamaya kadar kadınların yapmaya zorunlu bırakıldıkları işler nasıl organize edilebilir?

Öngördüğümüz toplumsal dönüşüm daha önce de vurguladığımız gibi erkek egemenlikli sistemin ve o karakterde yapılanma ve örgütlenmelerin, o zihniyetin dönüştürülmesi anlamına geliyor. Buna alternatif olan uygarlığın özünü kadın eksenli olarak ifade ediyoruz. Kadın ve erkek, bir bütünen insanlık iradesiz bir sözleşmeye dahil edildiler. Kadın özgürlük ideolojisiyle kadının önüne yeni bir toplumsal sözleşme koyulmuş durumda. Butoplumsal sözleşme her şeyden önce kadının da, erkeğin de 'birey' olması anlamım taşıyor. Kendi iradesiyle toplumsal hayata katılım sağlayan her bireyin toplumsallığın ve birey olmanın bağının doğru kurulduğu bir ilişki ile mümkün. Partimizdeki kadm ve erkek, kişilik çözümlemeleri bunun zeminini oluşturma amacım taşıyordu. Bütün toplumsal biçimlenişlerin temelinde kadın-erkek ilişkisi vardır. Bu yönüyle bu ilişkiyi reddetmek, doğanın diyalektiğine ters düşmek olur. Ancak tarihten beri süregelen büyük duygusal düşüşe, bireyi yutan, onu güçten düşüren ilişkilerin çözümlenerek özgür bireyi oluşturmak ve gücü toplumsallaşmaya sevk etmek doğru bir ilişki tarzını ortaya çıkaracaktır. Bugün bile sistemin kendim en fazla kendini kurumlaştırdığı yer nokta burasıdır. Bu olduğu takdirde düşünce paylaşımından, yaşamın en küçük ayrıntısına kadar paylaşımın karşısındakinin iradesine saygı temelinde gelişeceği açıktır. Bunun için bir tartışma düzeyi daha fazla gelişiyor. Demokratik aile modelinden tutalım, çocuk ve yaşlıların haklarına kadar bir bütünen toplumun her alanı bir programa kavuşturulacaktır. Parti Önderliğimizin Demokratik Uygarlık Manifestosunda belirttiği gibi bu iki alan "bir nevi ikinci ve üçüncü kadın" konumunu yaşamaktadır. Bu yüzden çocuklar ve yaşlılar sadece aileye ya da bireylere bırakılmayacak kadar önemlidir. Bunun için de demokratik toplum aynı zamanda çocukların ve ihtiyarların özgün konumlarının gerekli kıldığı özgürlük ve hakları temelinde kurumsallaşmaları şart kılmaktadır.

Aşk konusunda görüşleriniz nedir? Kopuş teorisinin aşka katkısını açar mısınız?

Duygulu bir varlık olarak insan yaşamındaki aşk, sevgi, güzellik tanımlarının günümüzde en fazla içeriğinden boşaltılan kavramlar olduğu bir gerçek. Tarihte büyük aşk destanlarıyla karşılaşırken bugün tam tersine duyguların, maneviyatın öldürüldüğü, bireycileşen, mülk, çıkar anlayışıyla örülen bir durum var ilişkilerde. Bir önceki soruda da belirttiğimiz gibi bu yanlar aşılmadan bir aşk gerçeğinin de yaşamsallaşması mümkün değil. Çünkü aşk, bir duygu yoğunluğunu, güzelliklere tutku derecesinde bağlanmayı ifade ediyor. Bugün partimiz belki de en fazla doğru aşkı, doğru sevgiyi, onu yaşamanın gücünü gösterebilecek bireyi yaratma mücadelesi veriyor. Şehitlerimiz şahsında yaratılan da bu büyük aşkın hangi ölçülerde yaratılacağını çok somut dile getirmişlerdir, Zilanlar, Semalar *(*)* kadar Fikri Baygeldi gibi yoldaşlar büyük yaşamla sevginin bağını en doğru kuranlardır. Bu yönüyle PKK'deki kadın klasik kadın özelliklerini, erkekte erkekliği öldürerek bunu gerçekleştiriyor. Bu aşka da açılan en büyük kapı oluyor. Kopuş teorisi bu anlamda bir aşamayı ifade ediyor. En fazla da düşünce gücü, iradesi erkek tarafından esir edilen kadın gerçeğinden, onun psikolojik, düşünsel yapılanmasından zihniyetinden kopuşu ifade ediyor. Kadında da erkekte de bu şekillenmenin yıkılması kopuştur ve bu başarıldığında ancak doğru bir amaca bağlanan aşkın tamım yapılabilir.

PKK'nin son ulusal konferansı PJA'nın konferansından sonra yapılıyor. Bunun anlamım ve sebeplerini anlatır mısınız?

Geçen yaz partimizin değişim-dönüşüm sürecinin somut adımlarını geliştirmeye yönelik bir dizi konferans geliştirdi. İçinde PJA konferansının da bulunduğu bu konferanslar genel parti çalışmalarımızın her alanda örgütlendirilmesinin ana hatlarım çizerek Ulusal konferansa da bir hazırlık düzeyi oluşturdu. PJA konferansmda da ulaşılan karar düzeyi kadının bu süreçte oynayacağı rol düşünüldüğünde tüm alanlarda kadmm konumunu daha aktifleştirecek kararlılıkla sonuçlandı ve Ulusal konferansta genel bir perspektifle diğer çalışmalarla bütünleşerek birbirini tamamladı.

Dünyada postmodernizmin yaygınlaşmasıyla farklılıklar söylemi önem kazandı. Bu farklılıklar söylemine bakışınız nasıl?

20. yüzyıldaki toplumsal mücadeleler daha çok akkara ayrışımı biçiminde somutlaşırken 21. yy. demokrasinin, dolayısıyla farklı görüşlerin temsilinin ve onların kendini ifadesine olan saygının hukuksal ve toplumsal açıdan kabulünün gelişmesi biçiminde olacak. Çağdaş demokrasi de zaten farklılıkların zenginlik olarak görülmesini en temel ilke olarak benimsiyor. Ancak postmodernizm gibi akımların farklılıkları bahsettiğimiz anlamda geliştirmesi değil, onları insanın özü toplumsallıktan kopardığı da unutulmamalıdır. Bu yönüyle demokratik kulturü geliştirecek olan farkhlıkları toplumsal diyalogda ve birey gerçeğinin yaratıcı kılınmasında olumlu bir basamak haline getirecek biçimde toplumsallık ve birey gerçeğinin diyalektiği ile buluşturmak önemli.

Siz kadın ve erkek arasındaki çelişkiyi 21. yüzyılın temel çelişkisi olarak tanımlıyorsunuz. Bu çelişki çözülmeden demokratik bir cumhuriyetin kurulması mümkün mü?

21. yüzyılda temel çelişkinin cinsler arası çelişki olacağı belirlemesi aslında her gün biraz daha somutlaşıyor. Bu, sadece cins olarak kadın ve erkeğin arasındaki çelişkilerin yoğunlaşması değil, bir bütünen erkek egemenlikli sistemin tüm insanlık sorunları karşısmda çözümsüz kaldığı, her alanda çözülmeyle karşı karşıya kalması biçiminde yaşam buluyor. Do-

layısıyla erkek egemenlikli sisteme alternatif olan kadın eksenli demokratik uygarlığın yaratılmasına her gün biraz daha ihtiyaç duyuluyor. Elbette ki cinsler arası ilişkide doğru çözümlenme olmadan alternatif bir sistem olmak mümkün değil. İşte bu noktada erkek egemenlikle mücadelede kadının, erkeğin yaratılması demokratik bir uygarlığın özgür bireylerinin de yaratılma mücadelesi oluyor, yani demokrasi ve barış mücadelesi ile cinsler arası ilişkilerin düzenlenmesi böylesine içiçe geçmiş bir mücadeledir.

Savaş sırasında kadınlar fedakarlıkları ve kahramanlıklarıyla öne çıktılar. Kürt kadını barış ve kuruluş süreçlerinde bu mevzilerini koruyabilecek mi?

Kadının tarihsel mirasına bakıldığında da görülecektir ki, kadın en fazla barış süreçlerinde kendini bulmuştur, savaşlardan en fazla kadın zarar görmüştür. Özgürlük adına en büyük kahramanlıkların gösterildiği geçmiş savaş süreci en fazla da böylesine bir barış ortamının zeminini oluşturma anlamını içeriyordu. Bugün çerçevesini koyduğumuz kadın eksenli yaşam eşitliğin, adaletin ve toplumsal barışın hakim olacağı bir yaşam karşılığı oluyor. Bundan dolayı kadın bugüne kadar erkek egemenliğinin özunde olan savaş karakterinin baskısından ve acılarından ancak barış ortamıyla çıkış yapacaktır, bu yönüyle kadınlar barış süreçlerinin doğal öncüleridirler. Partimizin stratejik değişiminden bu yana geçen son 3 yıl göstermiştir ki, kadınlar bugün her zamankinden daha fazla kendi özüyle mücadele etmenin, birleşmenin imkanlarına kavuştular. Bu da elbette özgürlük iddiasını, onun yaşam ve mücadele çizgisiyle bu zeminin oluşmasını sağlayan fedakarlıkların, kahramanlıkların bir ürünü.

Söylediğiniz birçok şey dünyada ve Türkiye'de feministlerin de söylediği şeyler. Kürt erkekleri tarafından zaman zaman feministlikle suçlandığınızı da biliyoruz. Feminizmi ve feministlerle ilişkinizi nasıl görüyorsunuz?

Feminizm kadının özgürlük mücadelesinin tarihsel gelişiminde önemli bir yer oluşturuyor. Kendi cinsini sahiplenme elbette ki kadın cinsinin özgürleşmesinde doğru bir çizgi ve kadının kendi gerçeğini tanımasında azımsanmayacak bir mirasa sahip. Biz de bu mücadelelerin ortaya çıkardığı, kadın cinsinin sorunlarını en fazla sahiplenen, bunu toplumsal dönüşümün sağlanmasında temel dinamik güç haline getiren bir partiyiz. Ancak günümüzde dünyada ve Türkiye'de feminist olduğunu söyleyen çevrelerin kadın cinsinin sorunlarını sahiplendiğini söylerken yeterli bir çözümü ortaya koymadıklarını görmekteyiz. Kadın sorunu başta da koyduğumuz gibi bir cinsin sorunu olmaktan da öteye köklerim uygarlığın başlangıcından alan bir sınıflaşma olgusu, bir sosyal sorun olarak şekillenmiştir. Dolayısıyla bizim ilkemizde erkeği sistemden koparark tek tek hedef alan bir yaklaşım değil, kadını tüm ele alış biçimlerine alternatif bir konuma getirerek bunu toplumsal bir dönüşüm haline getirmek yatıyor. Bu yönüyle tarih boyunca tarihsel gelişimin dışına itilmiş kadın toplumsal gelişmenin dinamiği haline gelecektir. Diğeri ise söylemde kadın cinsini sahiplenmeyi geliştirse de anlayışta sisteme alternatif olma değil, onunla bütünleşme anlamına geliyor. Kadını sınırlandırıyor, içine büzülen, marjinalleşen bir konumdan kurtulamıyor.

(*) Pazartesi, Sayı 61, Nisan 2000, s.24, Arıyoruz.
(1) Melsa Serdok, Kadının Toplumsal Sözleşmesi, İstanbul, Hevi Yayınları, 2001

Kürt Özgürlük Hareketinin Kadınlığa İlişkin Siyasaları

"Kadının Toplumsal Sözleşmesi"

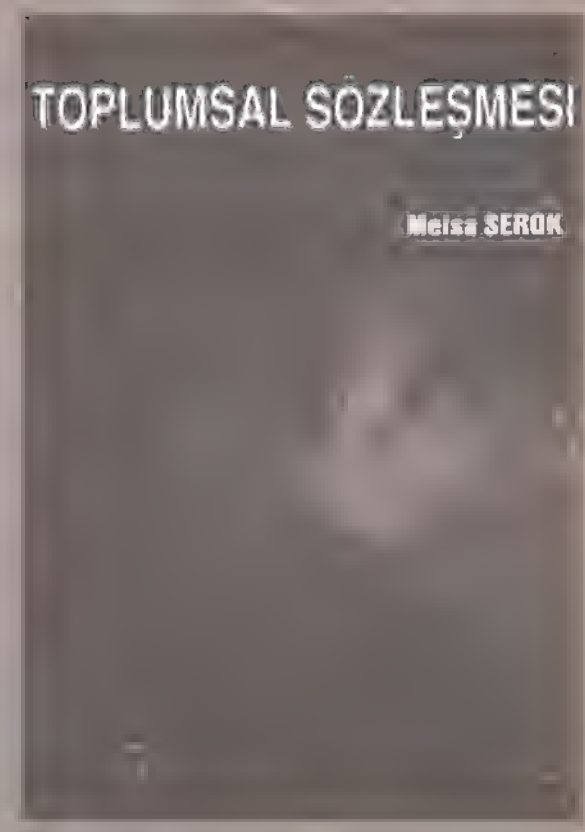

Melsa Serdok'un adı geçen kitabı *(1)* Kürt Özgürlük Hareketinin kadınlıkla ilgili son dönemdeki tüm görüşlerini derliyor. Böylece ülkemizin güneydoğu coğrafyasındaki "Önderlik"in kadınların özgürlüğü ve kadın "sorunu" hakkındaki düşüncelerini, siyasalarını ve "ideallerini" öğreniyoruz. Bu görüşlere, hareketteki kadınların ve Kadın Partisi'nin (PJA) katılıp katılmadığı belirtilmemiş. Metnin tonundan ve sık sık yapılan "Önderlik" göndermelerinden anlaşıldığına göre, bu kitap esas olarak erkek önderlerin siyasalarını açıklıyor.

Söze nereden başlamalı? Sanırım, kitabın amaçlarından birinin kadınların eğitimi olmasından ötürü, yer yer kavramsal açıklamaların ve bilgilerin sergilendiği didaktik yapısından mı, "demokrasi" kavramının neredeyse soyut bir "devletin (TC) demokratikleşmesi" talebine indirgenip kapitalist sistemden "koparılmasından mı başlamalı? Yoksa "kadın öncülüğünde yeniden gelişecek Kadın Roneşansı" kavramı ve aydınlanmacılığından mı, kadın ütopyasından mı, yoksa bu topraklardaki feminist hareketten ve tezlerinden hiç söz etmeme başarısına mı değinmeli? Tabii bu arada, kadının toplumsal sözleşmesinin "önderlik tarafından ilk defa dünya literatürüne yeni bir belirleme olarak" konduğu iddiası da var. En iyisi sadece gelip önderliğin "kadınlık idealine" yakından bakmak...

Kürt siyasal hareketinin kadınların özgürleşmesi ekseninde erkek egemenliğini sorgulaması, yeni ve adil bir toplum temelinde cinslerin eşitliğini öngörmesi, elbette, kadınlar acısından önemli bir gelişme. Kitapta kadına dayalı bir aydınlanma hareketinin kadın eli ile geliştirileceği, kadının insanlıkla ve uygarlıkla özgür ve eşit bir sözleşme temelinde özgürlüğe kavuşacağı öngörülüyor. Bu olumlu unsurlarına karşın, kitapta sergilendiği üzere, özgürlük hareketinin kimi tezlerinde kadına ilişkin bazı cinsiyetçi kalıplar da yineleniyor.

Kitabın en temel iddialarından biri önderliğin "kadınının uyanışını" sağladığı, ancak onun öncülüğünde kadının "insanlık tarihinde hak ettiği yeri" aldığı ve alacağıdır. Buna göre, Kürt kadını ilk kez "Kürt Toplumsal Mücadelesinde" kendini aramaya koyulmuştur. Bu mücadele kadını "tarihte yitirilen özü ile buluşturarak", onu "özgücünün, özdeğerlerinin, iradesinin bilincinin, cins kimliğinin arayışma sürükleyerek kendi asıl gerçeği ile buluşturmuştur". Söylenen odur ki, önderlik yürüttüğü savaşa kadınları da katarak onların özgürleşmesini sağlamıştır. Ayrıca "erkek egemenliğinin derin tahlilini" yaparak kadın ve erkeği "mücadelenin yakıcı gerçeğinde doğru temellerde buluşturmuştur."

Kürt kadınlarının Kürt Toplumsal Mücadelesinde siyasallaştığı, özgürlüğün kapısını araladıkları biliniyor. Ancak bunu kadınların dinamizmine değil de salt "önderliğin gücüne" bağlamak cinsiyetçi tutumun devamı gibidir. Bu tür bir sahiplenme Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Kemalistler ve feministler arasında yaşanan gerilimi anımsatıyor.

Önderliğin kadın özgürleşmesinde, eleştirel yaklaşmamız gereken ikinci tezi, düpedüz özcü uzanımlar taşıyan; "sevgi, hoşgörü, adalet, eşitlik'in kadının özünde/doğasında var olduğu iddiası. Buna göre kadının özünün/doğasının getirdiği nitelikler barışçılık, iyilik, güzelliktir. Kadın yeni toplumda köle yaşamdan kurtulacak, erkek egemenlikli düşüncelerle, yaşamda kirlenen kişilik yapılanması arındırılacak ve gerçek üretici, yaratıcı özü açığa çıkarılacak, "toplumun kutsal anası" haline gelecektir. Yalnızca bir kez, kadın ve erkeğin birbirinden farklı "özlerinin" biçimlenme sürecinin toplumsal iş bölümüne dayandığı belirtilse de, kitapta kadınlarla ilgili güçlü bir özcülük göze çarpıyor.

Savaşın eril, barışın dişil olduğu ısrarla belirtiliyor; "analar ve kadınlar daha çok barış insanıdır; Kadının doğası savaşı ve sınıflaşmayı kabul etmez: kadın doğası gereği sosyalist kişiliğe sahiptir."

Kitapta yalnızca "kadın özgurlüğü meselesinin değil, yeni toplumsal siyasaların da izini bulmak mümkün. Kısaca değinirsek Kürt-Türk Halkının Tarihsel Birlikteliği ve Kardeşliği, Kürt hareketinin "demokratik cumhuriyeti ve anayasayı yaşatma mücadelesi, özgür toplum bağlamı, kardeşçe demokratik Kürt-Türk Birliği;demokrasi kavramı, özgürluk kavramı, doğa, ülke, insan ve birey konusındaki görüşlerin/düşüncelerinin de aktarılmasıyla kitap "önderliğin" düşünsel iklimini ve eğilimlerini sergiliyor.

"Kadının toplumsal sözleşmesinde" kadına yönelik şiddetten de söz edildiğini görmüyorum. Ne de kadının ekonomik olarak tüm haklardan yoksun bırakılışını. Bu denli sözleşme "literatürüne" girmişken, erkeklerin kadınların bedenlerine serbestçe ulaşmasına olanak veren, feminist çözümlemenin açıkladığı, "cinsel sözleşme"den kitapta hiç söz edilmemesi dikkat çekici...

Yaprak Zihnioğlu

II. Dünya Sosyal Forumu :

Başka bir dünya

Dünya Sosyal Forumu 31 Ocak-5 Şubat, 2002'de, yine Porto Alegre'de, ikinci toplantısını yaptı. Toplantı tarihi özellikle, büyük güvenlik önlemleri altında New York'ta yapılan, Dünya Ticaret Örgütü toplantısına denk getirilmişti.

Onceki yıllarda, dünyanın önde gelen şirketlerinin temsilcileri ve devlet adamlarının katılımıyla İsviçre'nin Davos kentinde toplanan Dünya Ekonomik Forumu na alternatif olarak kurulan Dünya Sosyal Forumu, halkların ihtiyaçlarını ve beklentilerini kaale almayan, sermayenin ve patriyarkanın çıkarlarını ve ayrıcalıklarını koruyan, cinsiyetçiliğe, ırkçılığa, şiddete ve sömürüye dayalı bir düzene alternatif geliştirmek üzere doğdu. Geçtiğimiz yıl ilk kez çeşitli dernekler, sendikalar, çevreci örgütler, feministler ve özgürlük savunucusu hareketlerden 13 bin katılımcıyla Ocak, 2001'de, Brezilya'nın Porto Alegre kentinde toplandı. Bu toplantı, Seattle'dan bu yana gerçekleştirilen kitlesel protestoların ardından bir dönüm noktasına gelindiğini gösteriyor,hareketin bundan böyle uzun erimli stratejik ve siyasal etki yaratacak çözümler üretmesi zorunluluğunu dayatıyordu.

Dünya Sosyal Forumu 31 Ocak-5 Şubat, 2002'de, yine Porto Alegre'de, ikinci toplantısını yaptı. Toplantı tarihi özellikle, büyük güvenlik önlemleri altında New York'ta yapılan, Dünya Ticaret Orgütü toplantısına denk getirilmişti.

Dünyanın dört bir yanından gelen, çeşitli toplumsal hareketlere mensup 60 binden fazla insan forumda buluştu. Liberalizmin kuralsız tırmanışını dizginleyecek, çokuluslu sermayenin gelişmekte olan ülkelerde yarattığı istikrarsızlığa ve IMF güdümlü iktisat politikalarına karşı, yeryüzünün nimetlerinden tüm insanlığın yararlanabileceği daha adil, çevreye ve canlılara saygılı, insancıl yeni bir iktisadi ve siyasi yapının arayışı içindeydiler. Kadınlar, erkekler, yetişkinler, gençler, çocuklar, yerli halklar, köylüler, kentliler, işçiler, işsizler, evsizler, yaşlılar, öğrenciler, göçmenler, meslek sahipleri, her inançtan, her renkten ve cinsel eğilimden çeşit çeşit insan, "Başka bir dünyanın mümkün olabileceği" inancıyla, küresel dayanışmayı gerçekleştirmenin yollarını arıyordu. Onları birleştiren, servetin belirli ellerde toplanmasına, yoksulluğun ve eşitsizliğin artmasına ve dünyamızın yok edilmesine karşı mücadele etmekteki kararlılıklarıydı.

Toplantıya mali ve örgütsel destek sağlayan başlıca kuruluşlar arasında Brezilya İşçi Partisi'nden başka, merkezi Fransa'da bulunan ve kırkın üstünde ülkede örgütlü olan - sivil dayanışma için mali sermayenin vergilendirilmesini talep eden - ATTAC bulunuyordu. Ayrıca katılan tüm örgütlerin kendi çaplarında çeşitli katkıları söz konusuydu.

Brezilya İşçi Partisi'nin çok etkin olduğu Bio Grande Do Sul eyaletine bağlı olan Porto Alegre kentinde, yaz mevsimi dolayısıyla tatil olan okullar ve üniversite binaları, tartışmalara, panellere, atölye ve tiyatro çalışmalarına tahsis edilmişti. Sabah 8'den gecenin geç saatlerine kadar delegeler, konuklar ve izleyiciler yüzlerce seminerin, konferansın ve atölye çalışmasının yer aldığı sınıfları doldurdu.

"Küresel sorunlara, küresel çözüm önerileri getirmek gerekir," diyen ATTAC Başkan Yardımcısı, iktisatçı Susan George, "Sivil hareketin artık savunmada olmadığı, neoliberalizmin gerçek ve güçlü bir saldırıyla karşı karşıya olduğu," görüşündeydi. "Doğrudan yabancı yatırımlar, her derde deva Dünya Bankası ve IMF, şirketlerin birleşmesine ve sermayenin yoğunlaşmasına yol açarken, işten çıkarmalar artmakta ve yatırımlar sadece az sayıda ülkeye kanalize olmakta. (...) Para yok denemez. Finans kuruluşlarını vergilendirdikten başka, bizzat Başkan Bush'un yol gösterdiği gibi, teröristleri beslediği kanıtlanan hesapların - ne de gizli ve kayıt dışı olsalar da - yeni teknolojiler sayesinde tespit edilmeleri ve el konulmaları mümkün. O zaman neden uyuşturucu krallarına ve kadın tacirlerine de aynı şekilde davranılmasın?"

Kanadalı feminist yazar ve eylemci Naomi Klein ise, Dünya Ekonomik Forumu nun, yakın zamana kadar servetlerinden asla utanç duymayan zenginlerin ve ayrıcalıklı konumlarını küstahlıkla koruyanların mekânı olduğunu, oysa son üç yılda bu durumun değiştiğini söylüyor. "Para babaları, eğer tutumlarını değiştirmezlerse, yoksulların ayaklanacağından ve kendilerini bir hamlede yutacağından korkuyor. BM Genel Sekreteri, Davos'un baş müdavimlerinden Kofi Annan, 'Gerçek o ki, bu dünyada iktidar ve servet son derece eşitsiz bir şekilde paylaşılmakta ve çok sayıda insan korkunç bir yoksulluğa ve sefalete mahkûm edilmiş bulunmaktadır. Genel kanı, bu durumdan sorumlu olanların, bizzat bu toplantının üyeleri olduğu doğrultusundadır,' diyebilmektedir. Davoslular, alternatif var mı, diye soruyorlar küstahça. Biz bu soruyu kendilerine yöneltelim: Nedir alternatifleri? Servetin nasıl daha adil dağıtılacağına ilişkin net bir fikirleri var mı? AIDS salgınını nasıl önleyecekleri ya da iklim değişimini nasıl geciktirecekleri hakkında somut eylem planları bulunuyor mu? Maalesef hayır." Klein, sorunun tek tek kişilerle ya da politikalarla ilgili olmadığı, merkezi iktidar sisteminden kaynaklandığı düşüncesinde. Ona göre, Dünya Sosyal Forumu'na ev sahipliği yapan Porto Alegre, merkezi iktidara bir alternatif oluşturuyor. "Brezilya'da, belediyeler düzeyinde, iktidarı giderek halka devretme yönünde siyasal bir gelişme var. Bunun öncüsü İşçi Partisi ve 200 belediyede bu adem-i merkeziyetçi uygulama yürürlükte. Sınırlı ama katılımcı bir bütçeleri var. Hangi yolların yapılması, hangi sağlık merkezlerinin açılması gerektiğine bizzat oylarıyla halk karar veriyor."

Çok çeşitli grupların ve örgütlerin katıldığı Dünya Sosyal Forumu'nda genel siyasi strateji, ajitasyon

mümkün...

değil, sabırlı bir tutumla, kârı insandan üstün tutan bir sisteme alternatif çözüm önerileri geliştirmek yönündeydi. Forum'un kapanış konuşmasını yetmiş iki yaşındaki Portekiz kökenli Brezilyalı radikal iktisatçı, İşçi Partisi eski milletvekili Maria da Conceicao Tavares yaptı. Halen öğretim üyeliğini sürdüren Tavares, Brezilya'nın şimdiki siyasi seçkinlerinin hemen hepsinin hocası olmuştu. Kendi hayatından örneklerle, uzun ve sabırlı bir mücadele tavsiyesinde bulundu. Çok tepinmekle güç odaklarının çökeceğini ummanın hayal olduğunu söyledi. Küçücük bir kızken, yenik İspanyol Cumhuriyetçileri'nin Portekiz'e sığınmasına tanıklık etmişti. Gençliği faşizmin ve II. Dünya Savaşı'nın gölgesinde geçmiş, kurtuluş ümidiyle sığındığı Brezilya'da yirmi yıl askeri diktatörlüğün kahrını çekmek zorunda kalmıştı. On beş yıldan beri ise istikrarsız bir demokrasi ortamında kurulan İşçi Partisi'nin yaşaması için çahşıyordu. "Boş hayallere kapılmayın; temel olan sürekli mücadeledir. Ben elli yıldır mücadele ediyorum, ölünceye kadar da edeceğim. Bildiğim yegâne şey bu; umarım sizler de yanımda olursunuz," diyerek sözlerine son verdi.

Dünya Sosyal Forumu gelecek yıl gene Porto Alegre'de toplanacak. Ama 2004 buluşması için Güney Yarıküre'de bir ülke, muhtemelen Hindistan söz konusu. 2002 Ekimi'nden başlayarak neoliberal küreselleşmeye karşı bölgesel forumların (Avrupa, Akdeniz, Ortadoğu, Asya/Afrika, Güney Amerika) düzenlenmesi ve bölgelerarası iletişimin sağlanması öngörülüyor.

Ya Feministler Ne Yapıyor?

8 Mart 2000'de başlayan dünya kadınlarının uzun yürüyuşü devam ediyor. Dünya Kadın Yuruyüşü temsilcilerinin çağrısıyla Porto Alegre'de toplanan yirmi ülkeden binlerce kadın, başka bir dünyanın mümkün olduğunu kanıtlamak amacıyla öteki alternatif hareketlerle dayanışma içinde çalışmaya kararlı. Forumun ilk gününden itibaren Dünya Kadın Yürüyüşü'nce düzenlenen etkinlikler büyük ilgi gördü.

*Başka bir dünya için feminist bir alternatif, kadınlara karşı şiddet, kadınlar ve çalışma hayatı, kadınların yoksullaştırılması, iktisadi küreselleşmenin kadınlara etkisi, farklı bir dünya için öneriler, kadınların ezilmesinin yapısal kaynakları: kapitalizm ve patriyarka gibi birbirinden ilginç konular tıklım tıklım salonlarda tartışıldı. Bundan sonraki 2003 Forumu için, kadınlara karşı şiddet konusunda bir uluslararası mahkeme düzenlenmesi önerildi. Forum'da, Kadın Yürüyüşü etkinliklerinin dışında da, kadınların ekonomiyi dönüştürmedeki rolü, sendikasız kadınlar, enformel sektörde kadınlar gibi konuların tartışıldığı paneller vardı. Sendikaların günümüzdeki durumunun ele alındığı bir konferansta, Kadın Yuruyuşu'nden Filipinli Sylvia Estrada-Claudio, tüm sendikal çahşmalarda kadınların ihtiyaçlarının göz önünde tutulması ve her konuya feminist bir bakış açısıyla yaklaşılması gerektiğini vurguladı.

Forumda büyük bir gençlik delegasyonu olduğu halde (10 binden fazla genç kurdukları gençlik kampında, kendi düzenledikleri programlar dahilinde etkinliklerde bulunuyordu), feminist bir yaklaşım ne yazık ki gözlenmiyordu.

İki gün süren Uluslararası Gençlik Buluşması'nda da hemen hemen tüm panelistler erkekti ve kadınların görüşlerine hiç yer verilmemişti. Quebec'ten Elsa Beaulieu, söz alarak feminist tahlilin önemini anlattı, neoliberal küreselleşmeye karşı mücadelenin patriyarkayla mücadeleden ayrılamayacağının altını çizdi.

Feministlerin çabasıyla, Dünya Sosyal Forumu'nun sonuç bildirgesinde neoliberal küreselleşme sürecinde patriyarkanın merkezi rolünün de vurgulanması sağlandı.

Dünya Sosyal Forumu'na katılan Kadın Yürüyüşü üyelerinin ilk eldeki değerlendirmeleri çok olumluydu. Neoliberal küreselleşmenin eleştirisini tam anlamıyla feminist bir bakış açısıyla yapmak için biraz zaman gerekse de, bu yolda epeyce ilerlendiği söylenebilir.

"Feminizm olmadan yeni bir dünya mümkün değildir. Dünyayı değiştirmeden kadınların hayatları değişemez."

Derleyen
Beril Eyüboğlu

Kaynaklar: The Nation ve Dünya Sosyal Forumu Haber Bültenleri

Eğer Kadınlar Hesaba Katılsaydı...

Porto Alegre'de, 1-2 Şubat'ta, özellikle kadınları ilgilendiren konularda düzenlenen seminerlerin ilkinde. ***Who's Counting?*** (Sayan Kim?) adlı bir film gösterildi. Film, küreselleşmeyi feminist bakış açısıyla eleştiren Marilyn Waring'in ***If Women Counted*** (Eğer Kadınlar Hesaba Katılsaydı) adlı kitabından esinlenilerek çevrilmişti. İki gün üst üste yapılan seminer ve panellerde ağırlıklı olarak kadının eviçi emeğinin değerlendirilmesi gündemdeydi.

Dünyada hâlâ kadınların ev içinde harcadıkları emeğin maddi bir karşılığı olmadığı gibi, toplumsal üretime katkısı da gözardı edilmekte. Uluslararası işgücü istatistiklerinde temizlik, yemek pişirme, çocukların ve öteki aile bireylerinin bakımı türünden işler iktisadi faaliyet tanımı dışında bırakılmaktadır.*

1975'te Yeni Zelanda Parlamentosu'na giren ilk kadın milletvekili olan Marilyn Waring, o tarihte henüz yirmi iki yaşındaydı. Kamusal Finans Komisyonu Başkanı olduğu dönemde geliştirdiği, "safça soru sorma yöntemi" ile iktisada özgü mitlere, iktisat disiplininin seçkinci tutumuna ve siyasal gündemce örtbas edilen, sözde objektif iktisadi politikalar karşısında sessiz kalınmasına karşı çıkıyordu. Kadınların, özellikle de "evde oturup hiç iş yapmayan" kadınların, bütünüyle keyfi kuralların ve uygulamaların kurbanı olduğunu gösterdi. Para karşılığı yapılan her şeyin değişim değeri olduğunu kabul eden, düşen uçakları, batan gemileri maddi kayıp hanesine yazan ama, kadınların yaptığı ev işlerini ve toplumsal hizmetleri yok sayan anlayışa dikkat çekti. Waring başlangıçta bunun Yeni Zelanda'ya özgü bir garabet olduğunu sanmıştı. Oysa, II. Dünya Savaşı'nın ardından, Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen Ulusal Muhasebe Kuralları da, ulusal üretim değerinin yaratılması ve yok edilmesini aynı bakış açısıyla ele alıyordu. Waring bunun üzerine eviçi emeğinin hesaba katılması için bir mücadele başlattı.

Gayrı Safi Milli Hasıla nın hesaplanmasında nasıl çevreye verilen zarar göz ardı ediliyor ve hiçbir olumsuzluk yer almıyorsa, kadınların eviçi emeğinin karşılığı da gözardı ediliyordu. Waring haklı olarak, "Neden sadece piyasa ekonomisi hesaba katılıyor?" diye soruyor; kadınların yarattığı üretim değerini yok saymakla, toplumda itildikleri konum arasında doğrudan bir ilişki olduğunu vurguluyordu .

Brezilya kadın hareketinin militan feministlerinden Guacira Cesar de Oliveira da seminerde, karşılıksız eviçi emeğinin, gündemlerindeki başlıca sorunlardan biri olduğunu belirtti. İşçi semtlerinde ve kırsal kesimde örgütlendiklerini, ancak arkalarında siyasal destek olmadığı için henüz somut bir gelişme kaydedemediklerini söyledi. IMF'nin Brezilya'ya dayattığı yapısal uyum politikaları yüzünden, devletin sağladığı sosyal hizmetler giderek kısılmış, bundan da en çok kadınlar zarar görmüştü. Oliveira, "Sağlık ve eğitime ayrılan bütçelerin daraltılması sonucu bu alanlardaki hayati hizmetler kadınlara yüklendi," dedi.

Brezilya'da kent ve kasabaların çoğunda halkın katılımıyla oluşturulan bütçe toplantılarında kadınların henüz azınlıkta olduğunu söyledi. Sözlerini, "Başka bir dünya mümkün diyen militanlar, biraz daha gayret etseniz iyi olacak! diye bitirdi.

Derleyen.
Beril Eyüboğlu

**(BM Gelişme Programı'nın (UNDP) kaba tahminlerine göre, piyasa ücretleriyle değerlendirildiğinde kadınların bu faaliyetleri dünya çapında yaklaşık 11 trilyon ABD doları karşılığıdır. (Human Development Report, United Nations Development Programme, 1999)*

SEWA 30 yıllık bir kadın hareketi

SEWA: Kendi Hesabına Çalışanların Sendikası, otuz yıl önce Hindistan'da kurulmuş bir kadın örgütü. Arkadaşımız Şemsa Özar SEWA'nın 30. kuruluş yıldönümüne katıldı.

Çalışma yaşamı konusunda istatistik yayınlayan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) gibi örgütler, çalışanların niteliklerini belirlemek için insanları beş kategoriye ayırıyor: ücret ve maaş karşılığı çalışanlar, işverenler, kendi hesabına çalışanlar, ücretsiz aile işçileri (aile bireylerine ait bir işyerinde, bu ev de olabilir, ücretsiz olarak çalışanlar). Beşinci grup ise "işgücü dışında" kalanlar. Bu son grubun içinde yakından tanıdığımız, hayatı çalışmakla geçtiği halde, çocuk üretmenin dışında da üretken olduğunu kabul ettiremeyen kadınlar var: "ev kadınları". Örneğin, Türkiye'de, 10 milyon civarında kadın "işgücü dışında", yani ülke ekonomisine bir katkısı olmayan kişiler olarak geçiyor. Ne büyük haksızlık değil mi? Ancak, bu yazıdaki konumuz bu kadınlar değil, konumuz "işgücü içinde" kabul edilen "kendi hesabına çalışan kadınlar". SEWA (Self-Employed Women's Association) Hindistan'ın Gucerat eyaletinin Ahmedabad kentinde kurulmuş bir kadın örgütü. Türkçesi: "Kendi Hesabına Çalışan Kadınlar Birliği". Kulağa hoş geliyor aslında. Sanki çalışan kadınlar, sadece kendileri için çalışıyorlarmış gibi bir anlam çıkıyor. Halbuki, SEWA'nın bu ismi almasının başlıca nedeni kapitalizmin kâr artırma güdüsü. "Kendi hesabına" çalıştığın zaman "işçi" olmuyorsun; "işçi" olmadığın zaman da bir "işveren"in olmuyor tabii. Yani "hak" mücadelesi verecek "patron"u bulmak mümkün olmuyor.

SEWA kendi hesabına çalışan kadınlar için bir sendika olarak kuruluyor. Bu öncü bir fikir. İlk mücadele sendika olarak tanınabilmek için veriliyor. Devlet SEWA'yı ortada bir işveren olmadığı ve böylelikle mücadele verilecek bir muhatap bulunmadığı için sendika olarak kabul etmek istemiyor. SEWA bir sendikanın ille de bir işverene karşı olması gerekmediğini, işçilerin birliğini sağlamanın önemini savunuyor ve Nisan 1972'de sendika olarak kabul ediliyor. SEWA tüm Hindistan'da kendi hesabına çalışan kadınların üyeliğine açık bir sendika. Yıllık aidatı 5 Rs. (yaklaşık 150 000 TL karşılığı) Üyelerinin üçte ikisi kırsal alanlarda yaşayanlar.

1977'de SEWA'nın Genel Sekreteri Ela Bhatt, Ramon Magsaysay ödülü alıyor ve böylelikle SEWA'nın uluslararası düzeyde tanınmasına yol açıyor. 1970'lerin kadın hareketinin yoğunlaştığı yıllar SEWA'nın bir hareket olarak güçlenmesine denk düşüyor. SEWA kendini "bir kadın hareketi" olarak görüyor.

SEWA'nın kuruluşunun otuzuncu yılı kardeş örgütlerin katılımı ile kutlanıyor. Otuz yılın kazanımlarını dünyanın her yerinden gelmiş kadınlar ve erkeklerle birlikte yaşıyoruz. Enformel ekonomide çalışanların örgütleri uluslararası düzeyde ittifaklar kuruyor. Bunlardan birkaç tanesini sıralayayım: 1990'lı yıllarda HomeNet (Uluslararası Evden Çalışanlar Örgütü), StreetNet (Uluslararası Sokak Satıcıları Orgütü) ve WIEGO (Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing / Enformal İstihdamda Kadınlar: Küreselleşiyor ve Örgütleniyor) kuruluyor. Güney Afrika'dan Durban Kent Belediyesi, SEWA ve diğer saydığım örgütlerle ilişki içinde, evde ve sokakta çalışanları desteklemek üzere birimler kurmuş. Bir belediye görevlisi "Sokak satıcısı da ekmeğini kazanırken bir takım insani kurallarla yaşamak istiyor. Biz bunları sağlamaya çalışıyoruz," diyor.

Hindistan, Türkiye ile karşılaştırıldığında çok daha yoksul bir ülke. Orada da IMF var, orada da küreselleşmenin olumsuz sonuçları... Çokuluslu şirketlerin Hindistan'ın ekonomisini ve doğasını nasıl yıprattığını Arundati Roy'dan okuduk. SEWA kadınları otuz yıldır en yoksul kesim kadınlarının yaşamlarında bazılarına göre küçücük denebilecek değişimler yapmak için didinip duruyor. O küçücük değişiklikler tek tek kadınların yaşamım bakın nasil değiştiriyor.

SEWA'nın üyeleri işçi-işveren ilişkisi içinde olmayan ve yaşamları çalışmalarına bağlı yoksul, genelikle okuma-yazması olmayan kadınlar. Emekleriyle ülke ekonomisine çok önemli katkilarda bulunan kadınlar. SEWA üyelerini üç gruba ayırıyor:

1. Sokak satıcıları. Yiyecek, ev eşyaları, giyecek satanlar...

2. Evden çalışanlar. Bidi (sarma sigara), agarbatti (tütsü), işleme yapanlar, konfeksiyon, çömlek, tarım ve hayvancılık ürünleri üretenler...

3. Kol işçileri ve hizmet alanında çalışanlar. Tarım işçileri, inşaat işçileri (Hindistan'da önemli ölçüde kadın inşaat işçisi var), başı üzerinde yük taşıyanlar, gündelikçiler, çamaşırcılar...

SEWA'nın üye sayısı toplam 318 527. İki yüz bin civarında üye Gucerat eyaletinden, kalanlar Hindistan'ın başka eyaletlerinden.

SEWA kendi bankasını kadınların tasarruflarını değerlendirmek ve gerektiğinde kredi sağlamak üzere 1974 yılında kurmuş. "Başta yoksul kadınların bankası nasıl yönetilir bilmiyorduk; tecrubeyle öğrendik. Kadınlar tasarruf yapmaya eğilimli. Örneğin, kadınların banka hesapları ile ilgili bilgileri evlerine göndermiyoruz artık. Aile fertleri tarafından tasarruflarına el konulmaması için banka hesaplarının gizli kalması gerektiğini öğrettiler bize. Şimdi üyelerimizin ev adreslerine mektup yazmıyoruz," diyor bankanın yöneticisi.

SEWA Akademisi on yil önce kuruluyor. Kendini geliştirme, araştırma, iletişim ve gereksinme temelli eğitim programları var; programlarda ideoloji ve felsefe konuları da işleniyor. Deneme yanilma yöntemi ile programlar oluşturulmuş. Liderlik, yazma ve iletişim yetisini geliştirme bu programlar arasında önemli bir yer tutuyor.

SEWA 1992 yılında sosyal güvenlik işine de giriyor. Başta basit bir yaşam sigortası ile başlanmış; sonra sağlık, yaşam ve doğum gibi konuları kapsayan bir si-

gorta sistemi oluşturulmuş. Halen SEWA üyelerinin 26 binden fazlası bu sigorta sisteminin üyesi. Kast sisteminin çok güçlü olduğu bir toplumda "en alttakiler"in bir örgütü olan SEWA'nm amacı toplum içinde marjinalleşmek değil; anaakım politikanın içinde yer almak. Gerek merkezi devlet, gerek yerel yönetimler, gerek uluslararası örgütlerle ilişkilerini önemsiyorlar.

Toplantı boyunca kameralı kadınlar etrafımızdan eksik olmadı. SEWA video kameranın kadınları güçlendireceğinden hareketle VIDEO SEWA'yı kurmuş. Elimdeki broşürlerinde 62 tane video filmin tanıtımı yapılıyor. Konulardan bazıları: kadın festivali, kadınlar enflasyonu tartışıyor, belediyelerden tuvalet inşası için nasıl borç alınır, SEWA Bankası tanıtımı, polisin kötü muamelesini ve cezaları protesto etmek ve yasal olarak sokak satıcılığı yapabilmek için izin talep eden 5 binin üzerindeki kadının polis karakolu ve belediye önündeki gösterilerinin belgeseli, VIDEO SEWA'da video film yapımını öğrenen kadınların eğitim süreci...

Gucerat 2001 yılındaki deprem felaketinden en çok etkilenen bölgelerden biri. SEWA deprem sonrası, bu bölgede istihdam olanaklarını artırabilmek için hemen harekete geçiyor. Amaç, kadınlara iş yaratmak, geleneksel el zanaatlarını korumak, aracı ve tüccarların aradan çıkarılarak kadınların kendi üretimlerini pazarlamasını sağlamak. Bu amaçla kurulmuş iki kooperatif var.* Toplantı boyunca açtıkları satış dükkanı doldu taştı; giysiler, masa örtüleri, çantalar, şallar... 30. yil kutlamaları sırasında yapilan bir gösteride müzik, halk oyunları ve kısa bir oyundan sonra bir de defile izledik. Bu iki kuruluş Hindistan'ın en iyi tasarımcılarına çizdirdiği, gerek iç piyasada gerek dış piyasada sattığı, modern giyime uygulanmış geleneksel işlerini sundular. Gösteri salonunda, konuklar ve SEWA üyeleri, hepimiz yerlere oturmuştuk. Her manken çıkışta alkıştan inledi salon. SEWA'da bir gelenek var. Bir sunuş sonrasında o organizasyona emeği geçen herkes kendi ismiyle anılıyor ve alkışlanıyor. Defile bitiminde de giysileri üretenler isimleri söylenerek tek tek sahneye çağrıldı: Kollarında dizi dizi bilezikler, ayak bileklerinde halhallar, hrizmaları, küpeleri, saçlarına iliştirilmiş çiçekleri, renk renk aynalı giysileriyle çıtı pıtı, mankenlere taş çıkartacak şekilde başları dik salına salına yürüdüler podyumda SEWA'lı kadınlar...

Tütsü üreticisi Prabhaben

Toplantının belki de en ilginç bölümüne katılıyorum. İki gün bir gecemizi SEWA üyesi bir kadınla birlikte, onun evinde geçireceğiz. On beş grup oluştu; dokuzu kırsal alanda, altısı kentte yaşayan kadınlara konuk oluyor. Gruplar arasında çöp ayıklayıcısı, sigara sarıcısı, sokak satıcısı, süt üreticisi kadınları ziyaret edenler var. Ru aynı zamanda SEWA için bir iç eğitim. Her gruba ev sahibi dışında iki SEWA'lı kadın katılıyor: Bizim gruptaki kadınlardan biri örgütlenme sorumlusu, diğeri ise üniversite mezunu genç bir SEWA çalışanı, çevirmenimiz. Ev sahibemiz Prabhaben (SEWA'da her kadının isminin sonuna kızkardeş anlamına gelen "ben" ekleniyor) agarbatti üreticisi. Yani evlerimiz güzel koksun diye aldığımız tütsüleri sarıyor. Tütsü Hindistan'da çok tüketiliyor. Hindu dininde agarbatti yakmanın önemli bir yeri var. Aslında Ahmedabad kenti geleneksel olarak tekstil üretimiyle ünlü. Ancak son 20-25 yilda tekstil atölyeleri, fabrikaları birbiri ardından kapanıyor ve Ahmedabadlılar'ın önemli bir kısmı işsiz kalıyor. Nitekim Prabhaben'in kocası da eski bir tekstil işçisi ve işsiz. Prabhaben'in iki oğlu, bir kızı var; oğlanlar işsiz ve aileleriyle birlikte yaşıyor. Kızuu evlendirmiş. Uç de kız torunu var.

Ahmedabad'da 20 bin agarbatti üreticisi olduğu tahmin ediliyor. Bu sayının yaklaşık yüzde 70'i evinde "kendi hesabına çalışanlar". Küçücük kız çocuklarından ninelere kadar agarbatti sarıyor Prabhaben'in mahallesindeki kadınlar. Bu bir kadın işi, hiç agarbatti yapan erkek görmedik. Sadece aracilar erkek. İki günün sonunda, başka bir evde konuk olan bir Latin Amerikalı kadının değerlendirmesi bu durumun sadece agarbatti üretiminde olmadığım gösteriyor: "Erkekler çok iyi gözlemci. Kadınlar devamlı çalışıyor, erkekler ise bakıyor".

Aracılar, büyük patronlardan agarbatti malzemesini satın alıp kadınlara dağıtıyor, daha doğrusu satıyor. Agarbatti un, kimyasal malzeme, kömür tozu, koku, yağ ve bambu çubuklarından yapılıyor. Malzeme hamur haline getirilip bambu çubuklarına sarılıyor. Kolay birşey sanmayın, denedim ve beceremedim. Prabhaben'in torunu sekiz yaşındaki Gomel benimle bir güzel alay ettikten sonra geçti işin başına. Agarbatti sararken hızından elini görmek mümkün olmuyordu. Üretimde kömür tozu kullanıldığı için sağlığa zararlı bir iş. Prabhaben'in kızı hamile, bu nedenle ona agarbatti sardırmıyorlar. Kadınlar malzemeleri aracıdan satın alıp agarbattileri ürettikten sonra bitmiş ürünü tekrar aracilara satıyorlar. Böylece işveren ve işçi ilişkisi ortadan kalkmış oluyor. 1988 yılında kadınlara 1 000 agarbatti karşılığı 1.25 Rs (37 500 TL) kalırken, SEWA örgütlenmesi sonrası altı yil içinde bu para 5 50 Rs'e (165 000 TL) çıkmış. Şu anda ise bir kadın günde 5000-6000 agarbatti sarıyor ve günlük kazancı yaklaşık 60 Rs.(1 800 000TL).

Prabhaben'in evi bir oda ve paravanla ayrılmış bir mutfaktan ibaret. Mutfakta su yok. Odanın bir köşesindeki bir nişte musluk var. Yıkanmak ve bulaşık için. Su günde bir saat geliyor. Evdeki bütün eşya bir yatak, bir televizyon ve kap kacak. Yerde oturuyoruz. Sohbet yoğun. Genellikle ilk sorular: Evli misin? Kaç çocuğun var? ***Muson Düğünü*** filmini görenler anlar, Hindistan'da evlenmenin ne önemli olduğunu... Sonra herkes yaşamından parçalar anlatıyor.

Yedi kadın yan yana dizilip uyuyoruz. Erkekler evin dışında yatıyor. Prabhaben daha gün ışımadan sabah 5'te uyanıyor. Kendi temizliğini yaptıktan sonra yemek hazırlıyor, ortalığı topluyor, kovalara su dolduruyor. Aile kahvaltı ettikten sonra hep beraber alışverişe çıkıyoruz. Pazar yerinde bir yandan alışveriş yaparken diğer yandan rastladığı arkadaşlarıyla sohbet ediyor Prabhaben. Hepsiyle tanışıyoruz; çoğunluğu SEWA üyesi. Prabhaben, SEWA'nın mahalle örgütlenmesinden sorumlu olduğu için çevresi geniş.

Prabhaben iki gün boyunca bizi peşinden dolaştırdı durdu. Çalışmasına yardımcı olduğu mahalledeki çocuk yuvasına gittik. Yerel iş müfettişiyle yaptığı görüşmeye katıldık. Agarbatti sararken, yemek yaparken sohbet ettik. Bize işini, yaşamını anlattı. İki gün boyunca sabah 5 akşam 11, bir dakika boş durmadı. İnanılmaz bir organizasyonla evini, işini, ailesini yönetti. Kendine olan güveni hepimizi şaşırtmıştı. "Sen hep böyle miydin, hep başın dik, güven dolu muydun?" diye sorduk. Güzel kahkahasını attıktan sonra, "SEWA'ya girmeden önce kocamın yanında konuşamazdım bile, sonra herşey değişti", dedi.

SEWA'nın önem verdiği hedeflerden biri önderlik, kendine güven, ev içinde ve dışında pazarlık gücünü artırma, politika yapma ve karar alma süreçlerine katılımın artırılması. Bu amaçla SEWA, kadınları kendilerini geliştirmeleri için destekliyor. İki günlük ziyaretimiz sonrası SEWA'nın merkezinde toplanıyoruz. Her grup yerde oturup, bir yandan yemek yiyor diğer yandan iki günün değerlendirmesini yapıyor. Prabhaben, gözünde gözlük, elinde kalemi ve defteri iki günün raporunu yazıyor.

Şemsa Özar

Dipnotlar:

(1) Bu kooperatiflerin web adresleri: www.banascraft.org ve www.kutchcraft.org

SEWA web adresi: *www.sewa.org*
WIEGO web adresi : *www.wiego.org*
StreetNet web adresi: *www.streetnet org.za*

Nasıl bir feminizm, bir örgütlenme?

Feminist siyasetin alanı çok geniş, yalnızca iktidarı hedefleyen bir örgütlenmeyle yetinmek mümkün değil ancak bu olmadan kadınların kurtuluşunu sağlayacak toplumsal dönüşümün gerçekleştirilmesi zor görünüyor.

Kadınların özgürlüğünden bu topraklarda da uzun bir zaman önce söz edilmiş ama bizim kendimizi parçası saydığımız ikinci dalga feminizm, hemen hemen yirmi yıldır bu ülkenin gündeminde. Dünya üzerinde de ikinci dalganın miladı olarak anılan Simone de Beauvoir'ın ***İkinci Cins*** adlı kitabı 1947'de basılmış. Ancak herhangi bir hareketlenmeden söz edilebilmesi için yirmi yıl kadar beklenilmiş. Yani ikinci dalga dünyanın başka yerlerinde de genç bir hareket.

Kadın kimliği

Öte yandan Türkiyeli bir feminizmin olgunlaştığı son yirmi yil, dünyanın her yerinde feminizmin başlangıç öncüllerinden farklı bir noktaya evrildiği bir dönem oldu.

Birinci dalga, oy, eğitim ve mülkiyet eşitliği istemişti. İkinci dalganın militanları ise eşitlikle yetinmiyor, farklı bir dünyanın hayalini kuruyordu.

Şimdi ise bütün bunlardan daha geri bir noktanın genel geçer akını haline geldiğini söylemek mümkün; kadın kimliğinin ifadesi, tanımlanması, meşrulaştırılması, savunulması, çözümlenmesi, "yapısökümü".

Öncelikle bununla aramızdaki mesafeyi ve bu mesafenin sebebini ortaya koymaya çalışalım. Kadın ve erkek biyolojik temellere dayanmakla birlikte, esas olarak toplumsal birer kategori. Bu iki kategorinin, tarihin bilebildiğimiz bütün aşamalarında varolması, gelecekte de aynı biçimde varolacağı anlamına gelmez. Kadınlarla erkekler arasındaki sömürü ve baskı ilişkisinin ortadan kalkması bu iki kategorinin de şimdiki gibi tanımlanmaması, varolmaması anlamına gelecek. Dolayısıyla hem mutlak bir kadınlıktan ya da kadın kimliğinden söz etmek mümkün değil, hem de bu kimliği mutlaklaştırmak kadınların kurtuluşunun değil patriyarkanın ihtiyacı.

Öte yandan mutlak bir kadınlıktan bahsedilemeyeceği gibi, kadınlara içkin mutlak bir iyilikten, olumluluktan da söz etmek mümkün değil. Ancak bunun aksi, yani ezen cinsiyet olarak erkekliğe ilişkin bir olumsuzluktan söz etmek mümkün. Dolayısıyla, feminizm, ne varolan kadınlığı mutlaklaştırır ne de kadınların değişimini erkekleşme olarak ele alır.

Nasıl bir siyaset

Patriyarka, hayatın her alanında ve toplumun bütün dokusunda örülü. Başka egemenlik ilişkileri de büyük ölçüde böyle ancak örneğin kapitalizmin, siyasal iktidarın el değiştirmesiyle ve üretim araçlarının özel mülkiyetinin ortadan kaldırılmasıyla tasfiyesi büyük ölçüde mümkün. Ancak patriyarka böyle değil. Devlet mekanizmasının el değiştirmesi, hukuğun dönüştürülmesi birçok önemli sonuca yol açsa da patriyarkanın tasfiyesi daha karmaşık ve uzun vadeli bir toplumsal devrim, dönüşüm gerektirmekte. Ayrıca, patriyarkanın en önemli kurumu olan ailenin ortadan kaldırılması, kadınları aileye mahkûm eden koşulların değiştirilmesinden sonraki uzun bir mücadeleyle mümkün olabilir ancak. Bu da birkaç günün, birkaç ayın hatta birkaç yılın değil, onyılların işi.

Ancak, bu durum feminizmin üzerinde söz söyleyeceği alanları daraltmaz, aksine genişletir. Kadınların kurtuluşu, merkezi iktidarla ilgisi olmayan bir konu değil, merkezi iktidarı değiştirmekle yetinemeyecek bir siyasi atılım.

Dolayısıyla kadın kurtuluş hareketinin, hapsedilmeye çalışıldığı "özel alan", "özel hayat" tuzağından çıkması, dünyada ve tek tek ülkelerde olup biten her şeyle ilgili görüş ve siyaset üretmesi gerekmekte. Feministler geçtiğimiz yirmi yıl boyunca çok önemli bir adını atarak, daha önce iktidar ilişkilerinin siyasi müdahalenin alanı sayılmayan bir alam, "özel hayatı" siyasetin konusu haline getirdiler. Önümüzdeki yıllarda ise, hayatın, daha önce ihmal ettikleri siyasi iktidar mücadelesi de dahil bütün alanlarıyla ilgili siyaset üretmeleri gerekmekte. Feminist teori ve politika bunu başarabilecek eleştirel yönteme ve devrimci öze sahip.

Feminizm, muhakkak ki genel bir sol hareketin parçası, siyasi yelpazede solda durmakta. Ancak, bugün çok revaçta olan bir çok tema, örneğin demokrasi ve özgürlük feminizm açısından çok sorgulanabilir temalar. Herkesin istediğini söylemesi ve yapmasına ya da çoğunluğun dediklerinin doğruluğuna ve geçerliliğine dayanan bir demokrasi anlayışı kadınlar üzerindeki egemenliği meşrulaştırır çünkü patriyarkal ilişkiler içinde yaşayan "çoğunluk", erkeklerin egemenliğinden çıkarı olan erkeklerden ve erkek-egemen ideolojinin etkisi altında yetişip yaşamış kadınlardan oluşmakta. Birçok durumda liberal bir özgürlük anlayışı, kadınlara yönelik sömürü ve aşağılamayı biraz olsun sınırlayan yasaklardan da -pornografiyle ilgili tartışmalarda olduğu gibi- kurtulmak anlamına gelmekte. O yüzden, feminizm, genel geçer bir demokrasiyi değil, patriyarkanın yıkılmasını hedefler. Genel geçer özgürlükten değil, başta kadınlar olmak üzere ezilenlerin özgürleşmesinden bahseder.

Nasıl bir örgütlenme?

İkinci dalga feminizm, başlıca iki örgütlenme biçiminden söz ediyordu; küçük grup ve kampanyalar. Kampanyalar, çeşitli grup ve çevrelerin, belirli bir talep için çeşitli politik eylemler içinde, geçici olarak bir araya gelmelerini içerir. Örneğin bir ülkede çeşitli kadın grupları, bireyler kürtaj hakkı için bir araya gelip çeşitli eylemler yapıyorlar, bu hak elde edildikten sonra kampanya biter.

Küçük gruplar ise çeşitli biçimlerde ve çeşitli hedefler etrafında örgütlenebilir. Belirli bir konunun araştırılması, herhangi bir alanda -örneğin şiddet- yürütülecek çalışma gibi belirgin amaçlar için kadınlar küçük gruplarda bir araya gelebilir. Ancak kadın kurtuluş hareketinin özgün örgütlenme biçimi, az sayıda kadının bir araya gelerek kendi özel hayatlarını politik bir bakış açısıyla ele aldıkları bilinç yükseltme grupları.

Ancak, geçtiğimiz on yıl, dünyanın her yerinde, feminizmi bu özgün örgütlenme modellerinden uzaklaştırıp üniversitelerdeki kadın araştırmaları kürsülerine ve sivil toplum kuruluşları olarak tanımlanan bir alana sıkıştırdı. Türkiye'de de çeşitli üniversitelerde böyle kadın araştırmaları kürsüleri mevcut. Bunların bir kısmında, bırakın feministleri, feminizme karşı ya da mesafeli olan insanlar ders verebiliyor. Bu kürsülerde ders alanlar, feminizmin temel kitaplarının yüzünü bile görmeden tezlerini,doktoralarını yazabiliyorlar. Ama dünyanın başka yerlerinde, böyle başarısız, patriyarkanın ve devletin güdümünde olmayan, bir çok önemli feministin ders verdiği kadın araştırmaları bölümleri için bile, hareketten kopuk olunduğu eleştirisi gündemde.

Ama daha önemli ve meşru görülen alan tabii ki sivil toplum kuruluşları. Öncelikle şunu belirtmekte fayda var, ne sivil toplum kuruluşu, ne de kadın kuruluşu olmak feminizm açısından başlı başına olumlu bir anlam ifade etmez. Herhangi bir kuruluşun sivil yani devletten bağımsız olması o kuruluşu mutlak biçimde patriyarkadan da bağımsız kılmaz. Kalın bir örnekle durumu açıklamak istersek, Ülkü Ocakları ya da tarikatlar birer sivil toplum kuruluşudur ama patriyarkanın erkek yetiştirme merkezleri olduklarını söylemek yanlış olmaz. Aynı şekilde, İslami düşünceyi savunan birçok kadın kuruluşu var ve bunların da patriyarkadan bağımsız olduklarını söylemek mümkün değil.

Ancak, feminist örgütlenmeyle ilgili söylenecekler bununla sınırlı değil. Feminizmin, hayatın her alanıyla ilgili siyaset yapması gerektiğinden söz etmiştik. Yani feminizm, eğitimden edebiyata bir çok şey üzerine söz söylemek zorunda. Bu feminist örgütlenme modellerinin de çeşitliliğini gerektirmekte. Bu da, hep söylenegeldiği gibi, feminizmin merkezi siyasi iktidarı hedefleyen bir örgütlenmeye sahip olmaması değil, tam aksine böyle bir örgütlenmenin de aralarında olduğu bir dizi örgütlülük gerektirmekte. Feminizmin, siyasi iktidarı hedeflemediği doğru değil, siyasi iktidarla yetinmeyeceği söylenebilir ancak. Feminist siyasetin alanı çok geniş, yalnızca iktidarı hedefleyen bir örgütlenmeyle yetinmek mümkün değil ancak bu olmadan kadınların kurtuluşunu sağlayacak toplumsal dönüşümün gerçekleştirilmesi zor görünüyor. Önümüzdeki dönemde, böyle bir örgütlenmenin nasıl olabileceğini tartışabiliriz.

Kadın Dayanışma Grubu "farklılıklarımızla birlikte, ortaklıklarımızı konuşmak, dertleşmenin ötesine geçip çözüm yolları bulmak" için bir konferans örgütleyelim çağrısı yaptı. Biz de katıldık. Benim aklıma takılan soru şu:

İdeolojisiz kurtuluş olur mu?

Kadın politikası alanında kritik bir sorun politik kişilik. Bu sık sık kendine feminist deme veya dememe meselesi olarak ortaya çıkabiliyor. Zaten feminist değilsen, mesele yok. Ama feministsen nerede dersin, nerede demezsin? Ben bir feministim ve tabii ki bunu her yerde belirtmem. Çünkü gerekmez. Ama feminizm hep hayatımdadır, beni yönlendirir, bana güç verir; ben de başka kadınları feminist düşünce ve çalışmalara çekmeye çalışırım. Mesela Lale Aykent arkadaşımla bir dizi anımız vardır. Dolmuşta adam bacaklarını doksan derece açmışsa, gecenin bir yarısı da olsa, adam iri yarı da olsa ona, bacaklarınızı toplar mısınız, deriz. Bunu yapabilmemiz gerekir düşüncesini ve gücünü feminizmden alırız. Diyelim şoförle benzin fiyatları üzerine konuşuyorsak, biz feministiz diye belirtmeyiz tabii. Ama eğer şoförden başladık onunla devam edelim - dolmuş meclisinde veya başka bir mecliste feministler aleyhine bir laf edilecek olursa cepheden ya da yandan mecburen lafa girer, feministleri, feminizmi savunuruz. Bu benim için bir taraftarlık meselesidir, feminizme kolay kolay düşmanlık ettirmem. Bu geçen yüzyılın feministi de olsa, Avrupalı da olsa Amerikalı da olsa fark etmez. Hepsi bizimkilerdir. Bunun ötesinde kadın politikası söz konusuysa, ben feminist olarak konuşuyorum diye belirtirim, bu benim ideolojik duruşumdur. Oysa bazı kadın arkadaşlar var ki bunlar feministler, yani öyle diyorlar kendilerine. Ama bir politik toplantı oluyor kadınlı erkekli veya sadece kadınlar olarak; tam da feministlik yapılacak, kadın kurtuluşu ideolojisini dillendirecek zaman. Ne yazılı, ne sözlü çıt çıkmayabiliyor. Bu kıvamı en son konferans hazırlık toplantılarında gördüm.

Kadın Dayanışma Grubu şimdiye kadar üç kadın buluşması örgütledi. Sırasıyla Diyarbakır, Batman, İstanbul kadın buluşmaları... Buluşmaların hedefi Kürt kadınlarıyla, coğrafyanın bu tarafındaki kadınları biraraya getirmek, sloganı ise "barış için kadın dayanışması" oldu. İstanbul'daki buluşmaya deprem bölgesinden kadınlar da katılmıştı. İstanbul'da yapılan toplantı sonrası "hepimizin kadın olmaktan kaynaklı ortak sorunlarımız olduğunu gördük" ve "hem sorunlarımızı ve ortaklıklarımızı, hem de çözüm yollarını ve örgütlenme problemlerimizi konuşmak için bir Türkiye Kadın Konferansı düzenleme fikri ağırlık kazandı" diyen grup bu çalışma için çağrı yaptı.

Bu aşamada yapılan ikinci toplantıya katıldık. Buradaki kadınların çoğu benim şahsen tanıdığım ya da grup adlarından çıkardığım kadarıyla feministti. Dolayısıyla ben bu konferansın kendini feminizmle ilişkilendireceğini umdum. İlk tur konuşmalardan sonra bunun mümkün olduğunca çok kadının katılımı hedefi önünde bir engel olarak görüldüğünü anladım. Böyle midir? Belki çok sayıda kadını biraraya getirmenin yolu aranırken böyle yapmak gerekli görülebilir. Ama eğer aranan, kadınların kurtuluşunun yollarıysa burada kadınların kurtuluşunun ideolojisi olan feminizmden mümkün mertebe uzak durmaya çalışarak mesafe katetmek çok zor. Kendine feminist diyip dememe bir yana sonu izm'le biten her kavramı dilinden ayıklayarak çıkarmış kadın gruplarının politika yaparken kendilerini ifade etmeleri zor olacağı gibi, ödünç kimlikler veya devrin moda eğilimleri arasında kaynayıp gitme ihtimali yüksek.

Bu toplantının yapıldığı salonun duvarında 1989'da Ankara'da yapılan feminist konferansın ürünü olan Kadın Kurtuluşu Bildirgesi asılıydı. Ama bu hazırlık döneminde kadınların bu tecrübeyi incelemeye merakı yoktu. 1999'da İstanbul'da bir yıl süreyle bir kadın konferansı örgütlemek için toplantılar yapılmıştı ama grup bu dönem üzerine konuşmaya da istekli değildi. Geride bırakılan tecrübelerle bir bağlantı kurmaya kimsenin niyeti yoktu. Bu konferans üç buluşmanın devamı olacaktı. Devamlılık tespiti sonrası konferansın adı da kondu: *"Kurtuluşumuzu Örgütleyelim."*

İsim ve köken tespitinden sonra amaç faslı geldi. Bu kısımda, akademik değil, politik bir toplantı olsun diye hemfikir olundu. Biz bilgiye ve fikre ihtiyacımız olduğundan hareketle, kurtuluş perspektifleri gibi bir başlık olmasını önerdik. İçinde yaşadığımız dünyaya ve Türkiye'ye nasıl baktığımızı konuşalım dedik. Kadınların konut sorunu, kadınların dil sorunu gibi parçalı başlıklara bölünmüş bir toplantı olsa diyenler de oldu. Neyse, sonuçta yapılacak büyük toplantıda konu başlıkları oluşsun dendi. Biz feminist olmayan bu toplantının örgütleyicilerinden olmayı politik olarak uygun bulmadığımızı, ama katılıma ve bizden istenen yardım olursa yapmaya açık olduğumuzu belirterek durumumuzu açıkladık. Uzayan konulardan birisi konferansa kimlerin nasıl katılacağı oldu. Tartışılan şey, tecrübeli feministlerin tahmin edebileceği gibi karma örgütlerdi. Topluluk erkek katılımı olmaması prensibinde anlaşıyordu. Ama ya erkeklerin de yer aldığı örgütler ne olacaktı? Sonunda karma örgütlerden gelenlerin, yapılarını temsilen değil, kendi adlarına katılmalarının istenmesinde anlaşıldı. Yok, bir kadın çalışmasından geliniyorsa mesele yoktu. Bu tartışmalar sırasında anılması gereken, 1989 Ağustos'unda İstanbul'da İnsan Hakları Derneği'nin düzenlediği Kadın Kurultayı olmalıydı diye düşündüm. Çünkü bu Kurultay, geniş katılım meraknın kadınları nerelere sürüklediğinin, nasıl çaresiz bırakabildiğinin güzel bir örneğidir. ***Niçin Feminizm Değil*** kitabı yazarından, demokratik kitle örgütleri temsilcilerine kadar öyle geniş bir çağrı yapılmıştı ki, erkekler kürsüden neden kadınlar ayrıca örgütlenmemeli diye konuşma yapma fırsatını bile bulmuşlar, feministlerse bu durumu protesto ederek salonu terk etmişlerdi.

Konferansın hazırlık çalışmaları, 10 Şubat'da yapılan çağrıya cevap veren yüze yakın kadının katılımcısı olduğu büyük bir toplantıyla sürdü. Bu toplantıda katılımcılar konferans için gündem önerilerini aktardılar. Çalışmalara sızan ilk erkek Davut bey oldu. Kendine Kybele adını takan bu bey bir metin göndermişti. Davut beyi bilenler, bilmeyenleri uyardı da Kybele'nin metni dikkate alınmadı. Bu metin sanal alemde şu anda da, bir kadın grubu metni gibi dolanıp duruyormuş. Toplantıda karma yapılardan gelen, kadınların katılımı önündeki engellere ne kadar karşı olduklarını belirten, ama ana heyecanları "karma" olan kadınlar olduğu gibi, konuşmalar ilerleyince peki bu çalışma neden feminist değil, öyle değilse bizim burada işimiz ne diyen kadınlar da oldu. Bütün öneriler not edildi. Toplantının sonuna yaklaşırken HADEP'li bir kadın şöyle diyordu, "Feminist sıfatı maalesef bizim politik çevrelerde kullanılması ayıp karşılanan, adeta ahlaken eleştirilen bir sıfat olabiliyor. Oysa bir çok ülkede kadınlar feminist çalışmalarını ülke yasalarına, hükümet politikalarına yansıtmış durumdadır. Mademki bizlerin ihtiyacı nasıl kurtulacağımızı, kurtuluşa yönelik açılımlarımızı konuşmaktır. Buna yönelik bir konferans yapalım." Ben salonu bu sözlerin verdiği neşeyle terk ettim. Bu büyük toplantıda oluşan yirmi beş kadınlık bir grup şimdi program ve organizasyon çalışmalarını yürütüyor.

Konferans için düşünülen tarih Haziran, yetişmezse Eylül. Bu topraklarda, böyle bir dönemde, nasıl yaklaşımlarla kadınların kurtuluşunu örebiliriz? Hangi gerekçelerle neleri savunuyoruz? Birlikte neler yapabiliriz? Önceliklerimiz neler olmalı? Patriyarkayla nasıl savaşmalı? Bence konu başlığı düşünüp hazırlanmanın zamanıdır. Benim aklımda iki konu var birisi, erkekler kadınlarla neleri paylaşamıyor? İkincisi, neden devrimci bir feminizm? Belki de 1989'un kışında, Ankara'daki konferansta yazılan Kadınların Kurtuluşu Bildirgesi'nden ilham almalı.

Kadınların Kurtuluşu: ÇÜNKÜ.....

Handan Koç

nuray mert'le görüştük

müslüman solcu anti-feminist

nuray mert radikal'in en çok okunan köşe yazarlarından biri. onunla solculuğunu, müslümanlığını ve kadınların durumuyla ilgili görüşlerini konuştuk. nuray mert sizi şaşırtabilir.

sen basının iki solcu sanılan gazetesinden birinde yazıyorsun.
Öbürü hangisi?

cumhuriyet. radikal'de sanki yoksulluk diye bir şey yokmuş, zenginlerle yoksullar arasında bir fark yokmuş gibi bir hava var. solculuk düşünce özgürlüğüyle sınırlanmış durumda. bunu bozan nadir kalemlerden birisi sensin.
Ben artık kaba saba şeylerden bahsedilmesinden yanayım. Bir zemin temizliğine ihtiyacımız var. Bu anlattığın şeyin adı neo-liberalizm, şimdi hâkim olan söylem. Ben öteden beri kendimi solcu diye tanımlarım çünkü eşitlik ve sosyal adalet vurgusunu önemsiyorum. Bütün insanlık tecrübesinde geriye doğru baktığımızda şunu görüyoruz; bir takım hiyerarşik ilişkiler kuruyor insanlar. Ben bu ilişkileri içime sindiremiyorum. Bugünlerde sol sadece düşünce özgürlüğü olarak görülüyor tespitin ya da hatırlatman çok doğru, çünkü aslında o da neo-liberalizmin bir uzantısı. Bunun dibinde piyasa mantığı vardır. Koşullarından bağımsız olarak özgürlük savunmak aslında bütün fikirler piyasaya çıksın, rekabet etsin, iyi olan kazanır demek. Bu fikirlerin tartışılmasının, koşullarından bağımsız bir özgürlük arayışı olacağı için, aslında gerçek bir özgürlük arayışı da olmadığı çıkacaktır ortaya. Bir insan savunduğu şeyi, hangi araçlarla, arkasında hangi güçle, hangi imkânlarla savunuyor? Bunu konuşmazsak hiç bir şey konuşmuş olmayız.

şimdi imf'den abd'ye bir yoksulluk lafıdır gidiyor. halbuki biz yoksulluğun gelir farkından değil sınıfların varlığından kaynaklandığını biliyoruz.
11 Eylül'den sonra bu yoksulluk söylemi arttı tabii. Ama hep vardı. Mesela hayırseverlik de bir tür yoksullukla ilgilenmek. Başlı başına kötü değil ama siyaseti bunun üzerine oturtamayız diye düşünüyorum. Çünkü dediğin gibi bu gelir dağılımından daha derin bir mesele. Bu dünyayı da tasarlamalıyız. Sovyet deneyimi çöktü diye bütün bir söylemin de çöktüğünü iddia etmek bir ayak oyunundan başka bir şey değil. Bir tarihsel tecrübeyle bir söylem nasıl bir tutulabilir ki? Marx sömürüyle uğraşıyordu; şimdi sömürmek bile istemiyor ileri kapitalist toplumlarda kapitalizm, insansız bir ekonomi kurmak peşinde.

böyle mi gerçekten?
Yani bu esnek emek falan, gittikçe daha az istihdam edecek şekilde teknoloji gelişiyor.

ama dünyanın başka yerlerindeki emeği...
Dünyanın başka yerlerindekiler bir sorun. Bunları bile bir tarafa bırakalım, velev ki bunlar olmasın ve herkes ileri sanayi toplumu düzeyinde yaşasın, sorun çözülmeyecek. Diyeceksin ki onlar işgücünü emeğin ucuz olduğu başka toplumlara bıraktılar. Diyelim ki insansız üretim yapılıyor ve işsiz insanlara maaş da bağlandı. Yani geçim sorunu da yok. Benim takıntılı olduğum şey hiyerarşiler ve bu illa gelir üzerinden de kurulmaz. Değil mi ki bazı insanlar ötekilere üstünlük taslayacakları kurgular içinde yaşıyorlar ve biri ötekine tabi olmak zorunda kalıyor; bütün bu kurgularda, yine itiraz edecek bir şey var. Batı toplumlarını falan örnek gösteriyorlar ki bizim öyle bir şey olabilmemiz mümkün değil, çünkü onların öyle olması bizim böyle olmamıza bağlı.

ancak, bazılarının üretim araçlarına sahip olmasının, bazılarınınsa emeğini satarak geçinmek zorunda olmasının ortadan kalkmasının yeni bir hayat yaratacağını söyleyen devrimci düşünce ile sosyal demokrasi arasında nereye koyuyorsun kendini?
Gelişmiş Batılı toplumlarda neyi savunabiliriz, burada neyi savunabiliriz arasında derin bir fark var. Biz burada sosyal güvenlik meselesini bile halledebilmiş değiliz.

halledebilir miyiz bu meseleleri?
Onlar öyle biz böyleyken değil tabii. Bir kere yol ayrımı şurada, paylaşmadan yana siyasetlerden yanayım ben. Bunu da utanmadan söylüyorum, mesela ağır vergiler, daha sosyal demokrat, daha sosyalizan programlar. Bunun derecesi tartışılır ama ben mümkün mertebe paylaşmadan yanayım ve her uyandığımda da kendimi sımyorum bunu ne kadar yapabilirim diye. Her insanın da kendisini sınaması lazım bu konuda. Paylaşmak mı insan onuruna yakışır, yoksa başka bir şey mi? O yüzden hâlâ özel eğitime karşıyım ve sonuna kadar karşıyım. İnsanın hayat şartlarının doğduğu yere göre belirlenmesi büyük haksızlık. En büyük iktidarlardan bir tanesi enformasyon, kendini geliştirebilmek. İnsan kedi yavrusu değil ki kendi kendine büyüsün. Bu çok haksız bir şey, belki sistemin mantığı açısından doğru. Ama ben öyle hem özel eğitim olsun hem devlet üniversiteleri bununla yarışacak hale gelsin falan değil, toptan karşıyım. Bu gerçekçi olmasa bile ama bizim hiç utanmadan bunu savunmamız lazım.

niye gerçekçi olmasın?
Bu reel politikalara aykırı. Aslında bu reel politikalar da itikatla belirlenen şeyler. Çaba harcarsın ve olduursun. Bir kamu otoritesinin, adına devlet deyin, bir biçimde gelir devşirip, o ülkeye doğan herkese kaliteli eğitim verebilecek bir organizasyon yapması gerekiyor. Yok devletten mi bekliyorsun bunu, hayır bizden bekliyorum. Hepimiz elimizdekinin bir kısmım bu ortak fona devretmeliyiz ki burada doğan her çocuğa bir şans tanıyalım. Sıfır yaşındaki bir çocuğa karşı sorumluluklarımız var. İnsana önem veriyorsak, ki bakın temel şeylere gidiyoruz. Müslüman olduğum için insana ekstra ekstra anlamlar yüklüyorum...

bütün toplumsal servet kamunun olamaz mı?
Bilmiyorum, bunun mekanizması nasil olur bilmem ama anlayış daha önemli bence . Böyle bir anlayışta olursak el koymalara falan da gerek kalmaz. İşleri böyle oldurmaya çalışırız. Bizim çocuğumuz çok iyi haldeyken sokaktaki çocuktan Selpak alarak katkı yapıyorsak olmaz bu. Zaten sorunlar teknik şeylerden değil, anlayıştan çıkıyor. Bencilliğimizden vazgeçmemekten çıkıyor.

sen kendine benzeyenlerin yapması gerekenlerden söz ediyorsun, yani bir paylaşımda vermesi gerekenlerin yapacağı şeylerden. ama asıl değişikliği yapacak olanlar, çoğunluk alacaklı olanlar. onlar ne yapsınlar? seni okuyanlar arasında onlar var asıl.
Bir kere herkes elinden geleni yapsın, ben hayata katılmamayı, bir şey üretmemeyi sorun yapan biriyim.

ama o sarıgazi'nin sorunu değil, o beyoğlu'nun sorunu.
Hayır tembellik hakkını tamamen savunuyor değilnn. İşte onlar yan gelip yatsın devlet veya kamuda biz onlara çalışalım, pay verelim şekline bu işi döndürmemek lazım. Bir kere tembelliği ahlaksızlık olarak görüyorum. Zaten kimsenin tembellik hakkı falan istediği yok canım, insanlar çalışmak, üretmek istiyor, hayata katılmak istiyor. Engelleniyor. Öncelikle bu hakların tanınması lazım. Onların da bunun hak olduğuna inanması lazım. Yoksulluk öyle marjinalize edildi ki, sanki fakirlerin hakkından bahsetmek tembellik hakkından bahsetmek gibi anlaşılıyor. İkincisi onların toplumun temel zenginliğinden hakları olduğunu düşünmeleri gerekiyor. Bunda hicap

duyacak bir şey yok. Böyle bir özgüvenden bahsediyorum, hırçınlıktan değil.

peki ne yapsınlar?
Bütün adaletsiz, hiyerarşik toplumlar hep şunu vaat eder veya dayatır. Birileri iyi yaşıyorsa bunu hak ediyorlardır, birileri daha iyi yaşıyorsa bunda karşı çıkılacak bir şey yok çünkü onlar özel insanlardır. Neoliberalizm çok elitist bir biçimde kendini ifade etmiyor, dolaylı bir elitizm söylemi. Daha elitist söylemlerde bu vardır. Asalet söylemi... İnsanların temelde aynı kan, et, ruh, beyin falan değil de sanki başka başka bir şeylerle daha başından farklı olduğunu ima eden şeyler. Şimdi bunu popüler kültür yapıyor. Hak eden bir şekilde sıyrılır zaten yoksulluktan. Sıyrılanlar başarılı oluyor, yani doğal seleksiyon.

tekrar soruyorum, bu insanlar ne yapabilir?
Parasız eğitimi sonuna kadar savunabilirler. Diyeceksin ki zaten savunuyorlar, ne oluyor? Bir kere zaten savunmuyorlar, sol partiler bile bu konuda utangaç. Ben bir şeyde ısrar ediyorum ve bunun önemli olduğunu düşünüyorum.

örneğin arjantin'de yağmalamalar oldu geçen günlerde.
Benim umudum siyasal bir biçimde örgütlenilmesidir. Etrafı talan etmesi değildir. Makul düşündüğünde, insanların tek ses çıkarabildikleri şey mevcut ses çıkarma mekanizmalarını kullanmalarıdır. Bu ad bloke olmuş vaziyette. Parti kurmak da mesele, kimlerle olacak, maddi temelleri ne falan da önemli de ondan öte psikolojik bir blokaj var. İnsanlara vaaz edilen bu yılgınlığı kırmak lazım bu nasıl olur bilmiyorum. Onun için utanmadan bazı şeyleri söyleyelim. Bu çevrelerin çıkarlarını temsil etme iddiasında olan bazı kesimler tıkanmış vaziyette. Sınıftan bahsedince sanki demode duruma düşülüyor. Demode duruma düşüverin yani. Bu kadar mı insan kendini sakınır? Mesela ÖDP, kusura bakmasın, aman teorik olarak yanlış bir şey söylemeyelim diye bu kadar çırpınacağına üç tane somut sorunla ilgilense, o enerjiyi oraya harcasa daha iyi olacak. Ödleri kopuyor. Yani daha önce de yazdım, her yoksulluktan bahsedildiğinde sanki Stalin'i savunuyormuş gibi mahcup oluyorlar. Kardeşim, hayır, onu da savunmuyorsun, Allah sana dil vermiş, söyle. Belki neyi savunduklarını kendileri de bilmiyorlar. Ama ben burada burjuva bir mızmızlık görüyorum. İnsan teoride mesnetsiz bir şey söylememek için titizlenir. Uzun vadeli bir şey söyleyeyim, söylediğimin arkasında durayım, vebalinden korkayım. Yoksa, "aman post-modern teoriler icat oldu, benim bu söylediğim şimdi çok demode bulunur, eş dost da bana güler, ayıplar gibi bir titizlenme olmamalıdır. Aman bana, cahil, demode demesinler. Ya biri kalkar, "Ama Derida..." derse falan. Derse der, sen de bir şey dersin. İmparatorluk'u okudum mesela büyük bir ümitle ve bir mızmızlık manifestosu olduğunu gördüm. Aman toplum demeyim, şimdi Aydınlanmacı bir genel kategori, tekilleştirme olur: aman, çokluk diyeyim. De kardeşim toplum de ya. Anlatmak istediğin şeyi dara soktuğu noktada başka bir şey çıkar.

türkiye'nin aydın, entelektüel tipolojisinde bir değişiklik olduğunu düşünüyorum. eskiden entelektüeller kendi ülkelerini, toplumlarını anlamaya çalışırlarmış. bu başka bir çok ülkede hâlâ böyle. ama türkiye'de, bugün marksist teorik dergilerin çoğu da dahil olmak üzere yalnızca yöntem tartışıyorlar. bu ülkede kaç köylü vardır, işçi sınıfı nasıl çalışır, kadınlar nasıl yaşar gibi konular kimsenin ilgisini çekmiyor. kuram konusunda insan bir karar verir, sonra işine bakar.
Uyuyorsa uyuyor, uymuyorsa yolumuza devam ederiz. Tabii.

böyle faydalı bir durum mümkün olmuyor. bu anlamda sol örgütlerin bu insanların çalışmalarından faydalanması söz konusu değil.
Aydın, ben çok şey biliyorum, sorumluluğum var falan değildir. Bir şanslı yere doğmuşsun, hayatta bir mesuliyetin var diye düşünüyorum. Bu toplum sana para harcamış, başka insanların sahip olmadığı imkânlarla bazı şeylerden haberdar olmuşsun. Onun sorumluluğunu bekliyorum solculardan. Yoksa şöyle bir şey var, o değil: işte doğrusunu biliyoruz, söylüyoruz, bu dangalaklar adam olmuyor! Ben de takip ediyorum, kendine solcu diyen bir sürü adamın aslında Serdar Turgut'tan farkı yok. Ama o hem zır cahil olduğu için, hem de ar damarı çatlamış olduğu için ifşa ediyor bunları. Şimdi solculuktan sorumlu devlet aydınları var, bunlar eşit oy hakkından bile haz etmezler aslında. Çünkü kalabalıklar bunları dinlemeyip sağ partilere oy veriyor, bunlar da üzülüyor, sinirleniyor, asapları bozuluyor. Bırak eşitliğin derinleştirilmiş hallerini, eşit oy hakkını bile sorguladıklarını okuyorum. AB konusunda ifşa ettiklerinden, esnaf eylemleri sırasında söylediklerinden ve genel olarak söylediklerinden.

yani bir akıl verme yerine, tahlil faaliyeti söz konusu olmuyor.
Eğer mevzu kendimizin ne kadar şık durduğu veya ne kadar doğru şeyler söylediği değil de, başkasının derdini kaygı etmekse, ki solun temeli budur, insan zaten yolunu bulur. Ama demek ki dert bu değil. ÖDP de dahil olmak üzere dert, bu ülkede kimlerin yaşadığı, nelerin olduğu değil çünkü bu gündem öyle kabarık ki bununla ilgilenince mümkün değil sabahlara kadar Derida okusunlar, bununla birinci dereceden hop oturup hop kalkmıyorlarsa olacağı budur.

ama çeşitli sol gruplar, kürt hareketi falan böyle değil.
Evet, ama ben bunları yüzde yüz muhalif sayamıyorum. Toplumsal muhalefet bir yerlerden, bu şartlarda, işte etnik kimlik ya da dini kimlik ön planda olarak filizleniyor. Çünkü siyaset hep farklılık üzerinden şekillenmiş.

ama özellikle islamcı hareket seksen sonrası sistemi değil, devleti karşısına aldı.
Evet, hatta devlet karşıtlıkları bu sefer onları çok fazla sistemci yaptı. Çünkü sistem savunuculuğu ister istemez biraz devlet karşıtlığını da barındırıyor. Çünkü devletle kamu karıştırılıyor. O yüzden de devlet karşıtı enerjiler bütün bu özelleştirmeci, serbest piyasacı söyleme eklemlendi. İslamcılık böyle şak diye sağa oturdu. Solun bir kısmı da böyle oldu, "Devletçi mi olalım?" Devletçi olma, mevcut devletin otoriter yapısını eleştir ama kamu ortaklığı diye bir şeyden söz etmen lazım. Bunu karıştırdıkları için devlet karşıtı her şeyin sol olduğunu sanıyorlar. Hele özelleştirme falan hiç konu olmuyordu sol açısından bir zamanlar.

islamcılar konjonktürel olarak devletle karşı karşıya geldiler ama sistemi hiç sorgulamadılar.
Evet. İslamcılar hiç sistemi sorgulamadı, onların sorguladığı modernizmdi. Ve modernizmden kastedilenin içersinde de kapitalizmin payı fazla değildi. Kapitalizm merkezli bir modernizm eleştirisi değil, daha ziyade kültürel odaklı, pozitivizmin Batılı kültürel kodlarına hedeflenmişti, odaklanmıştı. Dolayısıyla içerisinde ciddi bir anti-kapitalist damar barındırmıyordu. Belki tek tek insanlar vardı, ama ana damar bu değildi.

sen inançlı bir aileye mi doğdun?
Ben ateist bir aileye doğmadım ama fazlasıyla seküler bir aileye doğdum. Tipik Türk sosyal-demokratı, dinin biraz da geri, köylü, alt tabaka insanlara mahsus olduğunu düşünen bir ailem vardı. Hiç dini bir telakki alarak büyümedim. Büyüklerle de içli dışlı değildik. Ailede öyle aşkın taşkın bir dindar insan yoktu. Annem çok genç olduğu için beni halam büyütmüştü zaten. Ve ailem için benim Müslüman olduğumu belirtmem büyük bir hayal kırıklığıdır.

sonra sen nasıl müslüman oldun? hiç ateist olmuş muydun?
Ateist olmadım. Kafa yoracak bir durumum olmamıştı dine. Muhtemelen ilk Hıristiyanlıkla ilgilendim, işte edebiyat, Dostoyevski falan. Orada tabii çok re-

ferans var Hıristiyanlığa, İncil okudum, hâlâ da çok severim İncil'i. Öyle öyle dine bir yönelme oldu, yirmi beş yaşından sonra, otuzdan sonra daha belirginleşmeye başladı. Uygulama işleri daha sonra, ilk defa, İngiltere'deydim ve Ramazan'da içki içmemeye başladun. Sanırım otuz beş yaşımda da ilk defa oruç tuttum.

örtünmüyorsun, ramazan dışında içki içiyor musun?
İçiyorum ve ailemin de tek güvendiği şey o. Her yaz gittiğimde beni içki içerken görünce içleri rahatlıyor.

yani gündelik hayatını çok değiştirmedin...
Geçmiş hayatımı düşünüyorum da benim için Ramazan'da bile ibadet yapmak çok büyük fark.

ama örtünmüyorsun.
Örtünmüyorum ama bunu da çok sorun etmiyorum. İçimden örtünmek gelmiyor. Bunların bazısı zaaf meselesi. Mesela içki kesinlikle haram. Bu kesin. Ama o mu daha günah bu mu, buna karar verecek olan da ben değilim. Ben her Müslüman'ın, her inananın günah işleme özgürlüğü olduğunu düşünüyorum. Öyle bir özgürlüğümüz olmasa sevap işlemenin de bir manası olmaz zaten. Ama inançla birlikte dünyaya bakışım müspet manada gelişti diyebilirim. Mesela solculuğumun perçinlendiğini düşünüyorum. Bir arkadaşım var, "Sol ve İslam diye bir makale yazdı, onun başına çok sevdiğim bir epigram koydu Latin Amerikalı bir rahipten, "Kapitalizmin ne olduğunu Marx'tan öğrendim, ona neden karşı çıkmam gerektiğini ise İncil'den." Onun gibi yani. Dini rasyonalize etmeye çalıştığın zaman o zaten başka bir şey. Başörtüsünü de stres yapmadım. Eşyaya ve kendime öyle bakarım ki, canım örtünmek ister, kendimi öyle rahat hissederim... Hissetmezsem belki zaafımdandır, belki başka şeydendir, belki Allah bunu murat etmedi, bilemiyorum. İtiraf edeyim, ben çok dekolte giyinmeyi seven biriyim, bu zaten bir zaaf bence. Bir süre sonra bu beni rahatsız etmeye başladı. Ama o bile yalpalayabiliyor zaman zaman.

din her zaman insanların otoriteye boyun eğmesinin aracı oluyor. Ne hissediyorsun bununla ilgili?
Siyasal olarak din hep sağda olmuştur çünkü iktidarlar her şeyi absorbe ediliyor. Hıristiyanlık mesela ilk çıkışında itiraz ediyor sonra hemen absorbe olup kurumlaşıyor. Bunu inkâr etmeyeyim. Bu modern öncesi toplumda da, modern toplumda da öyle. Ama burada yorumlatan mekanizmaya bakmak lazım. O bahsettiğin Latin Amerikalı rahip gibi de yorumlayabilirsin dini.
kuran da öyle yorumlanabilir mi?
Tabu yorumlanabilir.

ama kuran daha dünyevi meselelere değinen bir din. ayrıca kuran allahın kelamı. incil öyle değil, tekrar tekrar yorumlanabilir ve yazılabilir.
İncil de öyle. İsa Allah'ın oğlu.

ama incil'i yazan o değil.
Kuran'ın çıkardığı insan modeline baktığında ne kapitalizm çıkar, ne aşkın taşkın bir iktidar modeli çıkar. Solculuk toplumun aksaklıklarına işaret eder, din bizim içimizdeki karanlık taraflara.

kadınlarla ilgili bir şey sormak istiyorum. sence kadınlarla erkekler arasında bir iktidar ilişkisi var mı?
Hayır. Cinsten kaynaklanan bir eşitsizlik olduğuna inanmıyorum. Başka şeylerden kaynaklanan ve cinsler arasındaki ilişkiyi de etkileyen şeyler var. Ama mesela burjuva kadınlar arasında böyle bir sorun olduğunu düşünmüyorum. Orada bakıyorsun ki alan memnun satan memnun. Onlar açısından ne olabilir işte bir meta olmak ..

emek sömürüsü yok mu hiç?
Burjuva kadınları için yok.

dışarıda çalışmıyor...
Ama çalışamaz değil. Bu bir seçim meselesi... Burjuva hayatından bahsediyorum, kadınlar bu pazarlıktan memnundur. Yani kendine bakacak birini bulup, onu tapulayıp, buna da evlilik deyip... Ben bunda sömürü görmüyorum, çirkin bir pazarlık görüyorum. Ama o onları ilgilendiren bir şey. Normalde burjuva kadınlarının çahştıkları falan yok. Her şeyi böyle sabah beşte yollara düşmüş temizlikçiler falan yapıyor. Sömürü alt sınıflarda olan bir şey. İstiyorlarsa burjuva kadınlar da bir iş bulsunlar, çalışsınlar etsinler.

insanlar toplumun dışında oluşturabiliyorlar mı kendilerini?
Şartlanma diyorsun. Benim çevremdeki kadınlar benim yaptığımı yapma şansına sahiplerdi.

kadınlar burjuvanın karısı olabiliyorlar ama kendisi olamıyorlar. bm rakamlarına göre toplam mülkün sadece yüzde 3'ü kadınların.
Buna neler sebep olmuştur bunu tartışabiliriz ama erkekler erkek olma hasebiyle kadınları sömürüyor değil.

ikisi de işe gidiyor, eve geliyorlar kadın çalışıyor, adam çalışmıyor.
Bu da sınıfsal bir şey. Bazı sınıfların kadınları sadece ev kadını olmak üzere eğitiliyorlar, bazı sınıfların kadınları ise okula falan gönderiliyorlar.
ama esas işe ihtiyacı olan o kadınlar değil mi? sizin karadeniz'de kadınlar çalışırken adamlar oturmuyor mu?
Ama orada bir sürü sorun var, bundan ayrı nasıl bu nu düşünürüz bilmiyorum. Yani hukuki duzenleme ler dışında bir kadın...

hayır toplumsal bir şeyden söz ediyorum, tıpk deminki gibi.
Ben ancak kadınların hukuk önünde eşit olmasını sa vunabilirim ki bu mevcut ileri toplumlarda. Çalış mak için koca izni kaldırıldı değil mi?

kaldırıldı kadınlar epey uğraştı ama.
Kadınların çahşmaları ve eğitilmeleri sağlandıkta sonraki kısmı zaten tamamıyla eğitim şeyi. Yani ka dınları daha fazla eğiteceksin.

adamlar da değişse...
Toplu bir kurtarma projesiyle ilgiliyim ben.

yani başka bir toplumsal düzenleme olsa. biliyo ruz ki toplumsal düzenlemeler yasalarla bağlan tılı değil. şimdi tarımda ücretsiz çalışanlar ka dın, ürüne el koyanlar erkek...
Ben insanlığı top yekun değiştirecek politikaların dı şında münhasıran bir kadın politikasına ihtiyaç va mıdır, onu tartışıyorum.

ben böyle bir eşitsizlik var mı, onu soruyorum.
Böyle bir eşitsizlik var tabii. Genel dönüştürücü po litikaların dışında bir politikaya gerek var mı bu ko nuda?

genel dönüştürücü bir politika bu ya da böyl politikaların parçası. müslümanlığı kadınla açısından sorunlu bulmuyor musun?
Miras ve çok kadınla evlenme konusunda bariz bi eşitsizlik var kadınla erkek arasında.

ayşe düzkan

SEL YAYINCILIK / Tarihe Tanıklık

Tatavla Osmanlı İstanbulu'ndan bir köşe, ORHAN TÜRKER

Mega Revma'dan Arnavutköy'e, ORHAN TÜRKER

Galata'dan Karaköy'e, ORHAN TÜRKER

Fanari'den Fener'e, ORHAN TÜRKER

Kimsin Jak Samanon, LİZ BEHMOARAS

Küçük Hanım'dan Rubu Asırlık Adam'a LEYLA NEYZI

SEL Kitapları %30 indirimle İstiklal Caddesi Elhamra Pasajı No.10 adresinde.

SEL YAYINCILIK

ullu

z, sakın

mayın!

avrupa birliği yolunda kendine güvenen bir arkadaş özgür üniversite'de feminizm anlatıyor.

geçtiğimiz yıl bizim bir feminizm programı düzenlediğimiz özgür üniversite'de bu dönem erkek egemenliğinin sosyolojisi (feminist kuramda temel yaklaşımlar) başlıklı bir program konmuş. programı tek bir kişi, mert sarı anlatacakmış. kimdir, nedir, merak ettik, özgür üniversite'den telefonunu aldık, kendisiyle kısa bir görüşme yaptım. aynen aktarıyorum:

özgür üniversite'deki programınızla ilgili bir tanıtım yazacağım. sizden bilgi almak istiyorum. konuyla ilginiz nereden?

Ben Avrupa Birliği çalışıyorum Ufuk Hoca'yla üniversitede.

ufuk hoca kim?

Ufuk Uras. Bu açıdan kimlik siyasetlerine yabancı değilim.

ama feminizm içinde kendini bu kimlik siyasetlerinin tamamen dışında tanımlayan akımlar var.

Evet. Ama konunun yabancısı değilim.

nelere değinmeyi düşünüyorsunuz programda?

Feminizmin varoluşçuluk, sosyalizm ve Marksizm'le ılişkisini ele alacağını. Programı izlerseniz daha iyi bilgi alırsınız.

programı izlemeyi düşünmüyorum. tanıtım yazacağım. hangi yazarları işlemeyi düşünüyorsunuz?

Simone de Beauvoir, Virginia Woolf...

o daha ziyade edebiyatçı değil mi?

Evet, ama feminizm üzerine de yazmıştır. Sonra Iris Murdoch...

o hepten edebiyatçı değil mi?

Yok.

kate millett'i falan düşünmediniz mi hiç?

Evet, bütün yazarları ele almak mümkün değil tabii. Ama Shulamith Firestone'u da işleyeceğiz.

hiç endişe etmiyor musunuz, üniversitelerde falan bu kadar feminist var, bu programı yaptığım için beni eleştirirler diye...

Benim kimlik sorunlarım yok.

o açıdan demedim, feminist değilsiniz, erkeksiniz...

Ben Duygu Asena'dan falan çekinmem.

aklıma duygu asena gelmemişti. mesela gülnur savran gelmişti.

Yok hayır.

a.d

kadın duyarlılığı, kadınlara özel hassasiyet, kadın eli değmiş bir ortam... kadınlara mahsus olduğu varsayılan değerleri gercekten bize mi ait ve onlara ne kadar sahip çıkmalıyız?

erkek dünyas
kadın değerl

yıllar yıllar once, bir panel izlemiştim. kadın sorunu tartışılıyordu, demirtaş ceyhun, "bu kadınlar madem eziliyorlar, öyleyse neden evleniyorlar?" diye sormuştu. murat belge de ona cevap vermişti. "bu benim aklıma başka bir soruyu getiriyor. en ileri kapitalist ulkelerde bile işçilerin sonurüldüğünü biliyoruz. madem öyle. bu işçiler neden çalışıyorlar?"

erkeklerin goğuslerini gere gere kadın sorunu konusunda konuşabildikleri yıllardı, murat belge de allah için iyi bir cevap vermişti. daha sonraki siyasi performansı bu maddeci bakış açısından epey uzaklaşmıştır, allah günahlarını affetsin. ama konumuz bu değil.

sömürü uzun bir zamandır. kırbaç zoruyla falan yapılmıyor dünya üzerinde. ne işçi sınıfının ücretli emeğinin somürüsü ne de patriyarkal sömürü.

kapitalizm. size sonsuz seçenekler sunuyor güya; işe girmek, çalışmak, artık değerinizi sömürtmek zorunda değilsiniz tabii ki. ama bunun dışında bir geçim şansınız yok.

kadınların durumu biraz daha karınaşık gibi görünüyor. çünku kadınlar da evlenmek, evişi yapmak, çocuk büyütmek, az ücretli işlerde sürünmek, aşkta kalpleri kırılmak....bunların hiç birine fiziki ya da hukuki zorla razı ettirilmiyorlar. ama dünya öyle düzenlenmiş ki, bir kadının bu kalıbın dışına çıkması büyük bir mücadele ve cesaret gerektiriyor

bunun bir kısmı maddi zorlamalarla sağlanıyor tabii ki. kızların çoğunun eğitim ve hatta beslenme imkânları açısından oğlan çocuklarla eşit şartlarda olmadığı bir dünyada yaşıyoruz. bu kızların büyüdüklerinde aynı oğlanların büyümüş halleriyle iş konusunda rekabet edebilmeleri kolay değil. öte yandan, miras yasaları kadınların mülk sahibi olmalarını kısıtlar nitelikte. nitekim, birleşmiş milletlerin verdiği rakamlara gore dunya üzerindeki toplam mülkün yalnızca yüzde 3'ü kadınların elinde.

ayrıca, kadınlar işe girdiklerinde gerek aile kurumunun kendilerine yüklediği sorumluluklar, gerekse iş hayatının kuralları sebebiyle hep geriye itiliyorlar.

bütün bunlar, yer yer, ülkeden ülkeye, coğrafyadan coğrafyaya değişiklik gösterse de, tamamen, yasal zorlamalarla ya da baskıcı geleneklerle olmuyor. kadınların erkeklere tabiyetinin tamamını ekonomik zorla açıklamak da münkün değil. ama toplumsal ilişkileri düzenleyen başka faktorler de var; ideoloji, toplumsal yargılar başlı başına bir zor aygıtı çünkü.

o yüzden, erkek dünyasında yaşadığımızı söylediğimizde önemli bir gerçekliğe parmak basıyoruz. dünyanın düzeni erkeklerin egemenliğine dayanmaktadır.

bunu sağlayan çeşitli ideolojik mekanizmalar var. erkeklerin mutlak üstünlüğü, erkeklere yakıştırılan özelliklerin yüceltilmesi, erkeklere mahsus sayılan işlerin daha değerli sayılması... buna karşılık, kadınlığın küçümsenmesi, kadınların daha eksik yaratıklar olarak tanımlanması, kadınlara mahsus olduğu addedilen tavırların, işlerin kuçümsenmesi.

bütün bunlara karşı verilecek ideolojik mücadele feminizmin yaygınlaşması, kadınların güçlenmesi ve kadın kurtuluşunun orülmesi açısından çok önemli.

ancak erkek dünyası[illegible]
ken ya da oluştururken [illegible]
reken noktalar olduğunu[illegible]
tanesi, kadınlık ve erkek[illegible]
mış kimlikler olduğunu fa[illegible]
kadınlık ya da erkeklik yok[illegible]
mın ihtiyaçlarına göre biçin[illegible]
gün kadınlara ya da er[illegible]
mutlaklaştırmak münıkun[illegible]

öte yandan, birden fazla se[illegible]
olduğu varsayılan değerlere çok dikkatle yaklaşır[illegible]
rektiğini düşünüyorum. erkek egemenliği çift yönlu[illegible]
şan bir bıçak gibidir. örneğin annelik kutsanır, kadınlar için vaz geçilmez ve en yüce bir rol olduğu öne surulur. ama anneliğin herhangi bir maddi toplumsal karşılığı yoktur. toplumsal bir işlevdir ama annelikten geçinemezsiniz. anne olmak ücretli çalışan kadınların meslek hayatlarını sekteye uğratır, erkekler karşısında onları zayıf kılar. üstelik yine kadınlar için bin bir rol vardır; cazip kadın olmak, anne olmak, şimdilerde özellikle batı kapitalist toplumlarında yaygınlaşan ve geçerli hale gelen, meslek sahibi kadın olmak... bunların hepsi kadınlardan beklenir ama bu rollerin hepsi birbiriyle çelişki içindedir. aynı şekilde, kadınların davranışlarında akıldan çok duygularıyla hareket ettikleri varsayılır, vaaz edilir. ama akla dayanarak hareket etmek de yüceltilir ve erkeklere mahsus olduğu varsayılır.

varolan kadınlık durumunu sorgulayan kadınlara iki farklı davranış dayatılıyor; bunlardan bir tanesi erkek rolünün, erkeklere mahsus olduğu varsayılan özelliklerin benimsenmesi, diğeri de kadınlara mahsus olduğu varsayılan rolun yüceltilip benimsenmesi. bunların ikisinin de tuzaklar barındırdığını düşünüyorum. biz ne bize dayatılan rolle kendimizi sınırlandırmalı, ne de erkeklerin egemen halini taklit etmeliyiz bence.

ne duygulardan vaz geçmeli. ne de akla hakkımız olmadığını düşünmeliyiz. akıl da duygu da bizim hakkımız. öte yandan, değişecek olan sadece bizler değiliz. erkeklerin de bugün kadınlara mahsus olduğu varsayılan özelliklere sahip olacak biçimde donüşmeleri gerekiyor. bizim ütopyamız, kadınla erkeğin arasındaki, tarihin bu aşamlasına mahsus olan farkın ortadan kalkması. bu anlamda, erkeklere özenmek, erkek gıbi olmak kadar, varolan kadın kimliğinin yüceltilmesinden, onunla kendimizi sınırlamaktan da kaçınmalıyız. ne "dişilik", şefkat ve seksapelle sınırlı kalacağız, ne de akıl ya da öfkeden kaçınacağız. bunların hepsi bizim de, erkeklerin de hakkı. sadece şu farkı aklımızda tutmamız gerektiğini duşunuyorum: bugün erkekler ezen cinsiyettir, onlara mahsus olduğu öne sürülen değerlerin bir çoğu aslında bal gıbi egemen olmanın, ezen olmanın değerleridir. yeni bir dünya ve yeni bir hayat bu değerleri "süpürerek" kurulabilir ancak. bu yeni hayatı kuracak güç tabii ki ezilen cinsiyetin, kadınların mücadelesinde. bu anlamda gelecek kadındır; bize dayatılan kadınlığın sürmesi anlamında değil, fakat yeni bir hayatın dinamiklerini ve gücünü barındırma anlamında...

ayşe düzkan

NOKSAN-60-NOKSAN (İDEAL KÖŞE)

Gülay Batu

Siz de Makdonaldlaştırılanlardan mısınız?

Biliyorsunuz, McDonald, dünyanın bir çok yerinde en çok genç kadınların emeğini sömürüyor ve kötü, ucuz sandviçlerini en çok kadınlarla çocuklara satıyor. O yüzden Kemal Derviş'e şu memlekete geldiğinden beri en sıkı eleştiriyi yapan ODTÜ'lü gençlerin Amerikan sandviççisini okullarından kovmaları boşuna değil. Bu yazıda McDonald'ın, sağlığımızı nasıl bozduğunu okuyacaksınız.

ABD bilim insanları obesitenin (şişmanlık hastalığı) dünya sağlığını tehdit eden bir salgına dönüştüğünden söz ediyor. En yoksul ülkelerde bile insanların eskisine göre daha uzun boylu ama daha kilolu olduğu; şeker ve kalp hastalıklarından başka kanser vakalarının da arttığı söyleniyor.

ABD'de yetişkin nüfusun yüzde 60'ının kilosu normalin üstünde. Yakın zamana kadar, gelişmekte olan ülkelerde aşırı kilo sorunu kötü beslenmeye bağlanıyordu. Ancak bu ülkelerin kentli halkları da artık hızla şişmanlıyor.

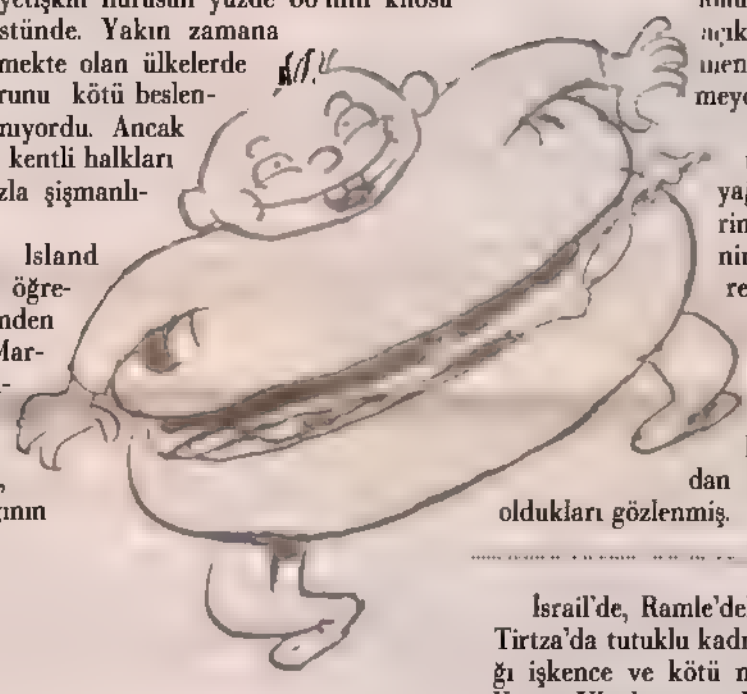

Rhode Island Üniversitesi öğretim üyelerinden antropolog Marquisa LaVelle, "Obesite oranındaki artışın, dünya sağlığının kötüleşmesine bağlı olarak, kaçınılmaz olduğu bir durumla karşı karşıyayız," diyor. "İnsanların boylarının uzadığının, ayaklarının büyüdüğünün farkındayız. Hatta Amerika'da stadyum koltukları bile bu yüzden genişletildi.

Şişmanlığın küresel bir salgına dönüşmesinin genetik değişimlerle açıklanamayacağı, zira bu gelişmenin çok kısa bir süre içinde meydana geldiği ifade ediliyor.

Bu salgının yaygınlaşmasının başlıca nedeni kalori ve yağ yoğunluğu yüksek besinlerin çokça tüketilmesi. Obesitenin, gelir düzeyinden çok, çevreyle ilintili olduğu kabul ediliyor. Güney Afrika'da ırk ayrımcılığının son bulmasından sonraki yıllarda, köy kökenli orta sınıftan çocukların kentli yoksul çocuklardan daha zayıf ve daha hareketli oldukları gözlenmiş.

ABD'de yapılan bir araştırmada Maya kökenli Guatemalalı çocuklar, ABD'de yaşayan Maya kökenli, kentli çocuklarla karşılaştırılmış. Kentli çocuklar köylü çocuklardan daha uzun boylu, daha uzun bacaklı ve çok daha şişmanmış. Yarısından çoğu fazla kilolu, yüzde 42'si ise hastalık derecesinde şişmanmış. Çocuklukta kazanılan aşırı kiloların ilerde sağlığı tehdit edici sorunlar yaratacağından kuşku yok.

Oxford Üniversitesi bilim insanlarından Stanley Ulijaszek tarafından yürütülen bir araştırma ise, Büyük Okyanus ve Papua Yeni Gine'nin eskiden aç ama çok faal olan halklarının da bu salgına yakalandığını gösteriyor: Samoalı yetişkinlerin yüzde 77'si aşırı kilolu. bir ada. ülkesi olan Nauru'da ise nüfusun yüzde altmış beşi ürküntü verecek kadar şişman. Ulijaszek de, nüfusun kısa zamanda bu kadar şişmanlamasının genetik değişimlerle açıklanamayacağını söylüyor. Ona göre artık dünyanın her yerinde insanlar eski beslenme alışkanlıklarını terk ederek, Makdonaltlaştırılıyor. İnsan soyu şişkolaşıyor.

(*Guardian*'dan)

Filistinli kadın tutsaklara işkence

İsrail'de, Ramle'deki kadınlar hapishanesi Neve Tirtza'da tutuklu kadın mahkûmların maruz kaldığı işkence ve kötü muameleye ilişkin, İşkenceye Karşı Uluslararası Dünya Örgütü Sekreteryası'nın*(1)* açıkladığı 28 ve 31 Ocak, 2002 tarihli raporlara göre:

Neve Tirtza'da tutuklu on iki Filistinli kadının koşulları giderek kötüleşmektedir. Kudüs'teki son intihar saldırısından sonra*(2)*, Neve Tirtza'daki adli tutuklu kadınlar, şişeler ve ölüm tehditleriyle Filistinli kadınların hücrelerine saldırdı. Ardından kadınlı erkekli otuz civarında çevik kuvvet görevlisi. kapalı mekânlarda kullanılması kesinlikle yasak olduğu halde, siyasi tutukluların hücrelerine göz yaşartıcı bomba attı. Tutukluların kimi bayıldı. Polisler hücrelere girerek Filistinli kadınları coplarla sıra dayağından geçirdi. Herkesten çok dövülen ve iki gardiyan tarafından ağzı ve gözleri açık tutulmaya zorlanan Amne Muna'nın, yüzüne göz yaşartıcı gaz püskürtüldü. Yüzünde meydana gelen yanıkları avukatlar tutanağa geçirdi. Amne'nin herkesten daha kötü muameleye maruz kalmasının nedeniyse Filistinli tutukluların temsilcisi olmasıydı.

Kadınların tümü, elleri kelepçelenerek tecrite kondu. Bir ay boyunca kantinden alışveriş etmelerine izin verilmeyeceği gibi, elektrikli soba, radyo, televizyon gibi özel eşyalarına da el konuldu ve aile ziyaretleri yasaklandı.

Kadın Siyasi Tutuklularla Dayanışma Örgütü olayı kınayarak suç duyurusunda bulundu. Tutukluların sağlık hizmetlerinden yararlanabilmelerini, olayla ilgili geniş bir soruşturma açılmasını ve suçluların cezalandırılmasını talep etti.

(1) (OMCT / World Organisation Against Torture)
(2) İlk kez bir kadının intihar saldırısında bulunduğu olay kast ediliyor.

Hiç mango yediniz mi? Hatta gördünüz mü? Güzel bir yemişmiş, ben yemedim, yiyenler söylüyor. İthal meyve satan manavlarda ya da bazen marketlerde bulunuyormuş. Adını bu meyveden alan, kadınlar için hazır giyim satan bu mağazalar, İstanbul'da ve birçok büyük şehirde son yıllarda çok büyük ilgi görüyor.

Arife günü Mango tuzağı

Türk giyim imalatçıları bu İspanyol firmasını hiç sevmiyor. Ben de her halükârda yerli malı tercih ederim. Sermaye ama, ulusal hiç olmazsa. Zaten İstanbul'un Kadıköy yakasında Salı Pazarı, Beyoğlu tarafında ise Terkos Pasajı tamamen yerli ürünleri satıyor ve kesemize uygun fiyatlarıyla benim çevremde bir çok kadını yerli sermayeye yöneltiyor. *(*)*

Kurban Bayramı'nın arifesinde çoktandır görmediğim bir kadın arkadaşımla Kadıköy'de buluştuk. Konuşur, gezeriz dedik. Annesi ikinci defa gittiği hacdaymış. Yoksa onu evde pek yalnız bırakamıyor. Çünkü babası öldü ve annesi hasta. Sinirsel bir derdi var. Doktor sabretmelerini söylüyormuş. Kesin bir teşhis koyamamışlar. Peki, haccı nasıl idare edecek, dedim. Bir grup kadın arkadaş gitmişler. Tabii yanlarında adamlar da varmış. Kadın kadına hacca gitmek dini kurallara uygun değilmiş, yabancı bir erkekle de gitmek olmuyormuş. Neyse, bizimkiler uygun bir formül buldular, diyor. Bu arkadaşım evlendi, ayrıldı. Bekârken de ayrı evi vardı. Fakat annesine bakmak için eve döndü, o ara işten de çıkarildı. Erkek kardeşi ve eşi annesinin bakımına hiç yardımcı olmuyorlarmış. Yine de annesi hâlâ oğlunu daha çok seviyormuş. Bütün kızgınlığı gelinine diyor. Bildiğimiz bir film. Arkadaşım, mutluyum, vazifelerimi yapıyorum diyor. Ama açıkçası, kırklı yıllarımı böyle hayal etmemiştim diye ekliyor. İşsiz kalınca aile çevresi, bak boşandın, nasıl ortada kaldın demese de, onu rahatlatacak hiçbir şey de demiyormuş. Bu bayram kim bilir yemekler kaç işsiz insanın boğazına dizildi. Kemal Derviş ve aynı tenis kortunu paylaştığı Hikmet Sami Türk bayram yemeğini yerken ne hissettiler merak ediyorum.

Çay içip, sohbet ettikten sonra Moda'ya doğru yürüyelim dedik. O arada Mango'ya da girdik. Ben ilk defa girmiyorum. O hiç girmemiş. Bazı kadınlar kültürel bir aşama gibi görüyor bu Mango'yu diyor. Bu tür mağazalara harbe girer gibi hazırlıklı girmek lazım. Çünkü cehennemi bir lüksleri var. Işıklar parlak, müzik yüksek, sıcak boğucu. Neyse, bakacağız neler var diye. Giriş katında baharlık giysiler dizilmiş. "New Collection" diye geçiyor. En basit, bir gömlek kırk - elli milyon. Dağ taş çizgili gömlek, tuhaf manşetler, şeytan yakalar. Pantolon paçaları yakalayamayacağımız kadar bollaşmış. Renk öbekleri şeklinde düzenleme yapılmış. Bu düzenleme dünyadaki bütün mağazalarda aşağı yukarı aynı şekilde yapılıyormuş. Bunu düzenleyen beyinler muhakkak yeni yüzyılın disiplini olan "marketing" tahsili görmüş olmalılar. Hiç bir şey tesadüfi değil ve her yıl değişiyor. Kadınlar beğensin, öyle olmak istesin diye tipler seçiliyor. Hep beraber kurulacak hayaller imal ediliyor. Mankenler seçiliyor, kataloglar basılıyor. Öyle ki bir kere alışveriş yaptıysanız, adresinize ha bire katalog gönderiyorlar. Sonra internetten de sipariş mümkün. Her şey güzel olmak, daha önemlisi beğenilmek için kadınlar buradan yararlansın diye tertip edilmiş. Kadınlar amma çok tertiple karşı karşıya!

Birinci katta alışveriş yapanlar başı açık ve örtülü Türkiye'nin zengin kadınları olmalı. Çünkü onlar "yeni koleksiyon"dan alışveriş yapabilen kişiler. Gelen bahar için indirimsiz haldeki giysilerden seçim yapıyorlar. Bu Mango daha çok kemik torbası genç kadınlar için tasarlanmış şeyler satıyor. Fakat adı öyle prestijli ki hayli tuhaf duran veya çok sıradan bazı modellere epeyi para yatıran var. Giysi denenen kabinlerden çıkıp aynalarda kendini gözden geçiren kadınlara bakıyoruz. Bu da bir nevi ayin. Kadınların ellerinde seçtikleri bir giysiyle kasaya doğru yürüyüşlerini izlemek mümkün, kimisi vazife gibi yapıyor, kimisi coşkulu. Kadının harcadığı belki kendi kazandığı para, belki de kocasının verdiği harçlık. Bir çok insan zengin erkeklerden çok bu kadınlara düşmanlık duyar. Süslenmekle ilgili alışverişin bazı insanlarda yarattığı tiksintinin mesela müzik cd'leri, bilgisayar oyunları, araba aksesuarları v.b. tüketicilerine karşı duyulmadığını düşünüyorum. Erkek egemen düzen kadınları güzel olarak ve başka hiç bir şey olmayarak yaşamaya ikna etmek üzere sürekli yayın yapıyor. Güzellik, çirkin kadınları ömür boyu incitecek kadar ısrarla talep edilen bir özellik. Doğal güzellik bir yana, devrin beğenisine uygun, giyimli kuşamlı, havalı olmayan bir kadının river yapması bile zor. Öte yandan kadınla güzel olma çabaları değişik sebeplerle aşağ nıyor. Erkeklerin çoğu güzel kadınlardan rarlanmak, güzel kadınları denetlemek, g olamayan kadınları aşağılamak istiyor. lında bu düşüncelerle üst kattan aşağı in ken bir yandan aynada kendimi dikizliyor

Öyle gurultu var ki arkadaşımla konu mıyoruz. Alt katta omuz omuzu söküyor. rası ucuzluk reyonu. Kolsuz, boğazlı yaka zaklar, tek omuzlu blüzlar, yaka ve bağl yerlerini çözmesi zor abiyeler. Çocukluğu evcilik oynamış cinsimiz için zevk ahnası kolay etkinlik elbise bakmak. Burada ya çok sıradan ya asla giyilemez şeyler var. Çok açık, çok dar veya kısalar. Çok şeffaf ya da çok tüylüler. Nerede giy bunlar? Bayram öncesi hepsinden alanlar var. Bu benzeri lüks mağazalarda genç kadınlar çahşı Sanki yirmisini geçen yok. Hepsi zayıf ve bir ör giyimliler, ağızlarında da minik mikrofonlar. Sig tahlar mı? Bu yorucu iş karşılığı ne maaş alıyo acaba? Kendilerini çalışan Türk kızları olarak d de, Mango kataloglarındaki kızlar gibi hissetme teşvik ediliyor olmalı. Kim bilir belki gizli gizli h ları için örgütleniyorlardır. Ancak gizli olabilir ç kü Carefour ya da Migros'ta haklarını istemeye kan çalışanların nasıl hemen işten atıldığını hatır sınız...

Kendimizi dışarıya attığımızda arkadaşım, tü tim bir türlü hacca benziyor. dedi. Kalabalıklar a şeylerin etrafında dolanarak mutluluk arıyor. çağdaş putların arabalar olduğunu düşünüyor Dini bir bağlılık gibi özellikle erkeklerin ar merakı. Mango'da alt katın uzun kasa kuyruğu kredi kartlarını çekiniş bekleyen orta sınıf baba da vardı. Bayram öncesi eşleri ve kızlarını kırman lardı belli ki. Kıyıyorlardı paraya. Mango son Moda'da çay içip, simit yerken sizin bayram da y laşıyor diyor arkadaşım. Neyi kast ediyor d düşünüyorum. 8 Mart'ı diyormuş. Aşkolsun se değil mi diyorum? Gülüyor, bizden geçti diyor. H buki tam zamanı.

Handan K

*(*) **Editörün notu:** Sayın yazarımızın bu tan faaliyetinin, söz konusu esnaftan dergimize bir sp sorluk sağlanarak ödüllendirileceğini ümit ediyo Fon kaynaklarını çeşitlendirme kararı aldık*

ayla abla!

yalçın küçük fütursuzca tespit etmiş: "hapishanelerdeki direnç sadece kadınlara dayalıdır"(*) doğru, her devrimcinin arkasında bir kadın var mutlaka. yüceltilen, kutsanan, belli ki kadınlar için yeterli görülen bir rol. devrimin değil de bir devrimcinin kahrını çekebilmek. ayla selek'in durumu ise biraz daha farklıydı; bazı kadınlar sevdikleri adamın peşinde dolaşırlar mahkemelerde, cezaevi kapılarında, bazıları ise çocuklarının. ayla abla hem kocasının izini sürmüştü, hem de kızının. ve en önemlisi, bütün bunlara rağmen kendisi olmayı biliyordu.

h., "ya abla, niye öyle söylüyorsun," diyor çaresizce. ayla abla'nın, biraz önce patlayan mustafa kemal-abdullah öcalan kıyaslamasında bir adım geri atmaya niyeti yok. "yalan mı söylüyorum, sizin apo'nuz," diye başlayan ve dergimizin akıbetini etkileyebileceği için buraya alamayacağım bir cümle kuruyor. h., "pınar arqaaşın annesi" karşısında, uğruna "ölümlere gidip geldiği," her fırsatta ve her koşulda haykıracağı görüşlerini fısıltıyla tekrar edebiliyor ancak. ki onun dediklerini de buraya alamayacağım maalesef. ancak şu kadarını söyleyebilirim, şu aralar basınımızda rağbette olan idam tartışması ümraniye cezaevi pkk kadınlar koğuşunun görüşünde daha o sıralarda sürüyordu. neyse ki, bu konuda anlaşılabiliniyor; abdullah öcalan asılınamalı.

sonra, birlikte ümraniye cezaevi'nden çıkıyoruz, kızma, pınar'ına olan hasreti bir nebze olsun eksilmemiş, birlikte kadıköy'e dönerken pınar'ın halleri hakkında konuşuyoruz. iyi miydi, biraz solgun muydu, onlardan, yani birlikte hapis yattığı pkk davası sanığı kadınlardan etkileniyor mudur?.. ben de anneyim ve o yüzden onu anlayabileceğine inanıyor. evet, anlıyorum çünkü haklı, ben de anneyim, ama biraz da kızım işte. karşı karşıya geldikleri anlarda bazen pınar'ın yanında hissediyorum kendimi, bazen onun. o yüzden pınar'ı, onun parmaklıklar arkasındaki, o kıstırılmış yabani bir tayı ya da tuzağa düşürülmüş genç bir kaplanı andıran halini ayla abla anlasın istiyorum. için için de, pınar da onun anlayacağı şekilde davransın diye diliyorum. kendi hatalarımızı kendimizden genç olanlarda görmemeye çalışıyoruz; kendi türümüzün devamını istiyoruz değil mi?

görüşler kalabalık, her görüşçünün haftada ancak bir defa görüşe girebilmesi yönünde bir düzenleme yapmış tutuklu yakınları derneği. ayla abla da buna uyuyor. ama kendisi bir gün önce pınar'la görüştüyse bile, beni arabasıyla götürüyor ümraniye'ye. "ben kendim giderim," dememe aldırmıyor. "ben pınar'ın soluduğu havayı solumaktan bile hoşlanıyorum. oraya gitmek hoşuma gidiyor," diyor. doğru söylediğini hissediyorum. cezaevinin kapısı, kapana kıstırılmış yavrusunun kokusunu hatırlatıyor ona.

ve ayla abla, kızlarına, hiç aklının yatmadığı işlere bulaşmış olan pınar'a da, tıpkı kendi gençliğine benzeyen seyda'ya da inanılmaz güveniyor. haklı, kendisi yetiştirmiş onları. kirpiklerini kıpırdatmalarından ne yöne değiştiklerini hissedebiliyor. pınar'ın suçsuzluğuna, eğer bir suç işlediyse bile doğru suçu işlemiş olduğuna sonsuz bir itimat duyuyor. bu suç kendisine, en azından savunduklarına karşı işlenmiş olsa bile. ki birini gerçekten sevmek bu değil midir? kendine karşı bir suç işlediğinde bile güvenip affedebilmek. ancak annelerin, gerçek dostların ve çook âşık olanların, hayır, yalnızca annelerin becerebileceği bir şey.

cumhuriyetçi, dimdik, dupduru, doğruları ve yanlışları birbirinden keskin bir bıçakla değil ama şefkat dolu bir kararlılıkla ayırmış ömrü boyunca, besbelli. ama pınar'ın travesti arkadaşları, artık ihtimal ki görüşmediği, meselâ fransız okulundan arkadaşlarının görebileceğinden bir dudak bükümü olsun eksik ihtimam görmüyor evinde. kürt, solcu, travesti esmeray, "ben evin kızı gibiyim," diyor. hep birlikte görüşe gidiyoruz; yani ayla abla, esmeray ve ben.

ayla abla, pınar'ın görmeyi istediği herkesle görüşebilmesini sağlayacak bir kararlılık ve ısrara sahip. o yüzden esmeray artık teyze kızı mı, hala kızı mı, (...kızı diyecek kadar ileri götürdük mü işi hatırlayamıyorum çünkü esmeray'ın kimliği mavi ve ümraniye cezaevinin kaale aldığı kütüklere göre herhangi birinin kızı olarak doğmuş olması çok zor!) yoksa yeğen mi olarak aklımdan çıkmış, ama giriyor işte görüşe; tabii "operasyon" öncesi ümraniye bu. yine esmeray anlatıyor, pınar ilk cezaevine girdiğinde arkadaşları olan sokak çocukları geliyor ziyaretine ve tabii soyadları tutmuyor ve ayla abla, "imkânı yok, sokacaksınız bu çocukları," diyor. "onlar pınar'ın çahşma arkadaşları" ve çocuklar içeri alınıyor.

yine ümraniye dönüşü sohbet ediyoruz, ayla abla eczacı. yani hem müspet ilimlere eren bir aklı var, hem de ticaretle uğraşacak gücü. güzel gözlü, boylu boslu, yakışıklı ve akıllı kocasına aşkı her halinden belli. aşkın, ateşi söner sönmez çürütülmeyip hayat arkadaşlığına yükseltilebildiği ilişkilerden. nadir bulunur bir şey ama bir miktar da kadınların fedakârlığına dayanmaz mı? kayınvalidesinin ve kayınpederinin isimlerini ezberletiyor bana. çünkü hala kızıyım pınar'ın galiba. ümraniye'nin işbilir çavuşları yorumda bulunuyor, "hayret, ayla hamın'a daha çok benziyorsunuz." birbirimizin gözlerine bakmadan, su içer gibi cevaplar yetiştiriyoruz. sonra yine dönüşte o cevapları hatırlayıp kahkahalarla gülüyoruz. bu tür "illegal" durumlar, kadınlar arasında genellikle, herhangi bir kahramanlık tonu taşımadan, sınavda kopya çekme tadında yapılıyor galiba. hemen kısa bir süre önce de, duygu asena girmiş yine böyle "aileden birisi olarak" ve pınar'la yaptığı görüşme ***milliyet***'te yayımlanmış. o yüzden biraz sıkı tutuyorlar işi. "ne iş yapıyorsunuz?" yine su içer gibiyim, ayla abla'ya bakamıyorum; "ev kadınıyım." ayla abla, herhangi bir "ters" durumda sahip çıkar, biliyorum.

yine dönüşte, o dinmeyen hasretinden, ben kızlarla görüşmekten hafifçe sarhoş, bütün bu "numaralarımızı" hatırlayıp gülüyoruz.

o kadar acının, endişenin, akla bile getirilmekten korkulanların (acaba hırpalamışlar mıdır kızını? cevaplaması zor bir soru, hırpalamamış olmaları ihtimali ne kadar az!) arasında, dimdik gülüyordu ayla abla. bütün bunlara alışıktı zaten. hiçbir fikirleri riske dönüşemeyen, orta sınıftan mızmızlara bakıyorum da, galiba ancak o durumda dimdik gülünebiliyor ve öfkelenilebiliyor.

öfkeli ve şefkatliydi. hiç hak etmediği bir yaşta, ölüm onu teslim aldıysa, bütün bu acıların, endişelerin, cevabı bilinen ve düşünmek bile istenmeyen soruların sayesinde olmuştur bu. o yüzden bir ölüm değil fakat bir cinayet karşısındayız muhakkak ki. kadınlar, kahraman bile olamadan, acı ve endişe aracılığıyla öldürülür biliyoruz. ama bunun da kahramanca olduğunu sanırım en çok biz biliyoruz.

ayşe düzkan

(*) Tekelistan. Yalçın Küçük. sayfa 206

Tohum erkek, toprak kadın

Patriyarka ne küreselleşme

Erkek rahme tohumu atan yaratıcı, kadın bunu besleyen toprak. Bir Orta Anadolu köyünde bu masum imgeler, toplum içinde erkek ve kadın arasında ortaya çıkan cinsiyet eşitsizliğinin de yaratıcıları... İmgeler maddi hayatımızı belirleyebilir mi veya nereye kadar belirleyebilir sorusu ise mutlaka sorulmalı.

Kitaplar bir süredir okuyanların yaşamlarını değiştirecek bilgilerin içerildiği kaynaklar olarak algılanmıyor. Bilgi, eylem birlikteliğinin bir noktasında koptu işler. Deneyimin ışığında sürekli gözden geçirilen, tüm kadınlar için erişilebilir olan feminist sorgulamalarla, analitik açıdan da güçlendirilen bir feminist teoriye her zamankinden daha fazla ihtiyacımız var oysa. Çünkü kadınların ezilmesi, sömürülmesi hızla devam ederken, bu ezilme ve sömürünün sonuçları üzerinde yoğunlaşan, gerçek hedefi giderek muğlaklaştıran politika yapma biçimlerine doğru kayıyor zemin. Yelda'nın geçtiğimiz sayıda bahsettiği radyo dalgası biçimindeki feminizmin ürün ve yan ürünlerinden yaygın deyimle "yurdum feministleri" de yararlanmaya başladı. Söylemin gücü, dilin iktidarı, sarı saçlı mavi gözlü olmanın ayrı bir politika gerektirdiğini ileri süren kimlik politikaları ve nihayet internet feminizmi bizim de gündemimize girdi. Kadın ezilmesinin ve sömürüsünün maddi bir şey olduğu ve feminizmin bir dünya çözümlemesiyle bağlantılı politik bir pratik olduğu gerçeğinin biraz daha sık telaffuz edilmesine, olan bitenin bu temelde vorumlanılmasına zivadesiyle ihtiyaç var.

Birkaç ay önce Türkiye'de yaşayan feministlerin gözden kaçırmaması gerekli bir kitap yayımlandı. İletişim Yayınları'ndan çıkan kitabın ismi; ***Tohum ve Toprak***, Amerikalı antropolog Carol Delaney tarafından yazılan kitabı Türkçe'ye Aksu Bora arkadaşımız kazandırmış. Kitap, Delaney'in 1980 Ağustosu'ndan 1982 Temmuzu'na kadar Orta Anadolu'da bir köyde gerçekleştirdiği iki yıllık antropolojik araştırmasına dayanıyor. Köy, Ankara'dan birkaç saat mesafede olmasına rağmen, sapa bir yerde olduğu için ulaşımın kolay olmadığı bir yer. Delaney'in araştırmayı yaptığı yıllarda dışa kapalı, kendi zaman ve anlamlar dünyası içinde yaşayan insanların olduğu, sakin ve durgun bir yer ... Delaney Orta Anadolu'da 50'den fazla köyü gezdikten sonra antropolojik araştırmaları için uygun malzemeyi sağlayacak, iki cinsiyetten ve tüm yaşlardan insanı barındıran, Batılı bilimsel kuramların henüz tamamen giremediği bu tipik köyde karar kılmış. Kadın erkek nüfusunun eşit olduğu köy, bir Sünni köyü. Delaney çalışma sırasında bir köylü gibi yaşamış, kuyudan su çekmiş, sobasını kendi yakmış, şalvar giyip yemeni takmış ve hep köylülerin yediklerinden yemiş.

Yaradılış maymuncuğu

Kitap Türk köy toplumunun örgütlenişinde ve değerlerini anlamakta anahtar olan yaradılışa ait kuram ve simgeleri araştırmayı hedefliyor; yazarın ifadesine göre bunun için de yaşamın nasıl ortaya çıktığı, nelerden oluştuğu, kimin ya da neyin yaşamı ortaya çıkardığı sorularının cevaplandırılması gerekiyor. Bu sorulardan hareketle tohum ve toprak imgesini merkeze alıyor yazar. Ona göre tohum ve toprak görünüşte masum imgeler ama çok güçlü anlamlar içeriyorlar; birbirleriyle uyumlu görünse de kategorik olarak birbirinden farklılar; hiyerarşik sıralanışlar var, onlara biçilen değer de birbirinden farklı. Erkekler tohumları ile yaratıcı yaşamın kıvılcımlarını sağlarken, kadınlar tıpkı toprak gibi besleyici malzeme ile bu yaşama destek görevini oluşturuyor. Bu tek kaynaklı üreme teorisi Batı'da da döllenmeye ilişkin binlerce yıldır devam eden yaygın bir halk inancıdır. Aristo'dan İncil'e, oradan da Freud'a her kuşak tarafından yeniden okunur. Marx'ın üretim ve yeniden üretim teorisi de kökenlerini burada bulur. Şarkılara, dinsel dile, simgelere, gündelik hayatımızı biçimlendiren davranışlara, değerlere, yasalara ve kurumlara nüfuz etmiş durumdadır. Bu teorideki erkeklere atfedilen yaratıcılık ve hayat verme gücü onları tanrıya yaklaştırırken, kadınlar tarafından sağlanan besleyici madde onları tanrı tarafından yaratılanla yani dünya ile eşleştirir.

Sünni Müslüman Türk köyünde de yaradılışa ilişkin bu tek kaynaklı üreme kuramının geçerli olduğu saptamasını yapıyor Delanay ve kadınların köy yaşamı içinde evde ve tarladaki ezilme pratiklerini, onlara karşı geliştirilen cinsiyetçi tutumları bu kavram çerçevesinde tanımlayarak anlamlandırıyor.

Niçin sömürülüyoruz?

Kadınların ezilip sömürülmesine karşı mücadele eden feministler için bu sömürünün kökenlerine inmek, onun nereden kaynaklandığını araştırmak hep önemli olmuştur. Çünkü bu, feministlere işe nereden başlamak lazım geldiği ve nereden başlanıldığı takdirde etkili olunabileceğine dair bir perspektif sunar. Delaney çalışmasında bir Türk köyünde kadınların ezilmesi cinsiyetçilik gerçeğini gözler önüne sererken bunu Müslümanlığın yaradılışa ilişkin tek kaynaklı üreme teorisine dayandırıyor. O cinsiyet anlayışımızın, yaradılış ve biyoloji ile ilgili kabullerle derinden ilintili olduğunu söylüyor. Her şeyi belirleyen, biçimlendiren bu simgesel düzey. Bu düzey anladığım kadarıyla köydeki aile içi sömürü biçimini de, iktisadi üretim biçimini de şekillendiriyor. Yani belki biraz düz olacak ama dine ait olan, ideolojik olan cinsler arası sömürü ilişkisini de biçimlendiren temel itici güç olarak karşımıza çıkıyor. Dini ideolojinin patriyarkayı belirlediği, onun kadar kapsayıcı ve maddi olduğu iddiasını ben pek doğru bulmuyorum. Ayrıca dinsel ideoloji kavramının, cinsler arası sömürü ilişkilerini çözümlemede analitik bir yararı olması için, biraz sınırlı olması gerektiğine inanıyorum. ***Radikal Kitap*** ta geçtiğimiz günlerde Delaney'in kitabı üzerine bir eleştiri yazısı yayınlandı. Bu yazıda kitabın oryantalist bakış açısından uzak bir çalışma olduğuna vurgu yapan Mehmet Ali Gökaçtı, yazarın gözlemlediği gerçeklerin sadece dinden kaynaklanmayacağını, benzer oluşumları kültürel ve sosyal normların da yerine getirebileceğine dikkat çekmişti. Delaney esasında Mehmet Ali Gökaçtı'nın yapmadığını iddia ettiği bakış nedeniyle bana kalırsa dinin dışına çıkamıyor. Batı toplumlarında kurumlardan herhangi biri olarak görülen dinin, Doğu toplumlarında, cinsiyet eşitsizliği de dahil olmak üzere, her şeyin müsebbibi olarak görülmesi oryantalist bakış biçimiyle ilgilidir.

Her şeyi tek kaynaklı üreme teorisi içinden açıklamaya çalışma yazarı zaman zaman aşırı zorluyor.

" Ortaklaşa olarak tek bir kaptan yenen yemekler birbirlerine karıştırılmaz. Farklı yemeklerin aynı ta-

bakta bir arada bulunması bulaşık ve karışık olarak kabul edilir. Amerikan tarzı hiç uygun değildir. Biz ortak kaptan yenilince mikropların bulaşacağından korkarız, onlar çeşitli yemek sularının, özellikle yemek yağlarının birbirleriyle karışacağından korkarlar. Tabakta suların karışması cinsel birleşme sırasında kadın ve erkeğin sularının birbirleriyle karışmasına benzetiliyor olabilir. Her ikisi de bulaşık olarak kabul edilir âdetlere göre her ikisi de kirlidir. ..."

İncelenen toplumun değer yargılarını kendi toplumuyla karşılaştırıp yargı belirtmek ki yazar bunu kitabın birkaç yerinde yapmış - köylüler çok yüksek sesli kulak tırmalayıcı müzikten hoşlanırlar, yemekleri çok yağlıdır, evinden bağımsız olarak yaşamaya alışmış biz Amerikalılar, görüntü Batılı zevklere göre estetik açıdan uyumsuz olsa da canlıdır vs.- kültürel antropolojinin kurallarıyla uygunluk teşkil ediyor mu bunu bilmiyorum ama bu tutumun klasik oryantalist bakışla tam bir uygunluk içinde olduğunu söylemek abartı sayılmaz.

Turk yemekleri genellikle suludur ekmekle yenilmesini yemek uzmanları bu sulu karakterine bağlarlar. Bunların bir kaptan yenilmemesinin nedeni sulu olmalarından, bu durumda lezzetlerin birbirleriyle karışacağı korkusundan kaynaklanamaz mı? Olay doğrudan doğruya damaksal zevklerle ilgili olabilir, her şeyin üreme teorisiyle ilgisi olmayabilir.

"Müslüman bir toplumda Oedipus kompleksinin çözümü mümkün görülmüyor. Freud'a göre erkeğin annesi ile arasındaki bağları atıp, babası ile özdeşleşmesi gerekir: oysa bu toplumda erkeğin annesiyle bağları sürdüğü gibi itaat etmeye devam ettiği için babasıyla da özdeşleşemez. Oğul genellikle baba evinde yaşadığı için, babası hayatta olduğu sürece bir anlamda erişkin olarak bile kabul edilemez." Mernissi'nin Fas toplumu için söylediği, "oğlun evlenmesi annenin ondan beklentilerinin güçlenmesi anlamına gelir," kalıbının Türkiye için de geçerli olduğunu söylüyor. Delaney aslında Müslüman diniyle ilgili verdiği örneklerin büyük bir bölümü Arap yazarlarından alınmış. Ve bunların Türkiye'de pratikte yaşanan İslam'la çok ilgisi yok. Şehirlerde çekirdek aile içinde Oedipus kompleksinin çözüldüğünü söylemek mümkün gibi görünüyor. Türkiye'de ayrıca "hanım köylü olmak " diye de bir deyim vardır. İslam'ın her ülkede aynı yaşandığını düşünmek de olaya Batı'dan bakmakla ilgili bir tutumdur.

Türkiye'de bir köyde toplumsal cinsiyet sömürüsünün nedenleri üzerine araştırma yapmak elbette önemli bir şey. Bu nedenler üzerine düşünüldüğünde ancak çözüm olanakları somutlanabilir insanın gözünde. Dinsel olanın bu kadar belirleyici olamayacağını, somurunun maddi temelleri üzerinde kafa yormanın daha anlamlı olacağını düşünüyorum. Ama Carol Delaney'in kitabı bize bunları tartışma fırsatı veriyor. Bence bu tür fırsatları kaçırmamak lazım.

Necla Akgökçe

Koş Süreyya koş Şampiyon olacağız

"Ortaokul öğrencisi kız torununa bir reşat altını verip, ona, "Ben görmesem de sen bir gün çok iyi bir sporcu olacaksın. Ben buna inanıyorum," diyen babaanne kayda geçecek, unutulmaz bir babaannedir. Dileriz bir gün bu ülkenin bütün babaanneleri, anneanneleri ve anneleri ona benzerler..."

Vivet Kanetti altıncı kitabı *Koş Süreyya Koş*'u sporcu iki genç kadına: Süreyya Ayhan ve Yasemin Dalkılıç'a ithaf ediyor. "Serüvenleri ve dirençleriyle, çıtalarını yüksek tutmalarıyla. sadece sporda bir kariyer düşünen kızlara değil, hayatta ideal sahibi, fatih ruhlu bütün kadınlara örnek oldukları için" iki genç kadının önemli olduğunu belirten yazar kitabın bu iki sporcunun hayat hikâyesini yazma amacım gütmediğini söylüyor. Süreyya ve Yasemin'in iki önemli ortak noktası var. Bunlardan bir tanesi, ikisinin de spora verilen destek ve ayrılan kaynağın çok sınırlı olduğu ülkemizde çahşmalaruu yılmadan sürdürmeleri ve dünya çapında büyük başarılara imza atmaları. Diğeri ise sevgili basınımızın bu başarıları gölgelemek için sürekli manşet yaptığı özel ilişkileri. Bu iki sporcu için başarılarında önemli rol oynayan antrenörleriyle yaşadıkları ilişkinin boyutu bizi ilgilendirmiyor. Bizim asıl ilgilendiğimiz bu iki kadının özellikle de Süreyya'nın yaşadığı koşullar ve sınıfsal durum içerisinde yeteneğiyle çalışkanlığıyla ve çok az insanın desteğiyle Çankırı'da başlayan hikâyesinin Kanada'ya kadar uzanabilmiş olması. Vivet Kanetti kitabının daha ilk sayfalarında "Çıkıp sokakta bir anket yapın bakalım kaç kişi Olimpiyatlarda final koşmuş Süreyya'nuı ve dünya şampiyonu Yasemin'in soyadlarını bilecek? Ama büyük ihtimal çok kişi podyumdaki bütün Demet'leri bir çırpıda sayacaktır, bütün Ebru'larm soyadlarını da ve manken Ayşe'nin yan yana üç ismini de.." diyor. İtiraf etmeliyim ben onun kadar umutsuz değildim. Ama kitabı elimde dolaştırdığım üç gün boyunca etrafımda o kadar çok insan "Kimdi bu Süreyya?" diye sordu ki yazarın sorduğu sorunun ne kadar anlamlı olduğunu iyice hissettim. İki sporcunun başarıları. yaşadıkları. özel hayatlarının içine icazetsiz dalan basın ordusunun karşısında geri plana itildikçe itildi. Kitabın bütünü basın içerisinde kadına yönelik ayrıncalığın nasıl yaşandığı, medyanın erkek patronlarının ve yazarın deyimiyle "nargilesi eksik kahvehane" tarzı tartışma programlarının ortasında bir gazeteci kadın olarak varolmanın, geri plana itilmenin, daha özü bu piyasanın kadınlar aleyhine dönen çarklarının nasıl yağlandığını anlatıyor. Hem de çok çarpıcı örneklerle, traji komik hikâyelerle. Gazeteci-kadın kavramını kullanmaya dikkat eden yazar mesleki olarak geri plana itilmelerinde kadın olmalarının görüntülerinden birinin de kadın-gazeteci kavramının olduğunu dolayısıyla bunu tercih etmediğini söylüyor.

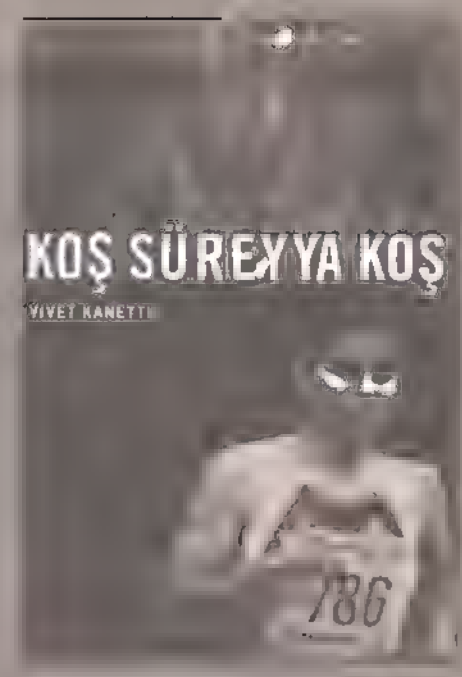

Yorgo Amca'nın pipisi...

Kitabın en eğlenceli bölümlerinden biri yazarın küçükken başından geçen bir olay. Erkek kardeşinin doğmasıyla birlikte elindeki her şeyin yarısını kardeşinin pipisi şişip onulmaz acılar içinde kıvranmasın diye ona vermek zorunda kalan küçük Vivet, bahçede yapılan bir mangal partisi sırasında Yorgo Amca'ya köfte ikram edilmemesi üzerine, "Yorgo Amca'ya köfte versenize zavallının pipisi nasıl şişecek," diye söylenir. Tabii o saatten sonra bütun aile azarı basar, Yorgo Amca artık istese de köfte yiyemez ve oradan kaçar. Yazar bu küçük hikâyenin ardından Derya Tuna'mn erkeklerin aldatmasının meşruluğu üzerine sarfettiği birkaç cümleyi sıralar ki neredeyse hepimiz erkeklere hak vereceğiz. Öyle ya sokaklar güzel kadın kaynıyor. Erkeklerin de istedikleri bir şey kendilerine verilmezse pipileri şişer. Öyleyse sonuca şaşıracak bir durum yok. Ailemizin şunarığı Hülya Avşar'la ilgili bölümü ise burada kendi cümlelerimle anlatırsam bozulur diye düşünüyorum. Kanetti'nin yazdıklarını okuyunca işte bu dedim. Benim hissettiklerimi birisi yazıya dökmüş. Ne güzel.

Kitabı okurken birinin bunları söylemesi lazımdı dedirten başka bir çok örneğe rastladım. Ayşe Arman fenomeninden, Tansu Çiller'e, 90-60-90 mankenlerden, basmın kulelerinde kolaylıkla yer bulan gazeteci erkeklere varıncaya dek bir çok kişi ve konuyla ilgili basın sektöründe yaşanan her türlü olayın arkasında yatan cinsiyetçiliğin boyutlarını çarpıcı bir şekilde anlatıyor. Kitabın tek sorunu tashihine gereken önemin verilmemiş olması. Keşke yayınevi de gereken özem gösterseydi demeden geçemeyeceğim.

Son olarak diyeceğim şudur, bu kitabı okuyun. Daha önce dergimizde röportajım yaymladığınuz Vivet Kanetti gazetecilik. meslek etiği, cinsiyetçilik. feminizm. magazin üzerine düşündüklerini, bu memleketin kızları. Süreyya Ayhan'ı ve Yasemin Dalkılıç'ı örnek alsınlar diye. anlatmayı tercih etmiş.

Beyhan Demir

Eğlenmek sadece oğlanların mı hakkı

Yüzüklerin Efendisi'ndeki ekibi oluşturan dokuz savaşçıyla ilgili söylenecek çok şey var. Bunlar kötülere karşı savaşta yalnızca kaba kuvvete başvuran tek boyutlu maço savaşçılar değiller. Nitelikleri, yetenekleri, yaşları ve hatta boyutları itibarıyla ancak rüyalarda görülebilecek bir ekip onlar! Evet, aynı zamanda halflings olarak da tanınan Hobbitler kesinlikle maço olmayan, ufalak, rahatlarına düşkün yaratıklar ve ama hikayenin ahlaki merkezini de oluşturuyorlar. Hala filmi görmemiş (ya da kitapları okumamış olanlar için) "Yüzüklerin Efendisi" iyi güçleri ezmek için gereken gücü kendilerine sağlayan yüzüğe ulaşmak için dünyayı dolaşan kötü güçlerle ilgili fantastik bir hikaye. Yuzugun bekçisi Frodo adında genç bir hobbit- fazla bir fiziksel marifeti yok ama yuzügü takıp da güce ulaşma arzusuna direnebiliyor, bu da az bulunur bir şey. Kıvrak bir dönüşle, Frodo'ya yüzüğün gücüne direnebilme gücünü veren ve onu belki de herkesten güçlü kılan şey benliğindeki hırs eksikliği. Nitekim, Frodo yüzüğü bir zamanlar şekillendirdiği ateşlere atarak yok etmeye talip olur ve evrensel kötülüğünün bütün kütle hareketine karşı çıkmayı kabul ederek "Yüzüğü Mordor'a götüreceğim," diyor, "Ama yolu bilmiyorum."

Bu repliğe bayılıyorum. Düşünün, ticari bir sinemadasınız, bilmem kaç milyon dolarlık bir Hollywood prodüksiyonu seyrediyorsunuz ve esas oğlan herkesin önünde yol tarifine ihtiyaç duyduğunu itiraf ediyor. Bu 1991 yapımı aynı adlı filmde Thelma ve Louise arasındaki dostluğa benzer bir biçimde erkek kurtuluşu açısından asal bir nokta. Üstelik, Frodo filmde insanın içini ferahlatan mütevazı bir varlık göstermekle kalmıyor, kırılganlık, kendinden şüphe etme ve hedefe kilitlenmenin harika bir karışımını da sergiliyor. Hem yalnız da değil. Yüzüğü geri götürme davasında ona katılan sekizli de harika eklektiklikte bir grup oluşturuyorlar- sırtında ok torbasıyla efemine bir elf, dayak yemiş ve mahzun olsa da her zaman makul olan yaşlıca bir büyücü: kavga etmek konusunda hiçbir fikri olmayan ve bir sonraki yemeği düşünmekten kendilerini alamayan ama Frodo'yla dostluklarına ölümsüz bir sadakatle bağlı olan üç tane hobbit daha; örgülü kızıl bir sakalı olan Vikingimsi bir cüce ve iki insan erkek; bunlar ilginç bir biçimde bütün grup içinde en maço olan ve ama aşk, kahramanlık, üzüntü ve neşe dalul büyük bir duygular dizisi içinde oynamak zorunda kalıyorlar. Bu dokuzunu maceralar ilerleyip birbirleri için kavga ederken, birbirlerini desteklerken, birbirlerini doğru bir ahlaki hatta tutarken. sarılırken, ağlarken, gülerken ve birbirlerinin gözlerinin içine bakarken seyretmek tam bir keyif. Onlar dramının ta göbeğindeler ve hikaye onların katkılarıyla ilerliyor. Bir sonra sahnede olacakları tayin edecek, zaaflarıyla mücadele edecek. yeteneklerini en iyi kıvamda karıştıracak ve her zaman zerafetle olmasa bile hep "iradeyle", kesin olmayan adımlar atacak agency ve otoriteye sahipler. Bu androjen kahramanlar karışımını izlemek o kadar eğlenceli ki filmin cinsiyet ve ırk politikalarını fark etmemeniz neredeyse mazur görülebilir. Ama iki dişi yardımcı karakter insanı rahatsız edecek bir biçimde, tam olarak eğlenenin, gerçek kavgalara karışanın ve ara sıra elbiselerini kirletenlerin beyaz erkekler olduğunu hatırlatıyor bize. Bir elf kadın, Arwen, kahramanca bir kurtarma eylemine katılıyor ama saçı bile bozulmadan ve filmdeki varlığı tek aşk sahnesine imkan veriyor- ki o sahnede kalbini rehin bırakıp ölümsüzlüğünden vaz geçiyor. Öteki dişi karakter -imkansız derecede düzgün beyaz bir cilt ve boş bakışlara sahip olan ve mükemmel bir beyaz elbise ve mükemmel beyaz saçlarla görüntüye gelen ve insanda, "Biraz gevşesene fıstık. Görmüyor musun oğlanlar iyi ve kötü ile savaşırken bile bir sürü ilişki kurup eğleniyorlar," deme ihtiyacı uyandıran gerçeküstü bir elf. Ama cadının sırtı ve kanca çenesinin boynuyla yaptığı mükemmel açı hiç bozulmuyor ve yürümek gibi sıradan bir işe asla tenezzül etmeyip sürekli yüzüyor gibi göründüğüne göre herhalde elbisesinin altında bir araç kullanmışlar. Yalnızca Frodo'nun yüzüğünün kötü güçlerine kapıldığında dik ve beyazdan uzaklaşıyor ve evet, tahmin ettiniz, içinin karasını gösterecek bir biçimde dalgalanıyor ve kararıyor. Kötü karakterler kör gözüm parmağına biçimde siyahlara bürünmüş durumdalar, siyah atlara biniyorlar ve esmerler. Öte yandan. kafadarlar tamamen anglolar, evet, farklı bir türden olabilirler ama hepsi beyaz. Yani bütün ağır maceraları yaşayanlar ve yine kör gözüm parmağına bir biçimde, gökyüzündeki dev, öfkeli bir vajinanın temsil ettiği karanlık kötü güçlere karşı direnerek dünyanın kaderini elinde tutanlar hep beyaz adamlar. Peki. Peki. Biliyorum, o gökyüzündeki güya Sauron'un kötü gözü. Ama kendini saygısı olan bir Freud sonrası düşünür, yüzüğün güçleri erkek kahramanlarınızın ahlaki direnme güçlerini her zayıflattığında onları yutmakla tehdit eden o nabız benzeri kırmızı yarığı başka nasıl açıklayabilir? Bir an için simgeleri böyle ateşli bir biçimde okumayı bir kenara bıraksak bile, bu film tipik özellikleri taşıyor çünkü kabahatleri ya da belki şöyle söylemeliyim, sevilesi zaaflarından dolayı oğlanlara tezahüratta bulunuyorsunuz. Cinsiyet açısından baktığınızda işi bu kadar adaletsiz kılan da bu zaten. Erkekler hem gerçek olup hem de bir yandan da kahraman olabiliyorlar. Hatırlayın, Thelma ve Louise de zaaf sahibiydiler ve bu onları arabalarını bir kayadan aşağı sürerek intihar etmeye yöneltti. Kim onlarla özdeşleşmek ister ki?

Belki de filmlerin kızları ve kadınları nasıl gösterdiği üzerine düşünmek çok gereksiz bir şey. Ben bunları yazarken gazetelerinin birinci sayfasında ölü Afganların resimleri ve Minnesota'daki evsizlerin sıfırın altındaki derecelerde o gece kimin yatakta yatacağını belirlemek için nasıl kura çektiklerinin haberi var. Yüzüklerin Efendisi, tamamen etrafımızdaymış gibi görünen bütün kötülüklerden dolayı karşılık buluyor. Suçlu bir teröristi yakalamaya çalışırken bütün bir ulusu hangi toplum bombalar? Hava sıfırın altında yedi dereceyken insanlarının kaldırımda uyumasına hangi toplum izin verir? Hangi toplum kadınları ve renkleri koyu insanları insanlığının sınırlarında gösteren, onların kötülüğü temsil etmelerini,en iyi durumda ise şahane ve gerçekdışı görünerek hikayenin kenarlarında dolaşmalarını gösteren filmler üretir? Bütün bunlar tek bir kötü güce atfedilebilir mi? Hayır. Haber başlıklarında okuduğumuz ve gündelik hayatımızda yaşadığınız bütün kötü şeyler insanlık-dışı kurumlardan kaynaklanmakta ve ancak insanların çabasıyla değiştirilebilir. "Yüzüklerin Efendisi" herkesin iyiliği ve kötülüğü neyin oluşturduğu konusundaki fikirlerini yansıtabileceği üç saatlik bir kaçış eğlencesi. Erkekleri maço kalıptan kurtarıp onlara daha geniş bir tavır ve yetenek yelpazesi kazandırma yönünde attığı adunlar da kıymetli ama yine de benim gibi feminist yorumcuların baltalarını bilemesini engellemiyor. Kötülüğü, gökyüzündeki göz şekilli, hiçbir şeyi temsil etmeyen bir nesne olarak değil, olduğu şey gibi anlatan ve tanımlayan ve ona karşı savaşta kadınlara da özne rolü veren mit ölçülerinde önemli bir filmi hala bekliyorum. Kadınlar için macera ve eğlence istediğimi de söylemeye bile gerek yok tabü.

Cynthia Peters

Çok bilen bir beyaz adam:

Karındeşen Jack

1888 Londra'sı yoğun, kara dumanlarıyla, ufku kaplayan sanayii, güneşin hiç batmadığı ama çok azına göründüğü sokaklarıyla, güneşi batırmadığı yerlere uzanan emperyalizmi ile -ki o yıllarda bu artık telaffuz edilmeye başlanmış bir dünya halidir- vahşi kapitalizmin suretini gösterdiği bir zaman ve mekândır. Derin devlet, emperyalizm, sanayi kenti, sınıflı toplum; işsizlik, göç, fuhuş, açlık, zulüm, kimsesizlik; fakir mahalleler, gece arka sokaklar, kent cinayetleri, seri cinayetler işleyen katiller; sınıfa, cinsiyete, ırka dayalı iktidarın baskı ve şiddet mekanizmaları yan yana düşerler ve bu hiç de yeni bir şey değildir; eski ve unutulmuş bir şey de olamamıştır. Albert ve Allen Hughes kardeşler, ***Cehennemden Gelen*** filminde eşitliğin taraflarının pek karışık olduğu bu sosyoloji problemini gözden kaçırılamayacak netlikle önümüze açmaktalar. Bize, tarihsel olarak hısım olduğumuz geçen yüzyıl sonunun bugün de tanıdığımız öncülleriyle sarmalanmış ilk kitlesel öyküsünü anlatıyorlar.

Bu "kim yaptı" öyküsü aynı zamanda ilk gerçek polisiye öykülerden biri. İçinde sanayi kentinin korkularını ve bu korkularla ilişkili anlatı ve temsil üsluplarını taşıyor. Yönetmenlerimiz bu kara film üslubunu oldukça özenli olarak yeniden üretiyor ve göndermelerini de dikkatle seçiyorlar. Film neredeyse dönemin siyasi, ekonomik, toplumsal, kültürel ve estetik çehrelerini iyi bir toplumsal analizin düzgün ve şiirsel cümleleriyle anlatıyor. Sinemanın mekân ve zaman üreten kendi özgüllüğünü de sonuna kadar kullanıyorlar. Pek çok şeyi tarifsiz, izahatsız, sadece olayları izlerken görüyoruz. Öykü anlatılırken bu olgular da orada olduğu için, onlarsız bu öykü boşlukta sallanacağı için, biz bütün bu olgulara tanıklık ediyoruz. Bu vahşi ve kanlı öykü, bu dedektif hikâyesi, bu seri cinayet zaten bu koşulların, bu iklimin bir yüzü; tıpkı her yerden kopup gelmiş umutsuz, yersiz yurtsuz, uyurken düşmemek için tahta sıralara bağlı geceleyen, karın tokluğuna bile sayılmayacak paralara her işi yapan insanların ya da kocaman sıçanların cirit attığı sokaklarda çocuk bile olamamanın ya da çabucak ırkçı, zorba, önyargılı olan polis teşkilatının ya da mağrur, küstah, bilmiş ve otoriterce yükselen pozitif ve teknik bilimin, lobotomi yapılan insanların, bilimin ilgisini hayli kabartan ucubelerin ve frenginin yüzü gibi.

Tabii ucubeliğin de, zulmün de özne ve nesne ilişkilerinin nasıl da sınıfsal kurulduğu; bedelin kimlere, nasıl ödetildiği ile de ilgili bir hikâye bu. Modern tarihin ilk kitlelere mal olmuş, cesetlerin ve korkan ama inatla seyreden, inatla bir ötekini suçlamak ve linç etmek öfkesiyle dolu insanların yüzlerine gazete fotoğrafçılarının flaşlarının patladığı, bu seri cinayetlerin bedelini ise bu vahşi kapitalizmin en katmerli sömürülenleri hayat kadınları ödüyor. Ödetenler ise, bize romantizmi, modernizmi, melodramı, kolonyalizmin nimetlerini, ahlakın en ağdalısını, onca ıstıraba dayalı aşk öyküsünü, çalışırken kan kaybetmeyi, kötü koşullarda yaşamayı ve bir ötekinden nefret etmeyi öğretmiş Victorya iktidarı, ilk özel timi, polis teşkilatı, soylu, steril, düşünmeyen, hissetmeyen, tekniğe ve deneye dayanarak iktidarını güçlendiren ve benzerleriyle ittifak içinde oldukça "fil adam"ları, lobotomi edilen insanları sergileyerek onurlanan bilim camiası ve bunların güç dayanışması içinde oldukları mason locası gibi ittifaklardır. Tıpkı bütün kara filmlerdeki gibi yalnız, 'hiçbiryerli', evsiz, yurtsuz; bu kez simgesel olarak dönemi anlatan afyon bağımlılığı nedeni ile pek de ayık gezmeyen dedektifi, "orta sınıf zekâsını" aşarak derin devlete ve güç ittifaklarına rağmen olayı çözer. Yönetmenlerimiz ve senarist Terry Hayes bu çetrefilli ve faili hâlâ meçhul meşhur polisiye vakayı bu versiyonuyla anlatmayı yeğlemişler. Postmodernistler alınmasın ama ortaya bağlamı da, sözü de yerinde, seyretmesi de oldukça hoş, iyi bir film çıkmış.

Tül Akbal

Feminist Ansiklopedi

H

Hacer: Peygamber İbrahim'in asıl karısı Sare'nin kölesi ve kendisinin odalığı. İnanca göre çocuğu olmayan Sare bir evlat edinebilmek için Hacer'i Sare'ye odalık olarak verdi. Hacer İbrahim'den İsmail'i dünyaya getirdi. Sare'nin onu kıskanması üzerine İbrahim Hacer'i oğlu ile birlikte Mekke yakınlarında bir kabileye bıraktı. Sare daha sonra İshak'ı doğurdu. İbrahim' in bu iki oğlundan İsmail'in soyundan gelenler Araplar'ın, İshak'ın soyundan gelenlerse Yahudiler'in ataları sayılır.

Hadım: Kelime Arapça hizmet eden, köle anlamına gelir. İğdiş edilmiş, erkeklik bezleri burulmak veya kesilip çıkarılmak suretiyle erkekliği giderilmiş erkek anlamında kullanılır. Asurlular ve Persler önemli görevleri hadımlara vermeyi yeğlerdi. Bu kişilerin kayıracak çocukları olmadığı için, daha az hırslı oldukları kabul edilirdi. İslam dini de iğdiş edilmeyi yasakladığı halde, bütün İslam devletlerinde ve Osmanlılar'da hadımlar özellikle sarayda kullanıldı. Genellikle siyahlar haremde, beyazlar ise hükümdarın özel hizmetinde kullanılıyordu.

Halayık: Eskiden savaşta esir edilen, para karşılığı esir pazarından alınan ya da bir devlet büyüğü tarafından (padişah, vezir vb) armağan edilen ve sahibinin her istediğini yapmak zorunda olan cariye, kadın köle. Eşanlamlısı karavaş.

Halı: Yere ya da mobilya üzerine serilmek, duvara asılmak üzere genellikle yünden dokunmuş ön yüzü kısa tüylü kalın yaygın. Halının çok eski bir geçmişi vardır. İlk halı örneklerine Hunlar'da rastlanır. Elde dokunmuş bir halı hem bir sanat eseridir, hem de piyasada alınıp satılan değerli bir maldır. Halının yununun ya da ipeğinin boyanması, deseninin oluşması, tezgâhlarda dokunması büyük ölçüde kadınlar tarafından ve genellikle hane içinde yapılır. Halıcılık ise erkeklerin denetiminde olan bir sanayidir. Halı üretimi, hem kadınların üretici ve yaratıcı özelliklerini görmek, hem de kadınların emeğine aile reislerinin el koymasının özel biçimlerini gözlemlemek için önemli bir alandır.

Hane: Ev, konut. Hane, iktisat ve sosyoloji açısından önemli bir birimdir. Aynı evde ya da yaşama mekânında oturan, hep birlikte düzenli yemek yiyen, gider ve gelirlerini paylaşan bir grup insan hane halkıdır. Hane, kadınların ezilme ve sömürülme mekanı olduğu kadar, eşitsiz ilişkilerin örüldüğü temel birim olarak da önemlidir.

Haramzade: Nikah dışı doğan çocuk.

Harbi: Namluyu temizlemeye, namluda sıkışmış çekirdeği çıkarmaya yarayan alet./ On altı ve on dokuzuncu yüzyıllar arasında ağızdan dolma tüfek ya da tabancalara barut doldurup, bastırmaya yarayan çelik ya da ahşap çubuk./ Argo. Doğru, hilesiz, mert açık kişi.

Harem: Bu kelime saygıdeğer ve herkese açık olmayan, yasak yer anlamını taşır. Müslümanlıkta

►

Hazırlayan: Handan Koç

Feminist ansiklopedi

Mekke ve Medine kentlerini tanımlar. Bu şehirlere ikileme olarak haremeyn denir. İslami yaşayışta, saray konak ve evlere yabancı erkeklerin girmesine izin verilmeyen, yalnızca kadınlara ayrılmış daire ya da bölüm. Bu bölümde yaşayan kadınların tümüne de harem denir. İslam hükümdarları, emirler, soylular ve zengin kişilerin konutlarında harem, nikahlı kadınlar, gözdeler, cariyeler, odalıklar, azatlı köleler (müstefreşeler), köle kızlar, haremağaları gibi kimselerden meydana gelirdi. Bu haremlerde kadınlar aralarında hiyerarşi ve rekabet olan bir topluluk alarak yaşardı.

Haseki Sultan: Padişahtan çocuğu olan cariye.

Hatun ana: Bacıyanı rum topluluğundan. Bektaşilik'te efsaneleşmiş bir kadındır. Kırşehir, Sulucakarahöyük'de, 12. yy. da yaşamıştır. Hacı Bektaşi Veli Orta asya'dan Anadolu'ya geldiğinde onun evini konuk olmuştur.

Havva: Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlığa göre ilk dişi insan. Bu dinlerin inancına göre Adem topraktan Havva ise onun kaburgasındaki eğe kemiğinden yaratılmıştır. Sadece Eş'arilik mezhebi kadınların da peygamber olabileceğini ileri sürer ve Havva'yı peygamber sayar. Uç büyük din Adem ile Havva'nın öykülerini anlatırken bazı ayrıntılarda farklılaşır. Kuran ilk kadını baştan çıkaran yılanın sözünü etmez, kötülük ağacının yemişinden yemekte Havva'yı daha suçlu bulur ama tövbe ettikleri için ikisinin de günahlarının bağışlandığını bildirir. Diğer iki kitapsa, İlk Günah'ın sorumluluğunu insanlara bırakır.

Hayız: Kadınların aylık kanaması. Fıkıhta hayız kanamasının başlaması kadınlarda ergenlik çağının başlaması sayılır. 9-55 yaş arasında sınırlandırılmıştır. İslam dinine göre aylık kanaması olan kadınlar namaz kılamaz, hacda tavaf edemez, camiye giremez, kuranı elleyemez, çünkü temiz görülmez. Hayız geçtikten sonra boy abdesti alınması gerekir. Kuran'ın Bakara Suresi'nin 222. ayeti şöyle der:" Sana hayız durumunu soruyorlar. Pisliktir, bu durumdaki kadınlardan çekilin, temizlenecekleri zamana kadar onlara yanaşmayın"

Hayızdan nifazdan kesilmek: Kadınların adetten kesilmesi

Hergele: Bineğe veya yük taşımaya ahştırılmamış at veya eşek sürüsü. Argo: Başıboş, güvenilmez terbiyesiz erkek.

Hifad: Klitorisi kesme şeklinde yapılan kadın sünneti. Müslümanlarda hifad, kız çocuklara uygulanan ve erkek çocukların sünneti (hitan) karşılığı operasyondur. Bazı hadislere göre hifad, islam öncesi bazı kavimlerden gelen bir adettir. Hifadda klitorisin derisi kesilirdi. Yumuşamış uygulamalarda sadece çızık atılmaktadır. Bu adet hala yaşamaktadır.

Hitan: Erkek sünneti.

Renkli görüntüler, güzel müzikler, küçük burjuva bir ailenin düğün telaşı. Batıya hoş görünme çabası da var biraz. Küçüklüğünden beri tacize uğrayan Ria'nın ve diğer kadınların sonlarının mutlu olması ancak bir kadın yönetmenin sunabileceği bir masal olurdu...

İyimser bi Hindistan masalı

Mira Nair yönetmenliğini yaptığı ***Muson Düğünü (Muson Wedding)*** ile Venedik Film Festivali'nde 'Altın Aslan' alabilen ilk kadın yönetmen oldu. Bu ödül ona Berlin Film Festivali'nde jüri üyesi olmayı da sağladı. Bir röportajında, bu ödülün Hindistan'da, filmlerine daha yumuşak yaklaşılmasını sağlayacağını, bir tür sansür kovucu olacağını belirtiyor. Sadece bu açıklama bile, aslında Hindistan'ın o renkli görüntüsünün altında, nasıl da ayrımcılık yapıldığının bir kanıtı galiba. Daha önce ***Selam Bombay*** (1988), ***Missisipi Masala*** (1991) ve ***Kamasutra*** (1996) filmleri ile tanıdığımız ancak bir çok filmi bulunan Mira Nair, Hindistan doğumlu, Amerika'da yaşıyor ve öğretim görevlisi, zaten filmin senaryosunu da bir öğrencisi Sabrina Dhawan yazmış. Nair, onun kendisinden on yaş genç olduğunu ve gençlerin duygu ve düşüncelerini daha iyi anlatabileceğini belirtiyor. Sadece otuz günde çekilmiş olan bir film Muson Düğünü... Belki de sadece kadınların görebileceği ayrıntılar anlatılmış filmde. Daha önceki filmlerinde de kadın-erkek ilişkilerini, kuşak ve kültür çatışmalarının altını çizmiş ve sorgulamıştı. Aslında bu filmde de aynı yolu izlemiş.

Filmin konusuna gelince Aditi, evli bir erkekle birliktedir. Ancak Hindistan geleneklerine uygun olarak, ailesi görücü usulüyle ona Amerika'da yaşayan bir eş bulur. Evli sevgilisinden bunalır ama sevmediği, daha doğrusu tanımadığı biri ile evlenecek olması onda büyük bir çatışma yaratır. Ne yapacağım bilememekten, karar verememekten daha zor bir şey varsa hayatta, o da beklemektir herhalde... Zaten kadınlar hep bir çatışmanın içinde kalıp, kendilerini sorgulamazlar mı sıklıkla? İşteyken; evi, varsa çocuğu, ne yemek pişireceğini, düşünmek zorunda olmak... Ya da bazen, çok kararlı olsan da iş mi, çocuk mu, ev mi, evlilik mi, özgürlük mü, aşk mı, sadakat mi, macera mı?... Neden tüm bunlar bir arada olamaz sanki... Genellikle erkeklerin böyle bir sorunu yok galiba, onlar için bir şey ya var ya da yoktur. Ama kadınlar daha çok sorgularlar kendilerini, aşklarını, ilişkilerini, bu da çoğu zaman çatışmaya neden olur. Bu film biraz da bunları anlatıyor... Düğün etrafında, ailenin içinde gelişen olaylar anlatılır filmde. Oğlunun dans etmesinden ve yemek pişirmesinden hoşlanmayan baba, bunların kadınların yapması gereken işler olduğunu anlatır, oğlunun eşcinsel olmasından korkmaktadır aslında. Bunun yanında bir pedofil olan Tej Amca'yı kimse farketmez. Bundan yıllarca önce, Ria'yı taciz ettiğinde kimse durumdan haberdar olmamıştır. Şimdi Ria'nın kardeşine yaptığında da Ria açıklaymcaya kadar, kimse ne olduğunu anlamaz. Ensestin ne kadar yaygın olduğunu anlarız, bir kez daha. Kimse farkına varamıyor ya da sesini çıkaramıyor galiba. Öyle sessiz bir kabulleniş var ki olan sadece, tacize ya da tecavüze uğrayana oluyor. Küçük insanların içinde yaptığı hasar, yıllarca onarılamıyor. Bunu kendine kabul ettirmesi ve ya insanlarla normal (o da neyse?) ilişkiler kurabilmesi zor olabiliyor. Öyle bir yerinden yaralanıyor ki insan, iyileşebilmesi mümkün değil... Tüm bunlar anlatılırken, kutlamalar sürerken, ancak düğün gecesinden önce, Aditi, nişanlısına bir sevgilisi olduğunu anlatmak dürüstlüğünde bulunur ve sert bir tepki ile karşılaşır. Ancak bu olay, onları birbirlerine yakınlaştırır da ve sevişirler... Bunun düğünden önce olmasını özellikle kışkırtıcı ve eğlenceli olacağı için çektiklerini belirtiyor Mira Nair. Gerçekten de daha bunu aşamayan toplumlarda bu heyacan verici değil midir? Filmde ayrıca düğün planlayıcısı Dubey ile Alice'in aşkı da eğlencelidir... Tüm olayların etrafında, masalsı bir dille anlatılan film mutlu sonla bitiyor. Bütün âşıklar birleşiyor, yeni aşkların tohumları atılıyor. Bu tarzı ile Hollywood sinemasından da çok uzak durmadığını kanıtlıyor yönetmen...

Muson Düğünü, müthiş bir görsel ve işitsel bir şölen sunuyor bize. Hareketli müziği ve renkli görüntüleri insanı içine çekiyor, sonuna kadar sıkmadan izletiyor, üstelik jenerik de dahil. Jenerik ve görüntüler harmanlandığı için, genellikle jenerikte dışarıya fırlayan izleyici, bu sefer sonuna kadar oturup, biraz daha izlemek zorunda kaldı (tabii gene de çıkanlar vardı). Film sona erdiğinde herkesin yüzü gülüyordu, güzel insanların anlatıldığı, güzel müzikleri olan bir film, insanların hayata biraz daha umutla bakmasını sağlıyor. Demek, hâlâ güzel şeyler olabilir duygusunu yaratıyor insanda...

Nurol Gök

Beliğin dramı

Zehra Aral, yıllarca gözlemlediği, içinden çıktığı Anadolu'da bir kız olmanın hüznünü son derece yalın ama çarpıcı bir biçimde yansıtmış resimlerine.

Anadolu'da bir kız çocuk olarak büyümenin, bir genç kız olmanın ağır şartlarını, kendini ifade edememenin sıkıntısını, bir meta gibi alınıp, satılmanın öyküsünü resmetmiş Zehra Aral... "Bakire" adını verdiği sergisinde, bakireliği belkide simgeleyerek çağa tanıklık etmenin bir sorumluluk olduğunu benimsemiş... Yıllarca gözlemlediği, içinden çıktığı Anadolu'da bir kız olmanın hüznünü, yalnızlığını son derece çarpıcı bir biçimde yansıtmış resimlerine...

4. Levent'in birbiriyle yarışan gökdelenleri, plazaları arasında bu aralar birinciliğe oynayan üçüzlerinde, Kibele anıtını ve galerisini görmem Zehra Aral'ın sergisi sayesinde oldu...

Çağın "görkemli" mimarisinden geçip izlediğim Aral'ın resimlerinde o korkulu şaşkınlığın altında yatan hüzünlü genç kız yüzleriyle çelişen çağın dramını bir kez daha yaşadım.

Yirmi beş yıllık emeğin, yüz doksan bir parçasını izlerken o sessizliğin içinde, sanki hep ayni yüzün, aynı beliğin, ayni bedenin yalnızlığının ezikliğinin sessiz şarkısı çalıyordu... Sergi kataloğunun giriş yazısı şöyle başlıyor:

"Zordur kız olarak doğmak Anadolu'da. Doğanın kendisine bahşettiği ayrıcalıkların önemini ve değerini algılayamadan sorgulanmak, korunmak, izlenmek saklanmak, korkmak. Neden ve niçin sorularını hiç düşünmeden, yanıtları olabileceğini bilmeden kız olmanın potansiyel suçlusu olarak yaşama başlamak..."

Ordu'nun yeşil köylerinden birinde, beş kardeşten biri olarak dünyaya gelir Zehra Aral. İlkokul ve lise yıllarında başlar resim yapmaya... Güzel giysili, güzel kız resimleriyle... Resimlerinin talipleri ise okuldaki erkek arkadaşlarıdır !... Büyük ağabeyinin ressam olmak istemesine karşın ekmek getiren bir meslek edinmesi zorunluluğuyla İstanbul'a mimarlık öğrenimine gelmesi, kardeşinin yani Zehra'nın ressam olması için büyük destek vermesine sebep olacaktır. Ailenin şartları ise bütün çocukların İstanbul'da okumasına elverişli değildir.

Ama şartlar zorlanır, ne yapılır edilir. Zehra akademiye girer. Bedri Rahmi Atölyesi'nde yaptığı resimlerle, girdiği yarışmalardan kazandığı paralar bütçelerine eklenir. 1968 yılında mezun olduğunda Alman Kültür Merkezi'nde açılan Yılın Genç Ressamları sergisine resimlerini verir. 1969 DYO Resim yarışmasında aldığı ödülle buzdolaplarını alırlar. 1971 yılında kazandığı devlet bursuyla Paris'e gider, ihtisasını ve atölye çalışmalarını tamamlar.

Bir röportajdan çok bir sohbet havasında geçti Zehra Aral'la buluşmanı...Yaşanan namus cinayetlerinden, genç kız intiharlarından, Batman'dan, Midyat'tan konuştuk. Sanatçının yaşadığı çağa karşı sorumlu olması gerektiğini, sadece resimle bunun mümkün olmadığının bilincinde olduğunu söyledi. Taşıdığı Karadeniz hatlarında yumuşaklığı bakışlarında, resimlerindeki genç kızların safiyetini ve ürkekliği gördüm. Feminist olmadığını söylerken muzip ifadesini yakaladı.

Dr. Kıymet Giray'ın Bakire sergisinin katalog yazısı şöyle bitiyor:

"Bu sergi, Zehra Aral'ın [illegible] aydınlayışının ışığında. Anadolu'da [illegible] genç kızların dramını bir soru yöneltmekte, bir tartışma, bir pencere açmaktadır."

Nur

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Sahibi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Düzkan

Ücretli - Tam zamanlı çalışanlar
Ayşe Düzkan, Beyhan Demir, Nevin Cerav

Görsel Yönetim-Uygulama
Ömer Suvari

Görsel Tasarım
Deniz Göktürk

Bu sayıya katkıda bulunanlar
Beril Eyüboğlu, Cynthia Peters, Handan Koç, Necla Akgökçe, Nur, Nurol Gök, Şemsa Özar, Tül Akbal, Yaprak Zihnioğlu, Yekta Yücel,

Çizer:
Gülay Batur

Hamburg Temsilcisi:
Hülya Eralp
Köln Temsilcisi:
Zahide
Paris Temsilcisi:
Emel Atıcı

Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul
Tel/Faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59, 292 07 47
e-posta: pazartesidergi@superonline.com
Renk ayrım: Arda Grafik
Basım: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Dağıtım: Yay-Sat

PAZARTESİ

***Pazartesi* yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşmaya ihtiyacımız var. *Pazartesi*'yi en az bir kadına daha satın ya da hediye edin. Daha iyisi abone olun, abone bulun. 10 abone bulana bir kitap veriyoruz.**

Abone olmak istiyorum.

İsim, Soyadı	:	
Adres	:	
Semt	:	İlçe:
Şehir	:	Posta Kodu:
Telefon (Ev)	:	(İş):
Abone süresi	: 1 yıl ( )	6 ay ( )
Başlangıç tarihi	:	

- **Türkiye içi:** Yıllık 16.000.000 TL., altı aylık 8.000.000 TL. Öğrencilere ve sendikalılara % 10 indirimli
  Aboneler için posta çek numarası: 662 965
  Bağışlarınız için Türkiye İş Bankası Küçükparmakkapı Şb. Hesap No. 1042 / 573076, Beyhan Demir
- **Türkiye dışı:** Yıllık 45 Euro, altı aylık 20 Euro.
  Döviz hesabı: Handan Koç, Ayşe Düzkan
  T. İş Bankası Taksim Şubesi, İstanbul
  Hesap No: 1052 / 301000 326575

Abdullah Sok. No:9 80060 Beyoğlu - İst.
Fax: (0212) 292 07 39
e-posta: pazartesidergi@superonline.com

Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu (öğrenciyseniz öğrenci belgenizle birlikte) bize gönderin. Biz de size her ay Pazartesi'nizi postalayalım.

Dergimize ABD'de bulunan Global Fund for Women destek vermektedir.

Ayla Selek (1938-2002)

Bütün mücadelelerin
arkasındaki
isimsiz kahramanlardandı.